

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра банківської справи

КУРТА Назар Володимирович

Міжнародний валютний фонд та його діяльність в Україні /
The International Monetary Fund and its activity in Ukraine

спеціальність: 072 – Фінанси, банківська справа та страхування магістерська
програма – Управління банківською справою

Магістерська робота

Виконав студент групи ФБСм – 22
Н. В. Курта

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, З. К. Сороківська

Магістерську роботу допущено
до захисту: «__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ О. В. Дзюблюк

ТЕРНОПІЛЬ – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	10
РОЗДІЛ 1	11
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МВФ	11
1.1. Історичні передумови створення та розвиток МВФ	11
1.2. Структура МВФ, форми та методи його діяльності.....	28
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	46
РОЗДІЛ 2	49
АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ МВФ ТА ЙОГО СПІВПРАЦЯ З УКРАЇНОЮ	49
2.1. Фінансово-кредитні механізми МВФ та їх вплив на міжнародні економічні відносини	49
2.2. Нормативне регулювання співробітництва МВФ та України	65
2.3. Аналіз співробітництва та сучасного стану відносин МВФ і України	82
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	95
РОЗДІЛ 3	98
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ МВФ З УКРАЇНОЮ.....	98
3.1. Проблеми та шляхи поліпшення співробітництва МВФ та України	98
3.2. Перспективи та ризики співпраці МВФ та України.....	110
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	120
ВИСНОВКИ	122
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	127
ДОДАТКИ	137

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Міжнародна економіка будується, головним чином, на концепції свободи економічного обігу. І ця свобода визначає в цілому характер світового економічного порядку, як порядку відкритого типу. Міждержавні економічні відносини в ньому залежать, з одного боку, від економічних національних порядків держав, сконцентрованих у традиційному понятті «народне господарство», та, з іншого боку, від міжнародної економічної інтеграції у формі світового господарства. Провідною тенденцією цього інтеграційного процесу стала лібералізація торговельних відносин і створення відповідних міжнародних організацій, які сприяють подоланню торгових бар'єрів і всебічному розвитку економічного співробітництва держав, зокрема у сфері валютно-фінансових відносин.

У 1944 році на Міжнародній конференції в Бреттон-Вудсі (США) валютно-фінансові відносини були інституціоналізовані шляхом створення Міжнародного валютного фонду (МВФ), основним напрямом діяльності якого є регулювання та охорона світової валютно-фінансової системи. У випадку негативного сальдо платіжного балансу держава-член цього Фонду, за угодою з ним, могла звернутися до використання його резервів у формі спеціальних кредитів, обумовлених певними вимогами. Хоча на початку 70-х років ХХ ст. Бреттон-Вудська система фіксованого курсу долара США, еквівалентного до золотого стандарту практично була замінена доларовим еквівалентом, а згодом спеціальними правами запозичення (СПЗ), використання фондів МВФ продовжує діяти до цього часу.

Слід зазначити, що сфера кредитування МВФ зосередилася, головним чином, на країнах, що розвиваються, та країнах з перехідною економікою, до яких належить Україна. Стосовно економічно розвинутих країн, то вони майже не використовують кредитних можливостей Фонду, вважаючи його вимоги в багатьох випадках неприйнятними. Важливим напрямом діяльності Фонду є

також надання технічної допомоги державам, які потребують вирішення валютно-фінансових проблем в їх широкому значенні.

З огляду на різні причини співробітництво України з МВФ характеризується неоднозначними наслідками. З одного боку, виходячи з того, що кредитування Фондом здійснюється на найбільш пільгових умовах, порівняно з іншими зовнішніми позичальниками, Україна використала співробітництво з ним для створення основоположних засад ринкової економіки, зокрема реорганізації банківської системи, отримання ресурсів для структурної перебудови економіки та подальшого розвитку ринкових інститутів. З іншого боку, вимоги Фонду для отримання кредитів, у тому числі і для України, мають стандартний зміст і не враховують рівня розвитку та особливостей національної економіки.

Необхідно однак зазначити, що Україна не використала всі можливості ефективного співробітництва з МВФ для розвитку своєї валютно-фінансової системи внаслідок нестабільної ситуації, а також економічної кризи, що властиво країні протягом останніх років. Проблеми виникають також внаслідок неналежного виконання Україною своїх зобов'язань перед МВФ, зокрема, щодо гармонізації її законодавства відповідно до правил Фонду. Стан економіки країни значно погіршився також у зв'язку з спровокованими Росією подіями в Криму та на Сході України.

У зв'язку з цим актуального значення набуває, дослідження міжнародно-правових аспектів діяльності МВФ, яке передбачає вивчення ряду теоретичних і практичних проблем, пов'язаних з визначенням специфіки та правового статусу діяльності МВФ та регламентації його відносин з державами – членами. Важливим також є аналіз діяльності та визначення тенденцій розвитку МВФ з метою отримання загального усвідомлення проблем, що в свою чергу є підґрунтям для подальших досліджень на меті яких є підвищення ефективності його діяльності, скоординованої з валютно-фінансовими системами держав-членів.

Крім того, на сучасному етапі розвитку економіки України, котрий характеризується потужною економічною кризою викликаною цілою системою факторів, які проявились одночасно, актуальним є питання пошуку шляхів для виходу із кризи і переходу вітчизняної економіки в умови сталого розвитку. Проте такий перехід в нинішньому становищі можливий лише з використанням цілого набору інструментів, де одну з ключових ролей відіграє залучення зовнішніх фінансових ресурсів, в першу чергу, – кредитів від МВФ, який, по суті виступає ключовим кредитором, який може надавати позики під малий процент, незважаючи на низький кредитний рейтинг позичальника.

Слід також зазначити, що для вирішення поточних проблем співробітництва України та МВФ, та попередження виникнення нових, актуальним є аналіз попередніх етапів взаємовідносин, оскільки, дослідження в цій сфері можуть дати чітке бачення всіх помилок та упущень які були допущені в минулому, і можуть бути використані для покращення поточних та майбутніх відносин між МВФ та Україною.

Також доцільною є робота на розробкою шляхів покращення співпраці між МВФ та Україною, зокрема, пропозицій щодо регулювання відносин, як двох суб'єктів міжнародного права, так і нормативно-правового регулювання використання зовнішніх позик в системі українського законодавства.

Огляд літератури з теми дослідження. Дослідження історії, правового статусу та діяльності МВФ проводили ряд авторів, це, зокрема: С. Я. Боринець, В. А. Василенко, В. Н. Денисов, О. О. Харчук, В. Г. Буткевич, В. І. Муравйов, В. П. Колосова; О. О. Шibaєва, Т. М. Нешатаєва, О. Г. Зайцева, В. С. Кузнецов, Ю. М. Колосов, Дж. Голд, Д. Дрісколл, В. Ебке, Х. Кельзен, Є. Краас, М. Медіна, Д. Мітрані, К. Наді, П. Пескаторе, В. Моравецький та ін. Істотний внесок у розробку проблемних питань діяльності об'єкта дослідження, зокрема, зробили Р. Стоун, Дж. Стігліц, Дж. Грей, І. В. Бураковській, Н. В. Старіков. Питанням співробітництва України та МВФ займалися С. М Аржевітін, В. І Фурман,

А. О. Підгірняк, Я. С. Паламар, А. В. Лабунська, А. С. Марина, проте, слід зазначити що дослідження цих авторів охоплюють лише певні періоди співпраці.

Мета та завдання дослідження. Метою даної магістерської роботи є комплексний аналіз діяльності, правового статусу та структури МВФ а також загальне дослідження його співпраці з Україною та пошук шляхів для його покращення.

Для досягнення поставленої мети передбачено постановка, формулювання і розв'язання наступних наукових й практичних завдань:

- охарактеризувати міжнародно-правовий статус МВФ;
- з'ясувати особливості організаційно-правової структури МВФ та його роль у системі міжнародних валютно-фінансових відносин;
- висвітлити специфіку форм і методів діяльності МВФ, проаналізувати практику їх застосування;
- надати правову характеристику діяльності МВФ в Україні;
- визначити правові форми співпраці МВФ з Україною у сфері виконання та погашення кредитних ресурсів;
- розкрити специфіку етапів співпраці України з МВФ;
- проаналізувати практику виконання Україною інституційних умов надання їй фінансової допомоги;
- проаналізувати сучасний стан відносин між МВФ та Україною;
- запропонувати можливі шляхи вирішення проблем та покращення співпраці МВФ та України;
- визначити перспективи та ризики відносин України та МВФ.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є комплекс міжнародних економічних та правових відносин, що стосуються діяльності МВФ та його співпраці з Україною.

Предметом дослідження є принципи та норми, що регулюють діяльність МВФ у валютно-фінансовій сфері та в стосунках з державами-членами, в першу чергу, з Україною.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу магістерської роботи становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених та спеціалістів з питань історичних передумов створення та нормативно-правового статусу МВФ, історії співробітництва Фонду з Україною, а також економічно-правових засад на яких воно здійснюється.

Для досягнення поставленої мети в магістерській роботі застосовані загальнонаукові методи дослідження. Історичний метод був використаний в процесі аналізу соціально-економічних, політичних і правових передумов створення МВФ та вивчення його практики в різні періоди, що характеризують найважливіші етапи діяльності цієї міжнародної установи. Широко застосований в роботі формально-юридичний метод, що дало можливість з'ясувати зміст нормативних положень Угоди про створення МВФ як установчого акту, та правового поля співпраці з країнами-членами, в першу чергу з Україною. Порівняльний метод застосовувався в процесі аналізу фінансово-кредитної діяльності Фонду, а також аналізі етапів його співпраці з Україною. Діалектичний метод дав можливість показати форми діяльності МВФ в їх різноманітності та суперечливості, розробити пропозиції щодо покращення його відносин з Україною, проаналізувати проблеми та перспективи, переваги та недоліки такої співпраці. Системно-функціональний метод дозволив комплексно охарактеризувати організаційно-правову структуру МВФ, показати його місце та роль в міжнародній, валютно-фінансовій системі та критично осмислити його діяльність по відношенню до України, особливо в умовах глибокої кризис вітчизняної економіки. Метод системного аналізу використовувався під час дослідження елементів міжнародної валютної системи, втілених у МВФ, визначення впливу Фонду на розвиток економічних відносин в Україні. При висвітленні питання вдосконалення відносин України з МВФ з метою підвищення ефективності їхньої співпраці, перш за все в кредитній сфері, використовувався метод моделювання.

Інформаційна база роботи. Статистичну і фактологічну основу дослідження складають Угода про створення МВФ, Статут МВФ, щорічні аналітичні звіти МВФ, Меморандуми про співпрацю України та МВФ, закони України, постанови та декрети Кабінету Міністрів України, нормативні документи, статистичні публікації і огляди Національного банку України.

Наукова новизна одержаних в роботі результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні та критичному аналізі діяльності МВФ, його співпраці з Україною в розрізі попередніх років та сьогодення, включно із пошуком шляхів для її покращення, дослідженні переваг, недоліків та ризиків співпраці нашої держави з Фондом. Крім того, слід зазначити що дана магістерська робота є одним з перших комплексних аналізів відносин між Україною та МВФ на новому історичному та економічному етапі розвитку України, котрий розпочався після Революції гідності у 2014 році. Безпосередньо в процесі дослідження одержано такі наукові результати:

- показана міжнародно-правова практика реалізації міжнародної правосуб'єктності МВФ, виходячи з його цілей, прав та обов'язків;
- охарактеризована організаційно-правова структура МВФ;
- проаналізовано підходи до порядку формування органів управління МВФ та прийняття ними рішень;
- проведено аналіз фінансово-кредитної діяльності МВФ, та її результатів;
- показано специфічний характер взаємовідносин держав-членів, в першу чергу України, з МВФ, які, будучи суб'єктами правового регулювання міжнародної валютно-фінансової сфери, реалізують свої права та обов'язки через внутрішньо-правовий механізм держави-члена;
- визначено основні етапи співробітництва України з МВФ залежно від характеру програм кредитування Фондом і цільового призначення кредитів, що відповідали ступеню реформування перехідної економіки України та вирішенню нагальних проблем у її валютно-фінансовому

секторі. Це є розвитком періодизації у цій сфері, що існує в українській науці міжнародного права;

- проаналізовано співпрацю України з Фондом на сучасному етапі, який триває від 2014 року;
- проведено дослідження можливих шляхів покращення співпраці України та МВФ, запропоновано конкретні методи та інструменти;
- проведено аналіз перспектив співпраці з Фондом, а також можливих ризиків що її супроводжують.

Практичне значення одержаних в роботі результатів полягає в тому, що її висновки і пропозиції можуть бути використані для подальших наукових досліджень даної тематики, удосконалення законодавства України з питань валютно-фінансових відносин, більш ефективного використання Україною валютних кредитів МВФ. Дане дослідження також може бути використано в навчальному процесі, для курсів з міжнародних валютно-фінансових та кредитних відносин, міжнародних економічних відносин та міжнародного права.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, переліку умовних скорочень, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг магістерської роботи становить 138 сторінок, основний зміст роботи викладено на 110 сторінках. Магістерська робота містить 5 таблиць, 5 рисунків, список використаних джерел включає 94 найменування та викладений на 9 сторінках, 3 додатки подано на 3 сторінках.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

МВФ, Фонд	–	Міжнародний валютний фонд
СПЗ	–	Спеціальні права запозичення
Статті Угоди МВФ, Статут МВФ	–	Статті Угоди Міжнародного валютного фонду, прийняті 22 липня 1944 р.
ООН	–	Організація Об'єднаних Націй
КМУ	–	Кабінет Міністрів України
НБУ	–	Національний банк України

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МВФ

1.1. Історичні передумови створення та розвиток МВФ

Міжнародний валютний фонд у формі міжнародної валютно-фінансової організації був сформований за підсумками прийнятих на Бреттон-Вудській конференції ООН угод у липні 1944 року, його створенню передувало існування двох світових валютних систем.

Першою світовою валютно-фінансовою системою була система золотого стандарту, яка була започаткована у XVIII ст. Великою Британією і з часом була визнана іншими провідними країнами того часу [2, с. 22]. Системою золотого стандарту передбачалось виконання золотом функції грошей у тих країнах де вона була прийнята. У міжнародно-правовій літературі розглядається три форми світової валютної системи золотого стандарту: золотомонетна, золотозливкова, золотовалютна (золотодевiзна) [2, с. 24; 52 с. 32-33; 41, с. 47].

Вперше, міжнародно-правове закріплення системи золотого стандарту було здійснене шляхом підписання багатосторонньої угоди на Міжнародній конференції в Парижі у 1867 році [88, с. 525].

Цим договором визначалися єдині правила обігу золота як товару так і грошей у країнах, що підписали договір. Золото як товар можна було вільно купувати і продавати. Перевезення його з країни до країни також не обмежувалось. У внутрішньому обігу країн функціонували як золоті монети, так і грошові знаки. Паперові грошові знаки прирівнювалися до певної кількості золота і могли вільно обмінюватись на зафіксовану в них кількість золота. Ціна золота визначалась на основі закону вартості і співвідносились з кількістю суспільно необхідної праці, витраченої на його видобування, зберігання, транспортування [52, с. 31].

Функціонування класичної системи золотого стандарту базувалося на наступних принципах:

- в основі цієї системи був золотомонетний стандарт;
- кожна національна грошова одиниця мала золотий вміст, валюта вільно конвертувалася в золото;
- курс національних валют жорстко співвідносився з кількістю золота і через золотий вміст валюти співвідносився з іншими валютами за твердими курсами;
- золоті паритети встановлювалися відповідно до золотого вмісту валют;
- валюта будь-якої країни вільно обмінювалась на золото;
- хоча зміна курсів валют здійснювалась відповідно до ринкового попиту і пропозицій, однак тільки в межах відхилення курсу валют від встановленого золотого паритету, що визначались витратами на охорону і транспортування золота за кордон;
- усі країни підтримували жорстке співвідношення між своїми запасами золота і кількістю грошей в обігу [52, с. 31; 41, с. 47].

Для тогочасного рівня розвитку світової економіки та міжнародної торгівлі система золотомонетного стандарту була найбільш досконалою валютною системою, оскільки, сприяла їх стрімкому розвитку. Валовий обсяг світової торгівлі з 1850 по 1880 зріс у 3,7 рази, а у 1850-1913 рр., в десять разів. Найбільшого економічного зростання досягли такі країни як: Велика Британія, Сполучені Штати Америки, Німеччина та Франція [2, с. 25]. Ключовими недоліком цієї системи є повна відсутність можливості застосування інструментів грошово-кредитної політики для макроекономічного регулювання, пряма залежність грошової маси від запасів золота.

З початком Першої світової війни ключові недоліки системи золотомонетного стандарту повністю проявились і остаточно зруйнували її. В умовах світової війни, коли всі провідні країни одночасно беруть у ній участь

можливості отримати міжнародний кредит який покрив би суттєву частку величезних військових витрат немає, тому для їх покриття держави почали масову, не покриту золотими запасами, емісію паперових грошових знаків, як наслідок, – паритет валют був зведений на нівець. Більшість держав призупинили обмін своїх національних валют на золото і встановивши примусовий курс.

Після закінчення Першої світової війни виникла потреба у відновленні світової економіки, що було неможливим без міжнародної валютно-фінансової стабільності, проте, повне відновлення системи золотомонетного стандарту було вже неможливим. Відповідно, деякі країни західної Європи, зокрема: Велика Британія, Франція, Німеччина Бельгія, Нідерланди та ін. почали запровадження системи «золотозливкового стандарту», яка стала перехідною формою золотого стандарту або «урізаною» системою золотого стандарту [2, с. 27].

Ця система не була юридично закріплена і проіснувала нетривалий час з 1929 по 1933 роки. В умовах золотозливкового стандарту гроші мають золотий вміст і теоретично можуть бути обміняні на золото, однак, щоб обміняти валюту на золото треба було мати таку її кількість, котру можна обміняти на золотий злиток вагою не менше 12,4 кг.. Відповідно, обмін національних грошових знаків на золото став доступний лише державам, оскільки був обмежений великими сумами. Так, наприклад, золотий зливочок вагою 12,4 кг у 1933 році у Франції коштував 215 тисяч франків [2, с. 28]. Крім того більш ослаблені країни, які зазнали поразки у Першій світовій війні, залежні та колоніальні країни почали запроваджувати систему золотодев'язного стандарту. Ця система визнавала дві грошові одиниці, які застосовувались у міжнародних розрахунках: іноземну валюту провідних країн світу, де існувала система золотозливкового стандарту та золото. Іноземна валюта, призначена для міжнародних розрахунків як платіжний засіб почала називатися девізами, а система – золотодев'язною.

Згодом система золотодев'язного стандарту почала задовольняти все більше країн і у 1922 році на Генуезькій міжнародній економічній конференції була підписано міжнародну угоду, яка юридично закріпила другу світову валютну систему, яка функціонувала за такими принципом: міжнародним засобом платежу

виступали іноземні валюти (девізи) та золото; конвертація валюти у золото могла здійснюватися як через іноземні валюти, так і безпосередньо, із збереженням золотих паритетів [41, с. 48].

Відносна валютна стабілізація на міжнародному фінансовому ринку тривала недовго, – від 1922 по 1928 рік. Політичні та економічні суперечки країн, які прийняли Генуезьку валютну систему, перш за все найрозвинутіших, таких як США, Велика Британія, Франція, Німеччина, Японія, їх боротьба за світове лідерство не дозволили узгодити подальші рішення для чіткого регулювання та оптимізації міжнародної валютної системи. Згодом, через відсутність чіткого регулювання виникла ситуація, коли одні держави не мали можливості провести міжнародні розрахунки, а в інших утворився значний надлишок іноземної валюти, так званих «гарячих грошей», котрі стихійно переміщувалися з однієї країни до іншої з метою одержання спекулятивного надприбутку. Згодом всі ці фактори, вкупі з недоліками самої системи призвели до потужної світової кризи у 1929 році, яка була названа «Великою депресією» [87, с. 95]. Курс валют більшості країн впав на 50-80 %, припинилися зовнішні платежі. За таких обставин валюти менш розвинутих країн стали неконвертованими і знеціненими. Стало зрозуміло що для задоволення потреб нових масштабів світових економічних відносин застарілі системи валютного регулювання міжнародних відносин не підходили [24, с. 13].

У 1930-1932 роках проводились спільні міжнародні конференції представників країн золотого стандарту. Необхідно було шляхом більш тісної співпраці країн створити нові важелі регулювання міжнародних валютно-фінансових відносин та жорстко здійснювати контроль за дотриманням встановлених правил [13, с. 5]. Конкретних результатів конференції не принесли, проте, у міжнародних валютних відносинах, вже тривали зміни та процеси які безпосередньо передували утворенню МВФ.

Уже з 1929 року від системи золотодевізного стандарту почали відмовлятися її учасники. Аграрні і колоніальні країни першими вийшли з цієї системи, оскільки процес її розпаду спричинив скорочення попиту на сировину

на світовому ринку, внаслідок чого ціни на неї впали на 50-70 %. Згодом із системи вийшли Німеччина, Австрія і Велика Британія. У Німеччині і Австрії розпочалася сильна економічна криза, впоратись з якою урядам стало не під силу, почався відтік іноземного капіталу, скоротився офіційний золотий запас, почали банкрутувати великі банки.

Майже кожна держава у цей період зустрілася із значними внутрішніми економічними проблемами. Так, причиною виходу США із системи золотого стандарту стало суттєве та нерівномірне падіння цін через що грошова кредитна система США зазнала серйозного удару, почалися повсюдні банкрутства банків, це призвело до відміни можливості обміну доларових банкнот на золото. Останньою у 1936 року скасувала золотий стандарт Франція. Відповідно до угод між центральними банками США, Великої Британії та Франції конвертованість валют у золото збереглася на міждержавному рівні, проте, для внутрішнього обігу така можливість передбачалась із значними обмеженнями або була відсутньою.

Багато держав запровадили значні валютні обмеження і контроль. Між країнами, які раніше були партнерами, почалися валютні війни. Ряд країн почали використовувати валютні обмеження, валютні інтервенції, валютні демпінги, створювати валютні блоки. Найпоширенішим методом у валютних війнах були валютні блоки, з групи держав на чолі з державою-лідером, якій інші підпорядковувалися в економічному, валютно-фінансовому плані.

Валютні блоки набували наступних ознак:

- курс валют країн блоку співвідноситься з валютою країни-лідера;
- міжнародні розрахунки усіх країн блоку здійснюються у валюті країни-лідера;
- валютні резерви усіх країн зберігаються у центральному банку країни-лідера;
- забезпеченням залежних валют слугують казначейські векселі і облігації державних позик країн-лідера.

Крім того, держава-лідер могла запровадити єдину політику у сфері міжнародних відносин, використовувати держави блоку як сировинні придатки і ринок збуту. Завдяки таким блокам країни-лідери стверджувались на світовій арені.

В 1931 році був сформований «стерлінговий» блок, лідером була Велика Британія, а решта учасників, всі залежні від неї території, та країни пов'язані тісними економічними зв'язками з нею. У 1933 році був утворений доларовий блок, до якого увійшли США, країни Центральної та Південної Америки. У тому ж 1933 році золотий блок був сформований із Франції, Нідерландів, Швейцарії, Італії, Чехословаччини, Польщі [24, с. 14].

Ситуація коли немає єдиного регулятора міжнародних валютних відносин а кожен блок диктує свої правила, і протистоїть іншому довго тривати не могла вже в 1937 році світова валютна система пережила чергову економічну кризу, відбулася масова девальвація валют. Напередодні Другої світової війни не залишилося жодної стабільної валюти [41, с. 48].

Друга світова війна в найкоротший термін зруйнувала усі одинадцять валютних блоків і до старих проблем світової економіки додала багато нових. Економіки країн учасниць війни, окрім США, була зруйнована і перебувала в жахливому становищі. Докорінно змінилося співвідношення світових економічних сил. США стали найвпливовішою державою світу, почався розпад колоніальних імперій Великої Британії та Франції, ці держави втратили той авторитет у міжнародних політичних та економічних відносинах, який вони мали раніше, а економіка Німеччини і Японії була повністю зруйнована [32, с. 54].

Катастрофічні наслідки війни, нерівномірність економічного розвитку різних країн прискорили роботу над створенням нової валютної системи. За цих умов вчені-економісти і державні діячі провідних країн розпочали активний пошук шляхів для виходу зі складної ситуації що склалася і розробку концепції нової світової валютної системи з урахування попереднього досвіду. Були поставлені конкретні вимоги:

- повинна мати певний запас стійкості, завдяки якому могла б функціонувати якомога триваліший час, так як перехід до нової системи призводить до дезорганізації зовнішньоекономічних зв'язків протягом певного періоду і такі переходи здійснюються болісно;
- повинна забезпечувати міжнародний обмін товарами і послугами достатніми платіжно-розрахунковими і кредитними засобами, прийнятними для усіх держав;
- забезпечувати збалансованість валютно-фінансових і економічних спільних інтересів усіх країн-учасників системи так і кожної окремо;
- повинна, не виходячи за встановлені правила, гнучко реагувати на зміни внутрішньої ситуації та зовнішніх умов функціонування світового господарства і пристосовуватися до них [2, с. 30].

У всіх держав був спільний інтерес в такій валютній системі, яка би забезпечувала стабільність розвитку економіки на макрорівні. Стало зрозуміло, що необхідно створення міжнародної валютно-фінансової організації, яка повинна бути наділена певними контролюючими функціями у монетарній сфері функціонування національних економік країн-членів. Країни-члени цієї організації повинні були передати частку своїх державних функцій у цій галузі міжнародній організації. На цей час розвиток міжнародно-правової науки давав змогу досконало юридично оформити створення нової міжнародної валютної організації. Спеціалісти з міжнародного права західних країн створили розгорнуту концепцію про функціонально-правовий підхід до регулювання окремих сфер міжнародного співробітництва. За словами Т. М. Нешатаєвої, були знайдені специфічні важелі і механізми міжнародно-правового регулювання галузевих міжнародних відносин [46, с. 85]. Вже у 1941 році над проектом створення такої міжнародної валютно-фінансової організації почали працювати уряди Великої Британії і Сполучених Штатів Америки та інших країн. Серед усіх концепцій нової міжнародної валютно-фінансової організації та нової системи міжнародних валютних відносин найбільш прийнятними стали план

стабілізаційного фонду, розроблений заступником міністра фінансів США Гаррі Декстером Уайтом, та план британського економіста Джона Мейнарда Кейнса у формі міжнародного клірингового союзу.

План Г. Д. Уайта передбачав, що стабілізаційний фонд буде створений США та їхніми союзниками шляхом підписання відповідної угоди, його капітал становитиме 5 млрд. доларів США, який буде сформований із золотих валют і урядових цінних паперів держав-учасниць. Цей план наголошував, що менш розвинуті держави потребують гарантій, що функціонування даної системи не залишить кожену країну один на один із своїми проблемами. Міжнародна валютна система повинна була стати шляхом для відходу від концепції «згубного націоналізму» і забезпечити підґрунтя для процвітаючого світу, в якому б кожна держава знайшла «своє місце під сонцем». Ресурси фонду призначувались для покриття дефіцитів платіжних балансів країн-учасниць. Передбачалось, що фінансування буде здійснюватися шляхом надання короткострокових позик.

На думку автора цієї угоди, вона по суті мала б стати правовим оформленням та інструментом регулювання післявоєнної фінансово-валютної системи світу. Згідно змісту документа, розробленого Г. Д. Уайтом першочерговою метою валютної системи повинна бути стабілізація курсів валют союзних держав. Усунути валютний ризик в міжнародних фінансових відносинах можливо лише шляхом підтримки стабільних валютних курсів. Отже, план Г. Д. Уайта у першу чергу передбачав сталість обмінного курсу валют, оскільки при безперервній стабільності курсів іноземних валют існує більше шансів уникнути руйнівного впливу відтоку капіталів і інфляції [90, с. 16; 60, с. 461]. Однак цей план містив декілька положень, які були неприйнятними для більшості тогочасних держав. Зокрема, положеннями плану Уайта був пункт, згідно якого передбачались повноваження міжнародної установи на зміну валютного курсу країни-члена в односторонньому порядку, здійснення валютного контролю і нагляд за її внутрішньою політикою.

План Дж. М. Кейнса формально мало чим відрізнявся від плану Г. Д. Уайта. Він передбачав, що держави створюють багатосторонню систему і беруть на себе

колективну відповідальність за впорядкування і врегулювання міжнародних валютних і платіжних правовідносин. Для досягнення цієї мети зацікавлені держави засновують «міжнародний кліринговий союз». Ця організація емітує єдину міжнародну грошову одиницю – банкор. Для встановлення паритетів валют країн-членів союзу банкор умовно наділений золотим еквівалентом, однак як платіжна одиниця може використовуватися лише у розрахунках між державами для поповнення платіжних балансів і може враховуватися на рахунках казначейств та національних банків. Емісію банкорів кліринговий союз мав здійснювати не більш ніж це було необхідним для потреб міжнародного економічного обміну. Зацікавлені країни повинні були відкрити рахунки у банкорах. Після цього ці країни мали змогу взаємно кредитуватися у визначених межах, внаслідок такого валютного кредитування вирівнювався платіжний баланс. Вирівнювання платіжного балансу сприяло б підвищенню рівня виробництва, зайнятості населення, збільшувало б доходи населення. Водночас, на думку автора цього плану, міжнародний кліринговий союз повинен був пом'якшити суперечності між зовнішньою і внутрішньою рівновагою держав.

План Дж. М. Кейнса найбільше відповідав інтересам Великої Британії і був спрямований на покращення її фінансового стану. Для покриття пасиву платіжного балансу і зміцнення світових позицій фунта стерлінгів, збереження стерлінгової зони і підвищення авторитету Лондона як світового фінансового центру, необхідно було лібералізувати її зовнішню торгівлю і скасувати валютні обмеження.

У разі прийняття плану Г. Д. Уайта, країни, які входили б до цієї системи, могли б автоматично покривати пасив платіжного балансу одних країн за рахунок активного сальдо платіжного балансу інших, перш за все США [29, с. 13]. За цим планом кожній країні на нетривалий час дається у визначеній сумі кредит, завдячуючи якому ця країна могла б досягти рівноваги у економічних відносинах з іншими країнами [65, с. 57].

Дж. М. Кейнс вважав, що система розрахунків в золоті, яка існувала до цього часу, накопичення його в одній країні та нестача його в іншій ускладнює

економічну діяльність в тій країні, де відчувається нестача золота. Він вважав, що накопичення банкорів як платіжного засобу не призвело б до таких негативних наслідків.

Зміна паритету могла здійснюватись лише за схваленням більшості 3/4 голосів [83, с. 47]. Проте лідерство США в економічній, фінансовій і політичній сфері виключало можливість повної згоди із планом Дж. М. Кейнса [60, с. 461; 69, с. 135].

Не тільки США та Велика Британія були зацікавлені у відновленні зруйнованих війною міжнародних економічних та правових відносин, розвитку міжнародної торгівлі, яка б була неможливою без розвитку валютно-фінансових відносин. На перешкоді розвитку міжнародних відносин, міжнародної торгівлі та економічних відносин були жорсткі валютні обмеження, які вводили країни намагаючись врятувати свою економіку. Однак стабілізація післявоєнної валютної системи не могла бути ізольованим процесом від стабілізації національних грошово-кредитних систем не тільки розвинутих держав, а й інших.

У квітні 1943 року план Г. Д. Уайта був офіційно опублікований після того, як проекти обох планів були обговорені в урядових колах США і Англії [82, с. 197]. Свої зауваження до цього плану висловили експерти з 30-ти держав. Найбільше зауважень висловила Велика Британія. Для того, щоб план був схвалений іншими державами, Г. Д. Уайт вніс до проекту зміни до тих пунктів, які найбільш заперечувались іншими державами. Щоб узгодити плани обох найбільш розвинутих країн США та Великої Британії Г. Д. Уайтом було запропоновано заснувати дві міждержавні інституції: Стабілізаційний фонд та Світовий банк, тобто врахувати і ідеї плану Кейнса. Ці дві міжнародні організації, які мали бути створені, наділялись компетенцією контролю над внутрішньою монетарною політикою держав-членів, а також могли контролювати обмінні курси валют та міждержавні потоки капіталу.

У червні 1944 року після опублікування спільного комюніке експертів зацікавлених сторін для підготовки конференції щодо обговорення проекту Угоди в Атлантик-Сіті (США) зібралися представники 44 країн. Учасникам надавалось

право вносити свої пропозиції щодо тексту Угоди, але жодна поправка не була врахована. Незважаючи на те, що президент США Ф. Рузвельт в своєму посланні конференції побажав, щоб конференція продемонструвала американську здатність так успішно співпрацювати в мирний час, як це робили США під час війни [78, с. 3], тексти угод про створення нової міжнародної валютної організації – Міжнародного валютного фонду та Світового банку були прийняті в редакції погодженій лише між США та Великою Британією.

На валютно-фінансовій конференції об'єднаних націй у Бреттон-Вудсі (США) 22 липня 1944 р. була підписана Угода про створення МВФ. Для набрання Угодою про створення МВФ чинності, необхідно було щоб країни-засновники сплатили 65 % від усієї суми підписки Фонду. Статутний капітал МВФ з початку був встановлений у розмірі 8 799 млн. доларів США. Ця сума складалась із суми квот країн-членів, що прийняли участь у Бреттон-Вудській конференції. Квота країни залежала від її національного доходу, золотовалютних резервів, середньої вартості імпорту, максимальної вартості експорту. На практиці ця формула не працювала, так як більшість країн не змогли надати відповідні відомості, а інколи надавалися відомості які не відповідали дійсності [29, с. 35-36]. Квота США, встановлена в 2 750 млн. доларів США, фактично була одноосібно проголошена і не підлягала погодженню в рамках Бреттон-Вудської конференції. Квота США стала орієнтиром для визначення квот інших учасників [79, с. 89]. Для країн, що приєдналися до МВФ пізніше квота обчислювалась, виходячи з даних про їх економіку. Розмір квоти співставлявся з квотами країн з аналогічними параметрами економік. Розмір квоти розглядався Директоратом, який накладав резолюцію про прийняття чи неприйняття і передавав аргументи Раді керуючих. Після схвалення резолюції Радою керуючих країна підписувала засновницьку угоду і ставала членом МВФ [29, с. 36]. Кожна країна вносила в капітал МВФ 25% квоти золотом або доларами США, іншу частину квоти – у національній валюті. Станом на грудень 1945 року відповідні внески держав склали 80 % від визначеної суми і Угода про МВФ набрала чинності (27 грудня 1945 р.). У травні 1946 року в Саванні відбулась установча сесія Фонду і Банку, на якій були

вирішені організаційні питання. На цій сесії було офіційно проголошено про створення нових організацій.

У створенні МВФ були зацікавлені усі держави, які підписали Угоду, так як вона в певній мірі з правової точки зору впорядковувала післявоєнні зруйновані міжнародні валютні і кредитні відносини. Країни, економіка яких була значно зруйнована і підірвана війною, потребувала зовнішніх ресурсів для своїх платіжних балансів і національних грошово-кредитних систем. Отже, надаючи можливість отримання дешевих кредитів, джерелом яких були внески країн-членів, МВФ в певній мірі задовольняв ці потреби.

Між тим необхідність у міжнародно-правовому регулюванні валютно-фінансових відносин потребували усі країни з наступних причин. По-перше, рух капіталів, товарів і послуг набув всесвітнього інтернаціонального характеру, посилювався взаємозв'язок і взаємодія юридичних осіб різних держав. Поштовхом до інтернаціоналізації господарського життя стали також досягнення науково-технічного прогресу в усіх сферах, розвиток та зростання кількості транснаціональних компаній. По-друге, економічні проблеми і кризи набули міжнародного характеру. Розбалансування будь-якої із національних економік призводило до затримки розвитку міжнародних зв'язків, що проявлялось в валютних і товарних «війнах». По-третє, Друга світова війна яскраво продемонструвала взаємозалежність світового ринку і національних економік [45, с. 18].

Усвідомлення цих явищ і змін послуговували аргументами необхідності універсального врегулювання міжнародних відносин. Рядом західних авторів було запропоновано в основу створення нової міжнародної валютно-фінансової системи покласти наступну концепцію: категорично відмовитися при дослідженні від розмежування на економічні та правові сфери міжнародного життя [75, с. 40].

Вже у перші роки існування МВФ його керівництво переконалося, що без досконалого дослідження аналізу міжнародного права та внутрішнього законодавства країн-учасників і слідкування за їх змінами, неможливе подальше

вдосконалення роботи Фонду та ефективний впливу на валютно-фінансову політику країн-учасниць Фонду. З цією метою у складі Фонду було створено спеціальний відділ валютних обмежень [48, с. 232].

Таким чином, третя міжнародна валютна система була створена з метою встановлення стабільної збалансованості системи міжнародного обміну на основі фіксованих валютних курсів, відновлення міжнародних зв'язків у сфері економіки та торгівлі і передбачала у разі виникнення у держав проблем в платіжному балансі надання кредитів для їх усунення [52, с. 39]. Однак, створення МВФ на таких принципах найбільше задовольняло інтереси США, так як значна кількість положень його Статуту надавала США як прямих, так і опосередкованих переваг. Наприклад, це стосувалось ролі золота, оскільки США у цей час належало 75 %, тоді як Великій Британії лише 4 % офіційних золотих резервів капіталістичного світу [2, с. 34]. Маючи суттєву вагу у світовій економіці, США досягли своєї мети у створенні такої міжнародної організації як МВФ, яка відповідала б їхнім інтересам і перебувала під їх контролем. 34,7 % голосів США у МВФ надавало право зобов'язувати країн-позичальників при одержанні кредитів представляти докладну інформацію про стан економіки країни, її золотовалютні запаси, виконувати рекомендації МВФ, які стосуються внутрішньої і зовнішньої політики держави.

Статті Угоди МВФ, зобов'язували держави-члени: встановити паритет національної валюти в золоті або доларах США; не змінювати курси своїх валют без погодження з МВФ, якщо ці зміни перевищують 10 % від початкового паритету; здійснювати усі валютні операції з золотом та іноземними валютами за курсом, який не відхиляється від паритету більше ніж 1 % (ст. IV, п. 5); співпрацювати з Фондом з метою досягнення стабільності валюти і уникнення конкурентних змін валютних курсів (ст. IV, п. 4).

Однак, надалі реальність свідчить, що більшість країн, які уклали Угоду про МВФ не могли або не бажали виконувати ці зобов'язання. Тому МВФ, розпочинаючи свою діяльність пішов формальним шляхом, оголосивши 18 грудня 1946 р. завідомо знаючи, що фактично діючі валютні курси не

відповідають купівельній здатності цих валют, що в якості первинних паритетів він приймає фактично діючі валютні курси. Внаслідок того, що прийняті Фондом паритети були нереальними офіційні валютні курси, прийняті на їх основі могли підтримуватися тільки при умові відсутності вільного обміну валют на золото.

Створення Міжнародного валютного фонду забезпечувало стабільне функціонування світової валютної системи за умов виконання країнами-учасниками МВФ єдиних правил, встановлених ст. 4 розділу 1 Статей Угоди МВФ.

Отже, сутність Бреттон-Вудської міжнародної валютно-фінансової системи зводилася до наступного: основним засобом міжнародних розрахунків між країнами виступав долар США. Накопичення в офіційних резервах країн здійснювалось у доларах США; кінцеві грошові розрахунки між країнами проводились у золоті; роль міжнародних грошей виконувало золото; офіційні курси валют встановлювались шляхом визначення в них та встановлення твердого їх співвідношення з долларом; операції купівлі-продажу золота могли здійснювати лише центральні банки; центральні банки були зобов'язані підтримувати стабільний курс своєї валюти відносно долара США в межах $\pm 1\%$ за допомогою валютних інтервенцій; організаторами функціонування валютної системи були МВФ та МБРР [2, с. 35; 47, с. 22].

Паритети валют переважної більшості країни були встановлені в доларах і лише паритет долара США в МВФ був зафіксований в золоті. Офіційно ціна долара в золоті встановлювалась Конгресом США. На той час відповідно до рішення Конгресу золотий вміст долара становив 0,888671 грам [2, с. 36].

За такої системи міжнародного валютного регулювання уряди країн-членів при неможливості утримання співвідношення національної валюти до долара у певних межах, для підтримки встановленого курсу валют могли використати частину свого золотовалютного резерву або звернутися до МВФ для надання для цих цілей кредиту або ж знизити курс національної грошової одиниці. Однак так уряди могли діяти лише тільки в межах коливання курсу не більше 10 %.

Починаючи від 1945 і до 1950 року стан економіки більшості держав, що приймали участь у Другій світовій війні був у занепаді і потребував значних коштів для відбудови. Саме тому в цей період задачею Фонду було сприяння державам-членам у відбудові економіки, а також недопущення світових валютних криз. Кредити Фонду переважно спрямовувалися на вирішення цих задач.

Слід зазначити, що з початку його функціонування МВФ зазнав значних змін, що знайшло відображення в двох поправках до статуту Фонду. Перша з них, прийнята в 1969, стосувалася введення умовної грошової одиниці – «спеціальних прав запозичення» (Special Drawing Rights (SDR)). Однак набагато більше значення мала поправка 1978 року, яка оформила довгострокові зміни в політиці, діяльності і навіть організаційну структуру Фонду.

Відповідно до положень початкового Статуту, кожен член МВФ брав на себе зобов'язання співпрацювати з Фондом у справі підтримання стабільності валютних курсів і запобігання конкурентних девальвацій. Вартість валют виражалася у золоті. Держави-члени, які мають намір змінити вартість своїх валют, повинні були попередньо проконсультуватися з МВФ. У 1978 офіційна «прив'язка» валютних курсів до золота була скасована, було знята і вимога про обов'язкові консультації з приводу зміни валютних курсів. В результаті країни отримали свободу вибору власного валютного режиму: тепер вони могли встановити режим вільного або керованого «плаваючого» курсу національної валюти, «прив'язати» курс цієї валюти до будь-якої іншої валюти або «кошику» валют, укласти угоди про співробітництво у валютній сфері з іншими країнами і т.д.

Згідно основних положень основного документа МВФ – Статей Угоди Міжнародного валютного фонду, змін прийнятих на Валютно-фінансовій конференції Об'єднаних націй 3 поправкою, вступило в силу 28 липня 1969 року в результаті змін, затверджених резолюцією Ради керуючих N 23-5 від 31 травня 1968 роки; з поправкою, яка набрала чинності 1 квітня 1978 року в результаті змін, затверджених резолюцією Ради керуючих N 31-4 від 30 квітня 1976 роки; з поправкою, яка набрала чинності 11 листопада 1992 року в результаті змін,

затверджених резолюцією Ради керуючих N 45-3 від 28 червня 1990 року.,
Офіційними цілями МВФ є:

- сприяти розвитку міжнародного співробітництва у валютно-фінансовій сфері в рамках постійного представництва, що забезпечує механізм для консультацій і спільної роботи над міжнародними валютно-фінансовими проблемами;
- сприяти процесу розширення і збалансованого росту міжнародної торгівлі і за рахунок цього домагатися досягнення і підтримки високого рівня зайнятості і реальних доходів, а також розвитку виробничих ресурсів усіх держав-членів, розглядаючи ці дії як першочергові завдання економічної політики;
- сприяти стабільності валют, підтримувати упорядкований валютний режим серед держав-членів і уникати використання девальвації валют з метою отримання переваги в конкуренції;
- надавати допомогу в створенні багатосторонньої системи розрахунків за поточними операціями між державами-членами, а також в усуненні валютних обмежень, що перешкоджають зростанню світової торгівлі;
- за рахунок тимчасового надання загальних ресурсів Фонду державам-членам при дотриманні адекватних гарантій створювати в них стан упевненості, забезпечуючи тим самим можливість виправлення диспропорцій в їх платіжних балансах без використання заходів, які можуть завдати шкоди добробуту на національному чи міжнародному рівні;
- скорочувати тривалість порушень рівноваги зовнішніх платіжних балансів держав-членів, а також зменшувати масштаби цих порушень.

Початковими державами-членами Фонду є країни, представлені на Валютно-фінансовій конференції Об'єднаних націй, уряди яких беруть членство до 31 грудня 1945 року.

Інші країни мають право на вступ до числа членів Фонду в такий час і на таких умовах, які можуть бути запропоновані Радою керуючих. Зазначені умови, включаючи умови виплати внесків до Фонду, базуються на принципах, які суперечать тим, які застосовуються щодо держав, які вже є членами.

У Статті IV Статуту Фонду говориться, що найважливіша мета міжнародної валютно-фінансової системи полягає в тому, щоб служити структурною основою, що сприяє обміну товарами і послугами і руху капіталу між країнами і підтримуючої сталого економічного зростання, а також що одним з основних завдань є безперервне вдосконалення упорядкованих базисних умов, необхідних для фінансової і економічної стабільності, кожна держава-член зобов'язується співпрацювати з Фондом та іншими державами-членами в забезпеченні впорядкованості валютних режимів і в сприянні стабільності системи обмінних курсів.

Слід також підкреслити, що суть МВФ, в розумінні творців післявоєнної світової економіки, полягала в регулюванні митних тарифів та інших торгових бар'єрів таким чином, щоб умови виходу країн на міжнародний ринок були рівними, і, при цьому, не віддавалася б перевагу руху товарів і капіталів одних країн на шкоду іншим. В результаті повинні були досягатися рівні економічні можливості для всіх країн. Однак, з самого заснування Фонду було очевидно, що найбільшим впливом на політику МВФ будуть мати США і країни Західної Європи, що, в принципі, ставить країни-членів МВФ в нерівні позиції по відношенню один до одного на міжнародному ринку капіталів [64, с. 21]. Не ставлячи під сумнів в цілому саму ідею створення даного міжнародного інституту, в чій завдання входить конструктивне рішення валютних проблем і налагодження економічного співробітництва між країнами, слід визнати, що МВФ чинив серйозний вплив на внутрішню грошово-кредитну політику деяких держав-членів. У ряді випадків таке втручання призвело до виникнення в цих країнах серйозних фінансових криз, перш за все до знецінення національних валют.

1.2. Структура МВФ, форми та методи його діяльності

Сфера спільних інтересів держав-членів Фонду з неоднорідними економіко-соціальними системами обумовлює особливості структури управління МВФ. Організаційна структура, тобто система постійних органів управління, що складають механізм співробітництва Фонду і держав-членів в рамках міжнародної організації, є однією з важливих характеристик цієї організації [74, с. 18].

На сьогодні структура МВФ та розподіл компетенції між його органами регламентується ст. XII розділу 1-8 Статей угоди МВФ та Додатком до цієї Угоди, а також Внутрішніми правилами МВФ. Відповідно до ст. XII розділу I Статуту Фонду складається із Ради керуючих, Виконавчої ради, Директора-розпорядника і штату співробітників. Радою керуючих можуть створюватися дорадчі органи. На сьогодні найбільший вплив на діяльність МВФ мають такі дорадчі органи, як Міжнародний валютно-фінансовий комітет та Об'єднаний Комітет розвитку МВФ та Світового Банку.

Найвищим органом управління відповідно ст. XII розділу 2 статей Угоди МВФ є Рада керуючих, яка складається з одного керуючого і одного заступника від кожної держави-члена. Ці особи призначаються кожною державою-членом на розсуд держави і виконують свої обов'язки до призначення нових представників. Заступник має право голосу тільки у випадку відсутності керуючого, якого він заміщує. До Ради керуючих представники держав обираються строком на 5 років, ними, як правило, є Міністри фінансів чи Голови Центральних банків, а також їх заступники. Представники цього органу збираються на щорічні наради МВФ та МБРР – один раз на рік і вирішують найважливіші питання компетенції Фонду:

- визначення умов та прийняття нових членів;
- призупинення членства; перегляд квот;
- зміна валютних паритетів;

- укладання договорів про співробітництво з міжнародними організаціями;
- вибори виконавчих директорів;
- розподіл чистого доходу тощо.

Рішення цим органом ухвалюється простою чи кваліфікованою більшістю голосів як передбачено в Статуті Фонду, в залежності від важливості питання. За необхідності обговорення та голосування невідкладних питань можуть проводитися по телефону [43, с. 58]. Кворум будь-якого засідання керуючих складає більшість керуючих, що мають не менше 2/3 від загальної кількості голосів.

Засідання Ради керуючих проводиться в штаб-квартирі у Вашингтоні, кожне третє – у столиці будь-якої держави-члена. Зазвичай сесії проводяться у вересні жовтні. Керуючі із свого складу обирають Голову Ради і його заступника на наступне засідання, а також організаційний комітет. Обрані особи здійснюють свої повноваження на протязі всього року до виборів нового складу.

Рада керуючих може збиратися на засідання не тільки планово, ай на пропозицію Виконавчого комітету або держав-членів, що мають не менше 1/4 загальної кількості голосів. Кожний керуючий має стільки голосів, скільки було виділено державі, що його призначила. Рада керуючих працює сесійно один раз на рік, що створює великі інтервали часу між сесіями і формує змістовний порядок денний, внаслідок чого не завжди приймалися правильні і своєчасні рішення. Такі обставини обумовили створення при Раді керуючих структури, що мала б вагомий політичний вплив на розвиток внутрішньодержавних економік і була здатна широко і компетентно вивчати питання, що виносяться на сесії Ради керуючих. Такими структурами стали Міжнародний валютно-фінансовий комітет та Комітет розвитку. Створення різних комітетів і комісій і з спеціальних питань широко практикується у діяльності Фонду. Правовий статус цих органів регулюється як Статутом МВФ, так і внутрішніми правилами Фонду.

Комітети створюються на основі двох принципів – функціонального і специфічних інтересів [14, с. 8]. Діяльність комітетів, створених за функціональним принципом здійснюється у відповідності з певною діяльністю Фонду, а створені за принципом специфічних інтересів, об'єднують держав – членів Фонду, що мають подібні інтереси і позиції у різних областях функціонування Фонду. Міжнародний валютно-фінансовий комітет створено у 1999 році на базі Тимчасового комітету. До нього входять 24 члена – керуючі Фонду, міністри та інші. Цей комітет наділений компетенцією підготовки доповідей Раді керуючих з питань функціонування міжнародної валютно-фінансової системи, а також підготовки проектів змін до Статуту [52, с. 341].

Політику МВФ контролює Міжнародний валютно-фінансовий комітет (МВФК), 24 членів якого є Міністрами фінансів чи Головами Центральних банків держави і груп держав, представлених у Виконавчій раді. Двічі на рік МВФК проводить засідання для надання Фонду рекомендацій, щодо загального напрямку його політики, а також внесення пропозицій, що стосується внесення змін до Статуту Фонду [52, с. 341]. Цей Комітет готує також рекомендації для Ради керуючих та розробляє заходи, які здатні протидіяти міжнародним факторам, що можуть загрожувати міжнародній валютно-фінансовій системі. Статутом Фонду не визначено компетенцію та повноваження МВФК, тому він залишається хоча і дорадчим, але важливим органом.

Другим дорадчим органом є Об'єднаний комітет МВФ і Світового банку. Комітет є спільним органом Фонду і МБРР на рівні міністрів Ради керуючих МВФ і МБРР. Цей комітет має набагато менше значення ніж Міжнародний валютно-фінансовий комітет і обмежене коло повноважень. Його створення було обумовлено вимогою держав-членів, що розвиваються, які не мали значного впливу на Фонд через Міжнародний валютно-фінансовий комітет Фонду. Його компетенцією є переведення реальних ресурсів державам, що розвиваються. Практично до його функцій входять дослідження процесу розвитку економіки, надання рекомендацій і підготовка доповідей Раді керуючих, Фонду і МБРР щодо

усіх питань із залучення реальних ресурсів до країн, що розвивається. Варто зазначити, що його діяльність не дає відчутних результатів і часто носить формальний характер.

Значний вплив на характер діяльності Фонду здійснюють комітети, об'єднання держав за схожими інтересами, як наприклад, «комітет 5», комітет «20», комітет «10».

Оперативною діяльністю Фонду керує Виконавча рада (Директорат), яка відповідає за поточні справи, і складається з 24 виконавчих директорів, які призначаються кожні 2 роки і Директора-розпорядника. Такі держави, як США, Японія, Німеччина, Велика Британія, Франція, Росія, Китай та Саудівська Аравія, які є найбільшими донорами Фонду і мають найбільшу квоту у його статутному капіталі, мають право призначати свого Виконавчого директора, який відстоює інтереси однієї своєї держави. Інші держави-члени Фонду у зв'язку з обмеженим складом Виконавчої ради Фонду об'єднані в групи держав, за принципом справедливого географічного представництва. Кожну цю групу у Виконавчій раді Фонду представляє представник держави, яка має найбільшу квоту у цій групі. Держава, яка має квоту наступну за розміром, отримує право обирати заступника представника цієї групи держав. Заступник має повноваження лише за відсутності Виконавчого директора цієї групи. Кожний керуючий має стільки голосів, скільки було виділено державі, що його призначила.

У разі, якщо валюта держави-члена найбільш часто використовується державою-членом або держава на протязі двох років надала Фонду більше ресурсів порівняно з п'ятьма державами, що мають найбільші квоти, то ця держава може призначати власного (постійного) Директора. Такими преференціями користуються Китай та Саудівська Аравія. Три місця для членів Виконавчої Ради виділяються спеціально для латиноамериканських держав. Члени Виконавчої ради знаходяться при виконанні своїх обов'язків до обрання або призначення їх правонаступників. Виконавча рада обирає Директора-розпорядника на 5 років.

Головне призначення Виконавчої ради Фонду, як вказує В. І. Муравйов, полягає у забезпеченні безперервної роботи міжнародної організації в період між сесіями вищого органу його керівництва [44, с. 43-44].

Виконавчій раді надані Радою керуючих широкі повноваження з політичних і адміністративних питань, а разом із повноваженнями на нього покладена і відповідальність. До відання Виконавчої ради МВФ відносяться:

- поточні справи;
- нагляд за економічною політикою держав-членів;
- організація періодичних досліджень з актуальних проблем, що стосуються як міжнародних валютно-фінансових правовідносин, так і внутрішніх валютно-фінансових відносин держав-членів Фонду;
- нагляд за дотриманням правил валютних курсів держави-члена; приймає рішення про надання фінансової допомоги державі-члену;
- підготовка щорічних доповідей раді керуючих.

Виконавча рада призначає Директора-розпорядника, який виступає як голова Директорату і не є Керуючим або Виконавчим директором. У засіданні приймає участь без права голосу, за виключенням випадків, коли голоси у Виконавчій раді при голосуванні розподіляються порівну, тоді його голос є вирішальним.

Для ведення поточних справ Директор-розпорядник призначає 3-х заступників, секретаря, скарбника, генерального радника юридичного відділу, економічного радника, завідуючих відділеннями та інших посадових осіб.

Адміністративний апарат Фонду є досить розгалуженим. Оперативні функції виконують територіальні відділи. Кожний із відділів відповідає за зв'язок з державами відповідного регіону. За кожною державою закріплений співробітник цього відділу. Співробітники відділів підтримують необхідний зв'язок між Фондом і державами-членами, володіють усією оперативною інформацією про державу, стосовно якої вони є кураторами, а також готують свої

рекомендації Фонду стосовно кредитоспроможності цієї держави при підготовці рішення Фонду щодо надання кредитів.

Велике значення для діяльності Фонду мають рішення, які приймаються органами управління Фонду. Найважливіші рішення щодо діяльності Фонду приймаються представницьким органом управління.

Як вказує О. Г. Зайцева, авторитетність і ступінь юридичної або моральної обов'язковості рішень, що виносяться міжнародною організацією, у тому числі МВФ, визначаються процедурою розгляду того чи іншого питання і порядком голосування, яким воно приймається. Голосування є завершальною стадією обговорення питання, а не методом прийняття рішення. Стадії обговорення і голосування тісно пов'язані між собою. Якщо обговорення, в якому з'ясовуються позиції держав є більш довготривалим і напруженим, то голосування є одномоментним актом [15, с. 7].

Для того, щоб рішення МВФ відображало інтереси якомога більшої кількості держав, тобто рішення було правомочним (ст. XII розділу «II») встановлено, що кворум будь-якого засідання ради керуючих складає більшість керуючих, які мають не менше $\frac{2}{3}$ від загального числа голосів. А для прийняття рішення Виконавчою радою Фонду кворум становить $\frac{1}{2}$ голосів усіх держав-членів. Рішення вважається прийнятим, коли за нього проголосувало кількість керуючих, що мають голоси, які становлять просту більшість від кворуму, або 70% і 85% в залежності від важливості питання.

Зважаючи, що МВФ є міжнародною організацією фінансового характеру, при вирішенні питання діє принцип «зваженого голосування». Тому вагомість впливу кожної держави-члена на діяльність Фонду визначається залежно від фінансового внеску у його статутний капітал, або сум надання Фонду позичок. Відповідно принципу «зваженого голосування» кожна країна-член Фонду, має 250 базисних голосів незалежно від її розміру квоти і плюс додаткові голоси, кількість яких залежить від її квоти у статному капіталі Фонду. За кожні 100 тис. СПЗ до базисних голосів добавляється один голос. На думку організаторів

створення МВФ і ряду юристів, що вивчали це питання, базисні голоси у специфічній формі слугують відображенню принципу суверенної рівності держав у прийнятті участі в діяльності Фонду. А кількість голосів, що надані державою понад базисні визначає становище держави у міжнародній валютно-фінансовій системі.

На думку Т. М. Нешатаєвої принцип зваженого голосування виконує ще й стимулюючу функцію, оскільки, стимулює прагнення держав-членів надавати свої національні валюти Фонду на кредитування інших держав-членів. За кожні 400 тис. СПЗ переданої Фонду національної валюти, тобто видачі валюти в кредит державам добавляється певна кількість голосів. Якщо держава-член бере у Фонді кредити в іноземній валюті понад встановленої для неї норми, вона втрачає 1 голос за кожні 400 тис. СПЗ [43, с. 196].

У міжнародно-правовій літературі дається неоднозначна політико-правова оцінка принципу «зваженого голосування». Ряд авторів вважає, що такий принцип голосування суперечить принципу суверенної рівності держав, надає переваги одним державам за рахунок ущемлення інших [72, с. 217-221]. Погоджуючись з такою негативною оцінкою О. Захарова вважає, що в основу діяльності Фонду було покладено не рівноправність, а економічну нерівність держав, відповідно з якою положення тієї чи іншої держави-члена Фонду залежало від економічного стану [28, с. 111].

Однак на думку більшості авторів такий порядок голосування є абсолютно виправданим і ефективним для діяльності міжнародних економічних організацій, і не порушує принципів і норм міжнародного права. При цьому автори приводять різні аргументи виправдання цих нерівностей. Підставою розподілу голосів повинно слугувати економічне значення держави, що орієнтовно виражається в сумі її внесків на спільні витрати. На думку Г. Іпсена, цілком обґрунтовано, що принцип зважених голосів у міжнародних економічних організаціях відповідає вимогам матеріальної рівності, а не формальної [85, с. 41]. Найвагоміші аргументи на користь цієї позиції наводить Т. М. Нешатаєва, посилаючись на

специфічний характер міжнародних валютно-фінансових відносин, який вимагає обов'язкової персоніфікації держав залежно від їх економічного стану. Такий принцип розподілу голосів є стимулом динамічного економічного прогресу усіх членів організації, він є правовим механізмом адекватного регулювання різнорівневих відносин держав-членів [43, с. 196].

Запровадження об'єднання держав за груповими інтересами забезпечило неможливість ущемлення інтересів інших держав, так як держави, що розвиваються, об'єднавшись мають більше 30 % від усіх голосів, що дає їм змогу заблокувати будь-яке важливе рішення, що не відповідає їх інтересам [44, с. 93].

В доповнення до аргументів, викладених авторами на користь спростування негативної оцінки принципу «зваженого голосування» при прийнятті рішень Фондом можна додати лише те, що вагомість впливу на діяльність Фонду і прийняття рішень великою мірою залежить і від самої держави-члена, так як квота, яка їй виділена не є сталою і встановленою назавжди, при зростанні її економічного потенціалу держава відповідно до положень Статуту Фонду може звернутися у будь-який час до Фонду з заявою щодо збільшення її квоти.

Даючи характеристику організаційної структури МВФ можна виділити такі її характерні риси: значною мірою позастатутне регулювання формування органів управління і визначення їх компетенції; наявність органу обмеженого членського складу; голосування при прийнятті рішень за принципом «зважених голосів»; достатньо розгалужена структура; наявність прогалин і недоліків у правовому регулюванні порядку створення, розподілі і здійсненні компетенції органами управління Фонду; наявність чисельних дорадчих органів і суттєвий їх вплив на діяльність МВФ.

У зв'язку з тим, що створення державами МВФ обумовлене об'єктивними потребами, діяльність Фонду, його організаційна структура, рішення, що приймаються ним, взаємовідносини між органами управління повинні відповідати інтересам усіх держав-членів. У цьому значне місце посідає удосконалення його організаційної структури управління: зміни у виключно

статутному порядку формування вищих органів управління, органів обмеженого членського складу, подальше зміцнення позицій консенсусу серед правил прийняття рішень органами Фонду, більш чіткий розподіл співвідношення компетенції органів Фонду, вдосконалювати процедурні положення.

«Розвиток процедур прийняття рішень в органах міжнародних організацій (у тому числі Фонді) повинен проходити в напрямку переваги такого методу, при якому найбільшою мірою забезпечується погодженість позицій всіх держав-членів при виробленні і прийнятті відповідних рішень» [73, с. 64].

До складу Фонду входять ряд комітетів, Секретаріат технічної допомоги та наступні департаменти:

- 6 територіальних департаментів (Департамент країн Африки; Департамент країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону; Європейський департамент;
- Відділення в Європі;
- Департамент країн Близького сходу і Центральної Азії,
- Департамент країн Західної півкулі;
- фінансовий департамент;
- юридичний департамент;
- департамент зовнішніх зв'язків;
- департамент кадрів;
- департамент з бюджетних питань;
- департамент з грошово-кредитних і фінансових систем;
- департамент розробки та аналізу політики;
- дослідницький департамент;
- статистичний департамент;
- департамент з міжнародних ринків капіталів.

Окрім департаментів до структури Фонду входять 4 інститути, серед яких 3 регіональні (Об'єднаний інститут для Африки, Об'єднаний Віденський інститут, Сінгапурський регіональний інститут для підготовки кадрів) і головний інститут

МВФ, який знаходиться в Вашингтоні і організує курси і семінари щодо підвищення кваліфікації державних службовців із країн-членів Фонду.

Усі штатні співробітники Фонду хоча і є громадянами певних держав, не мають права отримувати від них вказівки і розпорядження, так як вони є міжнародними службовцями і підлеглими тільки Фонду. МВФ вимагає від свого персоналу найвищих стандартів професіоналізму і правової і технічної компетенції, а також відображення інтернаціональності організації. Всього у складі МВФ працюють більше 2300 співробітників з 125 держав. При прийнятті на роботу в МВФ співробітники укладають з Директором-розпорядником трудовий контракт, в якому визначають головні умови, яких повинні дотримуватися як адміністративний орган Фонду, так і працівник.

У Статуті Фонду (п. 8 ст. IX) визначено, що усі керуючі, виконавчі директори, їх заступники, члени комітетів, представники, призначені по п. 3 ст. XII, радники усіх перерахованих осіб, посадові особи і службовці Фонду користуються імунітетом і привілегіями.

Загалом, проблемними питаннями є нечіткий розподіл компетенції між органами управління та надання виконавчим органам права вирішення важливих питань, що, на думку автора, повинні бути компетенцією представницьких органів.

Якщо говорити про форми та методи діяльності МВФ, то у сучасних умовах діяльність установи асоціюється здебільшого з її фінансово-кредитними функціями. Проте, функціонування фонду характеризується значно більшою кількістю форм діяльності (рис. 1.1).

Виникнення такої форми діяльності як інспектування пов'язано з переходом від паритетної до сучасної, відкритої системи обміну валют. При цьому державами-членами МВФ було ухвалено рішення про те, що Фонд повинен розширити свою діяльність за рамки мінової вартості, яка, врешті-решт, є результатом цілого ряду економічних заходів, вивчати всі сфери економіки країн, які встановлюють розмір цієї вартості, і неупереджено давати оцінку економічної

діяльності країн для всієї спільноти членів. Така форма діяльності була визначена самим МВФ як «інспекція» або нагляд за обмінної політикою членів організації.

Рис. 1.1.Форми діяльності МВФ [71, с. 56]

Виникнення такої форми діяльності як інспектування пов'язано з переходом від паритетної до сучасної, відкритої системи обміну валют. При цьому державами-членами МВФ було ухвалено рішення про те, що Фонд повинен розширити свою діяльність за рамки мінової вартості, яка, врешті-решт, є результатом цілого ряду економічних заходів, вивчати всі сфери економіки країн, які встановлюють розмір цієї вартості, і неупереджено давати оцінку економічної діяльності країн для всієї спільноти членів. Така форма діяльності була визначена самим МВФ як «інспекція» або нагляд за обмінної політикою членів організації.

Консультавання також є однією з постійних форм діяльності Фонду. Проводячи консультації зі своїми членами, установа отримує інформацію про те, наскільки відповідально і відкрито діє країна при встановленні умов, на яких уряди і приватні особи інших країн купують і продають її валюту, а також інформацію про загальний стан справ у країні.

Загалом МВФ проводить три типи консультацій:

- щорічні консультації. Щорічно група з 4-5 експертів МВФ приїжджає в столицю певної країни і близько двох тижнів збирає інформацію і обговорює з посадовими особами економічну політику країни. Після цих двох етапів група, вже в штаб-квартирі готує докладний доповідь для обговорення його на Директораті. Висновки, рекомендації та пропозиції, розроблені в результаті цього обговорення, передаються на розгляд уряду країни;
- додаткові консультації може організувати директор-розпорядник Фонду у випадках, коли країна несподівано опиняється у важкій економічній ситуації, або є підозра, що її дії суперечать «кодексу поведінки» і можуть зашкодити іншим державам;
- спеціальні консультації МВФ проводить з тими країнами, економічна політика яких значною мірою визначає стан світової економіки.

Послуги країнам-членам МВФ надаються в таких формах;

- підвищення кваліфікації національних кадрів. З 1964 р. в штаб-квартирі організації у Вашингтоні працює Інститут МВФ, який за спеціальними програмами навчає національні кадри всіх країн;
- технічна допомога, яку надають експерти зі складу службовців Фонду;
- інформаційне обслуговування. Публікація щорічних і щомісячних статистичних матеріалів, видання серій спеціальних брошур, та інші види інформаційної діяльності [5, с.118].

Найбільш ж відомою та вагомою є така форма діяльності МВФ, як фінансування. МВФ надає фінансову допомогу країнам-членам у рамках різноманітних механізмів фінансування, які відрізняються в основному типом проблем платіжного балансу, для ліквідації яких вони призначені, й умовами надання кредитів і визначаються згідно з логічною моделлю вибору програми [49].

Слід також згадати, що внаслідок тих чи інших причин може скластись ситуація, коли вимоги угод укладених між МВФ та країнами-членами не

виконуються, або виконуються недостатньо. І хоча співробітництво суверенних держав на міжнародній арені будується на імперативі спільного дотримання взаємодіючими суб'єктами норм міжнародного права, визначених у міждержавних договорах [3, с. 7]. «Тому обґрунтовано можна припустити, що держави-члени в принципі поділяють точку зору необхідності виконувати свої зобов'язання перед Фондом не тільки з причин правового і етичного порядку відповідно до міжнародно-правового принципу *pacta sunt servanda*, але і в першу чергу в силу усвідомлення необхідності спиратися на взаємну повагу інтересів одна одної, рівно як і на почуття солідарності притаманному членам однієї організації» [76, с. 45]. Зобов'язанням держав, що є членами МВФ у Статуті Фонду повністю присвячено три статті: ст. IV – зобов'язання стосовно валютного режиму; ст. VIII та XXII – загальні зобов'язання держав-членів Фонду, окрім того їх зобов'язання містяться і у багатьох інших статтях, розділах та інших джерелах права МВФ. Аналіз діяльності Фонду і його правовідносин з країнами-членами свідчить, що ці країни, як правило, добросовісно виконують свої зобов'язання перед Фондом.

Разом з тим, Фонд наділений правом вживати ряд різноманітних заходів з метою попередження можливих порушень з боку держав, а не виправляти наслідки цих порушень. Як вказує В. Ебке, Фонд володіє ретельно розробленим механізмом забезпечення поетапного і адаптованого до обставин виконання країнами-членами своїх зобов'язань [76, с. 44].

Як правило, в першу чергу Фонд використовує своє право у будь-якій час вимагати від держав-членів відповідно до п 5 ст. VIII Статуту інформацію про економічний стан держави, у тому числі валютно-фінансову, яку вважатиме за потрібне, а також направити в країну місію із спеціалістів для вивчення обставин на місці. Зібравши і проаналізувавши цю інформацію, Фонд відповідно до п. 8 ст. XIII проводить з урядом держави консультації, щоб спонукати її до недопущення порушень норм правової системи Фонду.

Положення п. 8 ст. XIII наділяє Фонд компетенцією в будь-який момент в неофіційному порядку повідомити будь-яку державу про свою позицію з будь-якого питання або за рішенням більшості у 75 % від загальної кількості голосів, Фонд може прийняти рішення про опублікування доповіді, поданій державі-члену стосовно умов, що склалися в грошово-кредитній або економічній сфері останньої і подій, що безпосередньо ведуть до серйозних порушень рівноваги у зовнішніх платіжних балансах держав-членів. Опублікування такого доповіді є офіційним повідомленням.

Консультації з метою попередження міжнародних правопорушень можуть проводитися не тільки державою-членом з Фондом, а й з іншою аналогічною державою (п. 3 ст. VIII Статей угоди МВФ). Метод консультацій дозволяє Фонду найбільш ефективно оцінити економічну і валютно-фінансову політику держави, передбачити і попередити можливі порушення у валютно-фінансовій сфері.

У разі виявлення Фондом можливості більшої загрози міжнародним валютно-фінансовим правовідносинам від економічної політики держави, Фонд може вдатися до такого заходу реагування як неофіційне інформування своїх членів щодо можливого небажаного розвитку подій. Так, якщо Фонд зробить висновки про виникнення загального дефіциту певної валюти, він може проінформувати про це держави-члени і опублікувати доповідь, в якій розкриваються причини такого дефіциту і містяться рекомендації, направлені на його усунення. У підготовці такої доповіді бере участь представник держави-члена, про валюту якого іде мова (п. 2 ст. VII Статей угоди МВФ).

Застосування примусових санкцій для забезпечення стабільності міжнародного правопорядку у сфері валютно-фінансових відносин є об'єктивною необхідністю. Особливістю відповідальності держави перед МВФ є те, що суб'єктом відповідальності перед Фондом при його співробітництві є держава, а не її органи, хоча неправомірні дії здійснюють її органи. В. Г. Буткевич справедливо вказує, що єдність державної влади є проявом державного суверенітету в міжнародних відносинах і тому, дії органів держави завжди

вважаються як дії держави у цілому [39, с. 482]. Отже, держава несе відповідальність за діяння своїх органів і посадових осіб у випадках, якщо вони перевищили свої повноваження, встановлені національним законодавством при порушенні норм правової системи Фонду.

Норми правової системи МВФ, що стосуються відповідальності держав були розроблені і встановлені державами, які підписали Статті угоди МВФ і тому ці норми є колективними заходами відповідальності, які можуть застосовуватися до кожної з них за порушення норм правової системи Фонду. Реалізація цього права в кінці кінців залежить від волі держав-членів і являє собою форму спільного застосування державами примусу з допомогою механізму міжнародної організації. Цей механізм діє не сам по собі, а відповідно до волі держав-членів і в рамках встановлених ними статутних положень [3, с. 11].

Право Фонду на застосування норм відповідальності надане державами, які є первинними основними суб'єктами міжнародного права, і тому це право Фонду є похідним і визначається межами сфери функціонування і цілями зазначеними в його статуті.

Особливістю санкційних відносин при застосуванні Фондом санкційних норм до держави-порушника полягає у тому, що вони є багатосторонніми і виникають між державою-порушником, Фондом і іншими державами-членами Фонду. Характерною рисою міжнародно-правової відповідальності держави за порушення норм правової системи Фонду є також можливість їх застосування, а не обов'язковість, що випливає з правових конструкцій цих норм, які містять формулювання «Фонд може...».

Найменш вразливою для держави-порушника санкцією відповідальності є «офіційні» повідомлення Фонду до яких він вдається у тому випадку, коли державою вчинене правопорушення, і, незважаючи на попередні заходи, правопорушення не припиняється.

Коли попередні заходи і санкції Фонду не дають дієвого результату, він наділений повноваженням (п. 5 ст. V Статей угоди МВФ) обмежити право цієї

держави на використання спільних ресурсів Фонду. Підставою для застосування такої санкції є міжнародне правопорушення, що полягає у використанні державою-членом спільних ресурсів Фонду, з метою, що суперечить цілям Фонду. Такий захід впливу на державу-порушницю має ще й інші негативні наслідки, оскільки відмова Фонду у наданні кредитів є сигналом для інших кредиторів для такої ж самої оцінки дії держави-порушниці і для відмови їй у наданні коштів.

За невиконання своїх особливих зобов'язань держави-учасниці можуть зазнати вагомих негативних наслідків, пов'язаних з використанням спеціальних прав запозичення. Так, п. 2 «а» ст. XXIII передбачено, що якщо Фонд дійде висновку, що учасник порушує норми, які стосуються спеціальних прав запозичення (п. 4 ст. XIX), то він тимчасово позбавляється права використовувати свої спеціальні права запозичення, що набуваються ним після початку дії такого тимчасового позбавлення. Позбавити державу-члена права використання СПЗ Фонд може і за інші правопорушення пов'язані з СПЗ (п. 2 «b» ст. XXIII). Така відповідальність є спеціальною відповідальністю, так як застосовується тільки за окремий вид правопорушення, пов'язаний лише з використанням СПЗ.

Серйозним і вагомим видом заходів впливу є тимчасове позбавлення держави-порушниці права голосу у прийнятті рішень Фонду. Така санкція застосовується до держави, яка вже зазнала позбавлення права користування спільними ресурсами Фонду. Для застосування такої санкції необхідно щоб за це проголосувала більшість у 70 % від загальної кількості голосів. Це означає, що держава, позбавлена права голосу не буде: брати участь в ухваленні запропонованої поправки до Статей угоди МВФ або враховуватися в загальній кількості держав-членів з цією метою, окрім випадків коли ухвалення поправки вимагає згоди усіх держав-членів або стосується виключно департаменту спеціальних прав запозичення; призначати або брати участь у призначенні керуючого або заступника керуючого, призначати або брати участь у призначенні членів Ради або заступників члена ради, або призначати, обирати чи брати участь

у виборах виконуючого директора; голоси, виділені такій державі не будуть брати участь у підрахунку загальної кількості голосів, окрім як для цілей ухвалення запропонованої поправки, що стосується виключно департаменту СПЗ; керуючий і заступник керуючого, призначені такою державою-членом, звільняються з посади. Протягом періоду такого тимчасового позбавлення права голосу Фонд в будь-який момент може припинити дію тимчасового позбавлення голосу, заручившись більшістю у 70 % від загальної кількості голосів.

Якщо, незважаючи на застосування Фондом відповідних заходів впливу, держава-порушник норм правової системи Фонду не приводить свою валютно-фінансову систему у відповідність до вимог Фонду і продовжує не виконувати будь-яке із своїх зобов'язань за Угодою, Фонд за рішенням Ради керуючих, прийнятою більшістю керуючих, що мають 85 % від загальної кількості голосів може застосувати найсерйознішу санкцію—пред'явити вимогу про вихід з числа членів Фонду. Як свідчить практика діяльності Фонду така відповідальність застосовувалася неодноразово, так у 1950 році Чехословаччина була позбавлена членства у Фонді за несвоєчасну оплату своєї квоти. Однак виключення з членів МВФ не означає, що ця держава не може повторно вступити до Фонду як це Чехословаччина і зробила 20 вересня 1990 р.

Аналізуючи норми правової системи МВФ, закріплені в Статтях угоди МВФ, що регулюють правовідносини, пов'язані з міжнародною відповідальністю, можна зробити наступні висновки. Оцінка діяння держави і встановлення наявності чи відсутності складу правопорушення держави у валютно-фінансовій сфері, оцінки його суспільної небезпечності і застосування виду санкції є виключно компетенцією МВФ, який діє на власний розсуд. Норми і санкції за порушення державами своїх зобов'язань перед Фондом містяться виключно у Статтях угоди МВФ, а зобов'язання містяться не тільки у цій Угоді, а можуть міститися і у рішеннях, правилах, інструкціях, прийнятих Фондом.

Такі обставини не завжди сприяють неухильному виконанню державами правил, необхідних для стабільного функціонування світової валютної системи і

Фондом не завжди приймається справедливе рішення стосовно діянь тієї чи іншої держави, і на думку автора, це певною мірою сприяє кризовим явищам у міжнародній валютно-фінансовій сфері, так як порушуються платіжні баланси між державами. Так, В. Ебке наводить такий приклад неприйняття Фондом будь-яких заходів проти порушників Статуту МВФ. Бездіяльність Фонду особливо виявилася у 1971 році, коли США, ФРН та Нідерланди встановили плаваючі курси своїх валют, що суперечило ст. IV Договору МВФ 1944 року. Однак до 1974 року Фонд не дав свою оцінку цих діянь, а «лише брав до відома» рішення своїх членів про плаваючі курси, не схвалюючи і не засуджуючи їх. Зважаючи на некритичну оцінку Фондом таких дій вказаних держав, згодом Великою Британією і Аргентиною були введені взаємні обмеження на поточні платежі і рух капіталів [76, с. 47]. Отже, МВФ вимагає від держав-членів повної відкритості, достовірності і інформованості Фонду з питань національної політики держави, а сам не завжди слідує цим принципам.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Проаналізувавши історичні передумови створення МВФ, його структуру, форми та методи діяльності можна зробити наступні висновки.

1. Створенню МВФ передувало існування двох валютних систем, – золотомонетного та золотодевізного стандарту, проте за короткий період часу у першій половині ХХ століття ці системи вичерпали себе, оскільки не змогли відповідати тогочасній ситуації у міжнародних економічних відносинах. Така ситуація була зумовлена тим що дані системи не змогли вирішити проблему мобілізації всіх ресурсів держави для військових потреб

2. Першими праобразами МВФ, як централізованої, були валютні блоки, які були створені з метою організувати валютні відносини між провідною країною та її сателітами. Такі блоки створювалися провідними державами тогочасного світу задля розширення свого політичного та економічного впливу на світовій арені.

3. Серед усіх концепцій нової міжнародної валютно-фінансової організації та нової системи міжнародних валютних відносин найбільш прийнятними стали план стабілізаційного фонду, розроблений заступником міністра фінансів США Гаррі Декстером Уайтом, та план британського економіста Джона Мейнарда Кейнса у формі міжнародного клірингового союзу. План Г. Д. Уайта передбачав, що стабілізаційний фонд буде створений США та їхніми союзниками шляхом підписання відповідної угоди. План Дж. М. Кейнса формально мало чим відрізнявся від плану Г. Д. Уайта. Він передбачав, що держави створюють багатосторонню систему і беруть на себе колективну відповідальність за впорядкування і врегулювання міжнародних валютних і платіжних правовідносин. Для досягнення цієї мети зацікавлені держави засновують «міжнародний кліринговий союз». Ця організація емітує єдину міжнародну грошову одиницю – банкор. Для встановлення паритетів валют країн-членів союзу банкор умовно наділений золотим еквівалентом.

3. МВФ має складну управлінську структуру проте розподіл повноважень у ній є розмитим, тому це питання потребує подальших досліджень. Даючи характеристику організаційної структури МВФ можна виділити такі її характерні риси: значною мірою позастатутне регулювання формування органів управління і визначення їх компетенції; наявність органу обмеженого членського складу; голосування при прийнятті рішень за принципом «зважених голосів»; достатньо розгалужена структура; наявність прогалин і недоліків у правовому регулюванні порядку створення, розподілі і здійсненні компетенції органами управління Фонду; наявність чисельних дорадчих органів і суттєвий їх вплив на діяльність МВФ.

4. Загалом всі форми діяльності МВФ поділяються на інспекції, консультації, надання послуг (технічна підтримка, інформаційне забезпечення, тощо), фінансування. Найбільш відомою та вагомою з них є така форма діяльності МВФ, як фінансування. МВФ надає фінансову допомогу країнам-членам у рамках різноманітних механізмів фінансування, які відрізняються в основному типом проблем платіжного балансу, для ліквідації яких вони призначені, й умовами надання кредитів і визначаються згідно з логічною моделлю вибору програми

5. Найбільший вплив на діяльність фонду, завдяки принципу «зваженого голосування» мають держави з найбільшим розміром квоти, оскільки саме її розмір визначає кількість голосів у розпорядженні тої чи іншої країни. При зростанні її економічного потенціалу держава відповідно до положень Статуту Фонду може звернутися у будь-який час до Фонду з заявою щодо збільшення її квоти.

6. У МВФ є чітко розроблений санкційний механізм, проте він носить рекомендаційний характер і не є обов'язковим для застосування. Особливістю санкційних відносин при застосуванні Фондом санкційних норм до держави-порушника полягає у тому, що вони є багатосторонніми і виникають між державою-порушником, Фондом і іншими державами-членами Фонду. Характерною рисою міжнародно-правової відповідальності держави за

порушення норм правової системи Фонду є також можливість їх застосування, а не обов'язковість, що впливає з правових конструкцій цих норм, які містять формулювання «Фонд може...».

6. Не зважаючи на те, що в Угоді МВФ та Статутах МВФ є чітко визначені правила взаємовідносин між фондом та країнами-членами, спостерігалися випадки коли сам Фонд їх порушував. Оцінка діяння держави і встановлення наявності чи відсутності складу правопорушення держави у валютно-фінансовій сфері, оцінки його суспільної небезпечності і застосування виду санкції є виключно компетенцією МВФ, який діє на власний розсуд.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ МВФ ТА ЙОГО СПІВПРАЦЯ З УКРАЇНОЮ

2.1. Фінансово-кредитні механізми МВФ та їх вплив на міжнародні економічні відносини

Сьогоднішній рівень розвитку міжнародних економічних відносин та подальші темпи глобалізації висувають нові вимоги стосовно взаємодії національних урядів, взаємовідносин державного та приватного секторів економіки. Проте, така співпраця несе в собі певні загрози, пов'язані із швидким проникненням на світовий ринок проблем, що виникають на локальних чи національних ринках. Щоб уникнути цього було створено низку міжнародних та регіональних організацій. У сфері впливу наймасштабнішою є Міжнародний валютний фонд.

Масштабність МВФ виражається через співпрацю 189 країн-членів, практично всіх цивілізованих країн світу з метою регулювання валютно-кредитних відносин між державами-членами і надання їм фінансової допомоги при валютних ускладненнях, що можуть бути спричинені дефіцитом платіжного балансу, шляхом надання коротко- і середньострокового кредитування в іноземній валюті.

За час існування МВФ приблизно 80% країн-членів отримали фінансування. Обсяги, суб'єкти та цілі кредитування постійно змінювалися. На початку своєї діяльності фінансування Фонду, загалом, було направлене на вирішення короткострокових проблем торговельного балансу переважно індустріально розвинутих країн. Але різкі коливання цін на нафту у 1970-ті роки та боргові кризи 1980-х років привели до необхідності кредитування країн що розвиваються. Потреби в зовнішній фінансовій допомозі таких країн розширилися внаслідок кризових подій 1990-х років у Центральній та Східній Європі. На початку XXI століття кризи в Латинській Америці і Туреччині знову спричинили зростання попиту на кредити МВФ. Для ліквідації наслідків

глобальної фінансової кризи 2008 року МВФ п'ятдесят країн отримали допомогу на загальну суму понад 325 млрд. доларів США.

Згодом фонд переорієнтується на вирішення специфічних проблем платіжного балансу групи найменш розвинутих країн, які пов'язані зі зміною умов торгівлі, природними катастрофами, конфліктами, економічними реформами, заходами щодо подолання бідності та стимулюванням економічного розвитку, реструктуризацією суверенної заборгованості, банківськими та валютними кризами тощо.

У наш час МВФ відіграє значну роль у забезпеченні глобальної фінансової стабільності. У цьому контексті фонд визначив три основні цілі фінансування:

- мінімізацію цінових шоків та сприяння належному обслуговуванню заборгованості;
- створення сприятливих умов для залучення фінансування від інвесторів та донорів;
- раннє запобігання виникненню криз [49].

Перевага кредитів МВФ – низька процентна ставка. Реальна процентна ставка за кредитом МВФ завжди є нижчою від середньої ринкової і оцінюється Офісом незалежної оцінки МВФ.

З метою забезпечення належного рівня прозорості діяльності та підтримання комунікацій фонд надає доступ до аналітичних документів, рекомендацій, даних шляхом їх розміщення на сторінках офіційного веб-сайту МВФ [49]. Висновки і рекомендації експертів фонду, рішення Ради виконавчих директорів МВФ, прийняті за результатами проведених консультацій відповідно до ст. IV Статей Угоди з Міжнародним валютним фондом, оприлюднюються у періодичних звітах (Article IV Staff Reports).

МВФ накладає на країни-члени певні обов'язки, що носять переважно рекомендаційний та, в окремих випадках, обов'язковий характер. Виконання цих зобов'язань суттєво впливають на функціонування системи міжнародних економічних відносин.

Кредити МВФ загалом призначені для надання державам-членам сприяння у вирішенні проблем платіжного балансу, стабілізації економіки і відновлення стійкого економічного зростання. Ця роль, щодо врегулювання криз займає центральне місце в кредитуванні МВФ. У той же час світова фінансова криза наголосив на необхідності ефективних глобальних систем фінансової безпеки, які допомагали би країнам долати несприятливі шоки. Як наслідок, одна з основних задач реформ кредитування останнім часом полягала в тому, щоб доповнити традиційну роль МВФ щодо врегулювання криз додатковими інструментами для запобігання криз. На відміну від банків розвитку, МВФ не надає кредити на конкретні проекти – кредити Фонду надаються країнам, які можуть відчувати дефіцит іноземної валюти, для того щоб дати їм час на коригування заходів економічної політики і відновлення зростання без необхідності вдаватися до дій, приносить шкоду їхній економіці або економіці інших держав-членів. У широкому визначенні МВФ здійснює два види кредитування – надання кредитів із непільговими відсотковими ставками (на загальних умовах) і надання кредитів біднішим країнам на пільгових умовах з низькою або навіть в деяких випадках нульовою процентною ставкою.

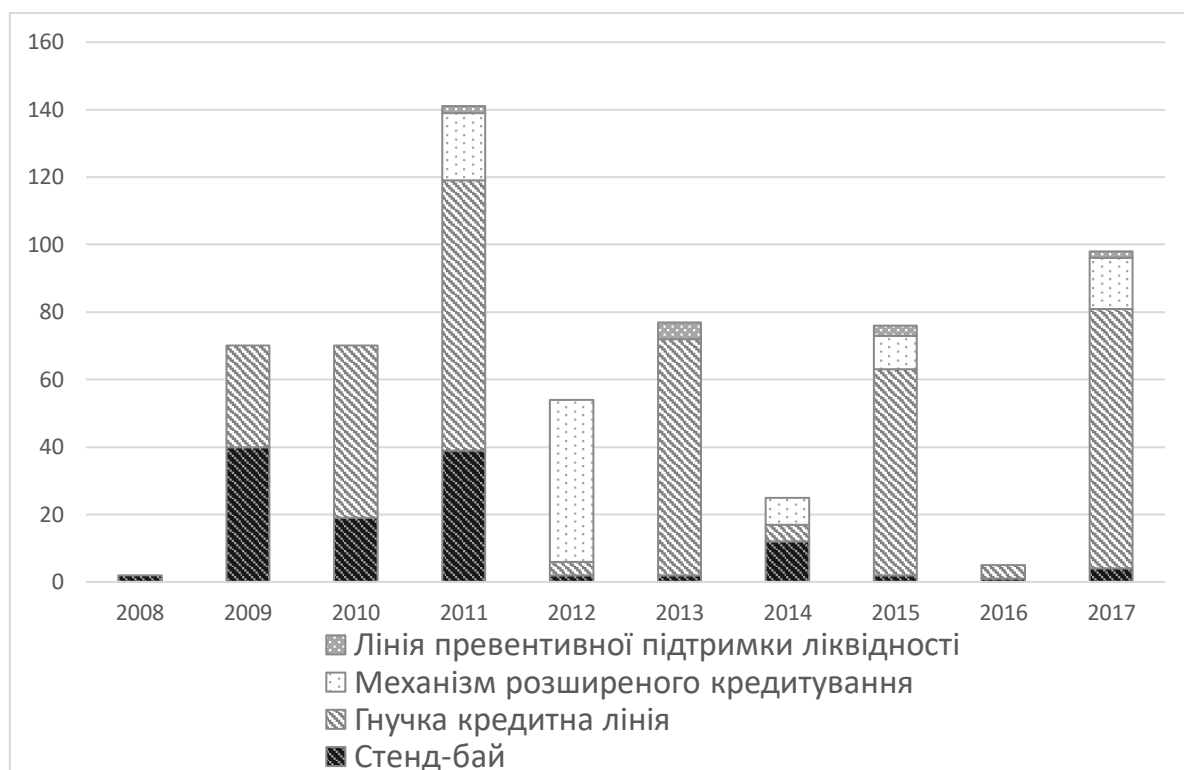
Протягом довгого часу, основним кредитним інструментом Фонду для здійснення кредитування на загальних умовах були домовленості про кредити «стенд-бай». Проте після світової фінансової кризи 2007-2009 років МВФ розширив свій набір інструментів кредитування. Одна з головних цілей полягала в розширенні набору інструментів для запобігання криз шляхом створення Гнучкої кредитної лінії (ГКЛ) і Лінії превентивної підтримки ліквідності (ЛПЛ). Крім того, був створений Інструмент для прискореного фінансування (РФІ), який може використовуватися в широкому діапазоні обставин, замінивши собою політику екстреної допомоги МВФ (табл. 2.1.).

Таблиця 2.1.

Фінансові програми для підтримки країн-членів МВФ [5]

№	Назва	Повна та скорочена назва англ. мовою	Умови	Вимоги програми	Термін надання, місяців	Процентна ставка	Обсяг кредитування, у відсотках від квоти	Термін повернення позики, років
1	Програма "стенд-бай"	Stand-By Arrangements (SBA)	Загальні	Досягнення програмних цілей	12-24	Ринкова	100-600	3.25-5
2	Розширене кредитування	Extended Fund Facility (EFF)	Загальні	Досягнення програмних цілей	36	Ринкова	600	4.5-10
3	Превентивна кредитна лінія для підтримання ліквідності	Precautionary and Liquidity Line (PLL)	Загальні	Виконання критеріїв ефективності	6-24	Ринкова	250-500	3-5
4	Гнучка кредитна лінія	Flexible Credit Line (FCL)	Загальні	Виконання критеріїв ефективності	12-24	Ринкова	500-1000	3.25-5
5	Інструмент прискореного фінансування для надання екстреної допомоги	Rapid Financing Instrument (RFI)	Загальні	Усунення негативних факторів	39-60	Ринкова	100	3.25-5
6	Інструмент "стенд-бай"	Standby Credit Facility (SCF)	Пільгові	Досягнення програмних цілей	12-24	0.25%	120-300	4-8
7	Інструмент розширеного кредитування	Extended Credit Facility (ECF)	Пільгові	Досягнення програмних цілей	36-60	0%	120-300	5.5-10
8	Інструмент прискореного кредитування	Rapid Credit Facility (RCF)	Пільгові	Усунення негативних факторів	Одноразова виплата	0%	75-100	5.5-10

Якщо говорити про роль кожного з цих інструментів, то слід зазначити що роль «стенд-бай», значно зменшилася за останні роки, а найчастіше почали використовуватись Гнучка кредитна лінія та Механізм розширеного фінансування (рис. 2.1).

**Рис. 2.1. Суми затверджених програм МВФ за 2008-2017 рр.
(млрд. СПЗ) [4, с. 48]**

Загалом у 2017 фінансовому році Виконавча рада затвердила 5 домовленостей в рамках механізмів загального фінансування МВФ на загальну суму 98,2 млрд. СПЗ (134,7 млрд. дол. США за обмінним курсом на 28 квітня 2017 року, рівному 0,729382 СПЗ за 1 долар). На превентивні угоди в рамках гнучкої кредитної лінії з трьома державами-членами – Мексикою (62,4 млрд. СДР), Колумбією (8,2 млрд. СПЗ) і Польщею (6,5 млрд. СПЗ) – припадало 78 відсотків таких зобов'язань. Всі три угоди в рамках гнучкої кредитної лінії замінили собою попередні домовленості, які завершилися або були скасовані.

З решти суми 14 відсотків довелося на угоди в рамках Механізму розширеного кредитування з Єгиптом (8,6 млрд. СПЗ), Тунісом (2,1 млрд. СПЗ), Шрі-Ланкою (1,1 млрд. СДР), Йорданією (0,5 млрд. СПЗ), Боснією і Герцеговиною (0,4 млрд. СПЗ), Кот-Д'Івуаром (0,3 млрд. СПЗ), Грузією (0,2 млрд. СПЗ) і Молдовою (0,1 млрд. СПЗ).

На домовленості про кредит «стенд-бай» – з Іраком (3,8 млрд. СПЗ), Ямайкою (1,2 млрд. СПЗ) і Суринамом (0,3 млрд. СПЗ) – довелося 5 відсотків нових домовленостей.

На послідуючі угоди про Лінії превентивної підтримки і ліквідності з Марокко на 2,5 млрд. СДР, тобто 3 відсотки що, залишилися [4, с. 38-42] (дод. А).

Якщо говорити про фактичне фінансування то за 2017 рік обсяги фактично наданого фінансування, – «покупок» (траншів), склало 5,8 млрд. СДР (8 млрд. доларів США). З цих покупок 90 відсотків були проведені Єгиптом, Іраком, Пакистаном, Тунісом, Україна і Шрі-Ланкою. Крім цього, Виконавча рада в липні 2016 року затверджено покупку засобів Еквадором в розмірі 261,6 млн. СДР (приблизно 358,7 млн. доларів США) в рамках Інструменту прискореного фінансування.

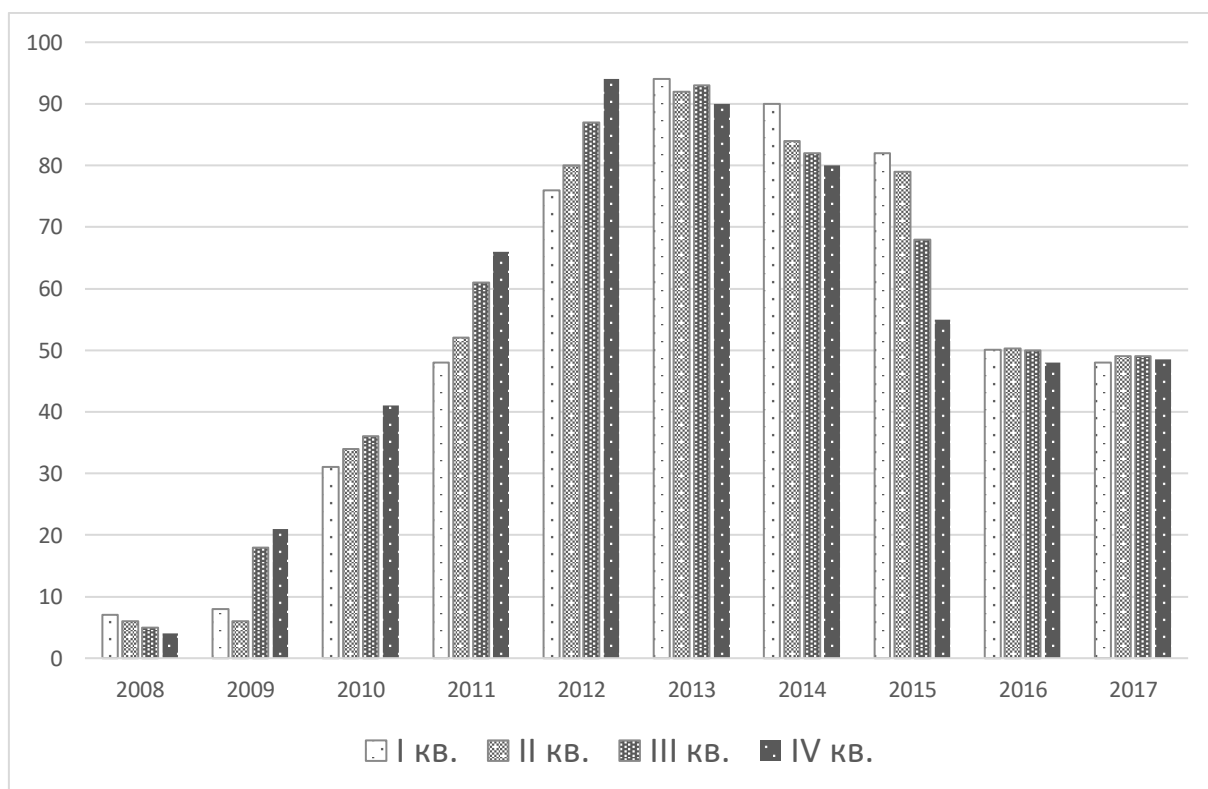

Рис. 2.2. Динаміка обсягу непогашених кредитів наданих на загальних умовах у 2008-2017 рр. (млрд. СПЗ) [6, с. 49]

Загальний обсяг погашень, званих «викупом», за фінансовий рік склав 5,55 млрд. СПЗ (7,6 млрд. доларів США), у тому числі достроковий викуп у

Португалії, склав 3,31 млрд. СПЗ (4,6 млрд. доларів США). З огляду на трохи більший обсягів покупок в порівнянні з викупамі, сума непогашених кредитів в рамках GRA (The General Resources Account, – рахунок загальних ресурсів) збільшилася до 48,3 млрд. СПЗ (66,2 мільярда доларів США) з 47,8 млрд. СПЗ (65,4 млрд. доларів США) роком раніше (рис. 2.2).

Якщо говорити про надання МВФ фінансової допомоги на пільгових умовах то в такому випадку слід зазначити, що її реалізація проводиться за допомогою програм які переслідують дещо інші цілі і є адаптованими для країн з низьким рівнем економічного розвитку.

У 2017 фінансовому році МВФ прийняв зобов'язання про надання кредитів на суму 1,1 млрд. СПЗ (1,5 млрд. долл. США) державам, що розвиваються-членам з низькими доходами в рамках програм, підтримуваних ресурсами Трастового фонду що має на меті скорочення бідності і сприяння економічному зростанню (PRGT) (дод. Б). Сукупний обсяг непогашених пільгових кредитів 52 державам-членам склав 6,3 млрд. СПЗ на кінець квітня 2017 року (рис. 2.3).

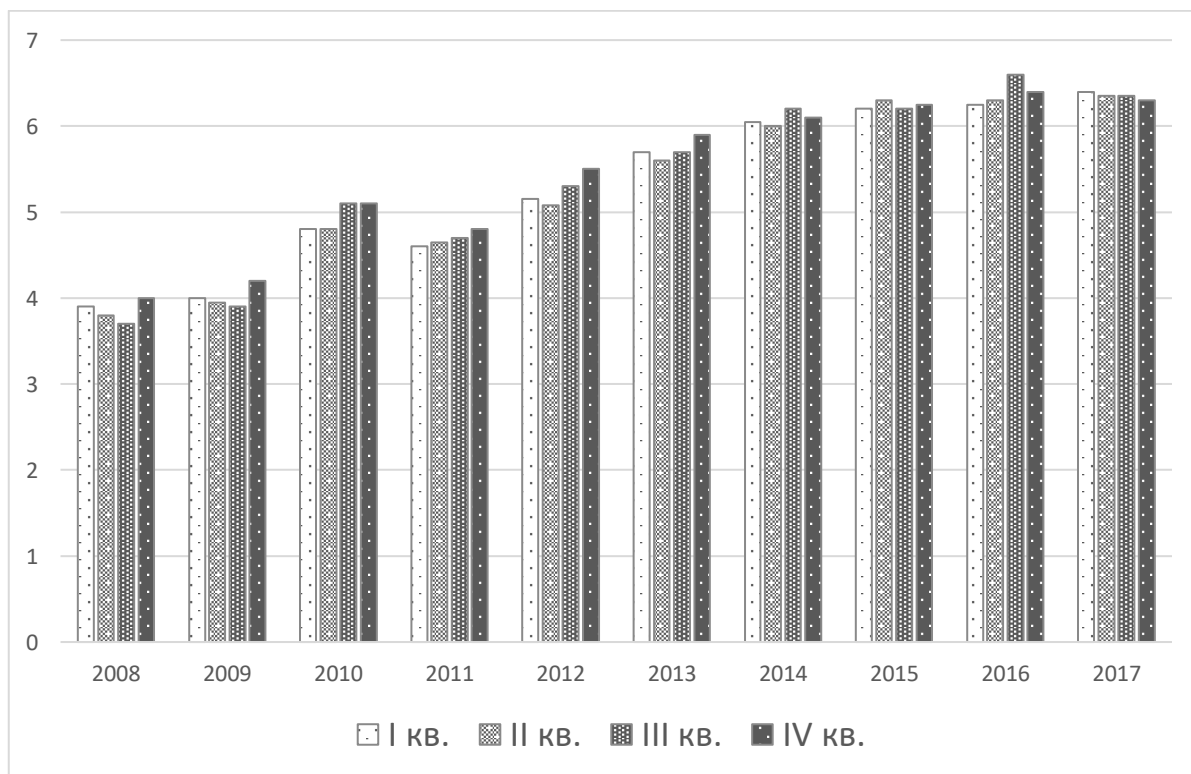

Рис. 2.3. Динаміка обсягу непогашених кредитів наданих на загальних умовах у 2008-2017 рр. (млрд. СДР) [6, с. 55]

Основи пільгового фінансування МВФ регулярно переглядаються для забезпечення обліку мінливих потреб. У 2015 році в рамках більш широких зусиль міжнародного співтовариства з надання підтримки країнам у досягненні Цілей сталого розвитку ООН, встановлених на період після 2015 року, була укріплена система фінансової безпеки країн з низькими доходами. У числі найважливіших змін: підвищення норм і лімітів доступу до пільгових механізмів PRGT на 50 відсотків; встановлення безстрокової нульової процентної ставки по виділеним в рамках Механізму прискороного кредитування засобів, призначених для надання допомоги країнам, що знаходяться в вразливому положенні, охоплених конфліктом або постраждалих від стихійних лих, та ін..

МВФ також може надавати гранти для полегшення боргового тягара через Трастовий фонд для обмеження і подолання наслідків катастроф (CCRT), створений в лютому 2015 року. CCRT може надавати підтримку виключно країнам, які стикаються з масштабними стихійними лихами. До теперішнього часу три країни (Гвінея, Ліберія, Сьєрра-Леоне) скористалися можливістю полегшення тягара боргу за допомогою CCRT. Крім цього, в 2010 році Гаїті отримало 178 млн. СПЗ для полегшення тягара накопиченої заборгованості через Трастовий фонд для полегшення тягара заборгованості після катастроф.

Отже, проведення фінансово-кредитної політики у розпорядженні МВФ є ціла система інструментів та механізмів які структуровані у вигляді спеціалізованих кредитних програм, в свою чергу, критерії для затвердження тої чи іншої програми для конкретної країни визначаються за допомогою визначеної системи. Не зважаючи на це слід зазначити, що умови в рамках програми мають варіаційний характер і залежать від результатів двосторонніх домовленостей між країною-позичальником та МВФ, сутність яких може залежати як від рішень прийнятих управлінським апаратом МВФ так і від геополітичної ситуації що склалася [6, с. 38-59].

Якщо аналізувати вплив фінансово-кредитної діяльності МВФ на світову економіку, то огляд результатів по дії тої чи іншої програми чи інструменту, адже є велика варіація як по самих інструментах та механізмах, так і по роботі з

конкретними країнами. Тому доцільним є не просто загальний огляд програм, а конкретно результати які вони принесли у різних країнах. Крім того доцільним є порівняння результатів економічної діяльності країн що активно користуються допомогою МВФ.

Програма «стенд-бай» (Stand-By Arrangements, SBA) запроваджені МВФ у 1952 році, відтоді вони є основним інструментом кредитування як за обсягами, так і за частотою використання. Ці програми забезпечують швидкий доступ країн-членів до ресурсів фонду для сприяння реалізації економічних реформ і забезпечення сталого економічного зростання. Фінансова допомога МВФ за цими програмами мала важливе значення для подолання наслідків фінансових криз 1990-х і 2000-х років.

Важливу роль відіграла фінансова допомога у запобіганні дефолту Греції у 2010 році. Фонд разом із шістьнадцятьма країнами ЄС розробив пакет фінансової допомоги загальним обсягом 110 млрд. євро. Програма «стенд-бай» і розширене кредитування на загальну суму понад 50 млрд. ЄПЗ стало основною частиною цього пакета допомоги. Фактично за допомогою програми «стенд-бай» фонд розблокував фінансову допомогу ЄС. Водночас реалізація програми економічних реформ, яка включала жорсткі вимоги щодо скорочення державних видатків, зменшення заробітної плати, збільшення пенсійного віку, підвищення податків, мала негативні соціальні наслідки для населення Греції та спричинила хвилю соціального невдоволення у вигляді страйків, акцій протесту і заворушень. Проте у 2014 році МВФ прозвітував про позитивні результати фінансової підтримки реформ. Уперше після кризи, у 2014 році, прогноуються позитивні темпи зростання ВВП на рівні 0.6%, профіцит платіжного балансу – на рівні 0.9%, інфляція – близько 0% [63].

Разом з цим наслідки фінансової допомоги Аргентині є неоднозначними. Кредитна історія Аргентини з 1984 року включає вісім програм «стенд- бай» і дві програми розширеного кредитування на загальну суму 38.6 млрд. ЄПЗ. Економіка Аргентини зазнала найбільших втрат під час кризи, що почалася наприкінці 1990-х та тривала до початку 2000-х років, у 2001 році Аргентина оголосила рекордний

дефолт на суму 132 млрд. доларів США. У 2002 році кризовий період завершився і позитивні темпи зростання були відновлені. Першопричинами кризи в Аргентині стали значні бюджетні витрати, прив'язка курсу національної валюти до долара США та надання преференцій іноземним інвесторам, недосконала податкова система, корупція, платіжна криза, популістська соціальна політика, зовнішні фактори, які призвели до погіршення умов торгівлі.

Критики політики МВФ наголошують, що у випадку Аргентини саме непослідовна політика фонду призвела до дефолту країни з успішною економікою. МВФ вимагав від уряду Аргентини проведення жорсткої бюджетної політики і надавав фінансову допомогу для проведення реформ до 1998 року, після чого зробив паузу і відновив фінансування лише після дефолту.

Нині Аргентина не має заборгованості перед МВФ, у 2006 році завершилася остання програма кредитування, і з того часу не проводяться консультації з фондом. Припинення консультацій з МВФ негативно позначилося на економіці Аргентини. З 2006 року спостерігається висока волатильність темпів зростання ВВП, а в останні три роки темпи зростання ВВП постійно зменшуються і, за прогнозами МВФ, у 2014 році становитимуть 0.5%. Також останні три роки Аргентина має дефіцит платіжного балансу, який, за прогнозами МВФ, у 2014 році становитиме 0.5%. Упродовж 2006-2013 років спостерігається зростання інфляції, яка у 2006 та 2013 роках перевищувала рівень 10% [63].

Туреччина активно використовувала ресурси МВФ для регулювання платіжного балансу з 1984 року і отримала кредити за п'ятьма програмами «стенд-бай» на загальну суму 35.4 млрд. СПЗ. Особливе значення для відновлення економіки країни мали останні три програми на початку 2000-х років, які дали змогу подолати наслідки фінансово-економічної кризи та відновити економічне зростання. Кредитування МВФ також сприяло залученню фінансової допомоги Світового банку та ЄС. Зовнішня фінансова допомога посприяла здійсненню офіційними органами країни важливих структурних реформ в орієнтованих на експорт галузях промисловості, зокрема дала змогу провести масштабну приватизацію підприємств легкої та обробної

промисловості, здійснити реформу ринку праці, забезпечити динамічний розвиток сфери послуг, зупинити масштабний вплив капіталу з економіки після кризи. Завдяки реформам зросла конкурентоспроможність турецьких товарів, відновлено обсяги експорту, підвищено продуктивність праці та зменшено рівень безробіття.

Впродовж 2006-2013 років у Туреччині спостерігається висока волатильність темпів зростання ВВП та інфляції. За прогнозом МВФ, у 2014 році триватиме зменшення темпів зростання ВВП до рівня 2.3%, інфляція буде на рівні 7.8%, дефіцит платіжного балансу – на рівні – 6.3% [63].

Розширене кредитування (Extended Fund Facility, EFF) запроваджене МВФ у 1974 році для надання середньострокової та довгострокової фінансової допомоги країнам-членам і багаторазово застосовувалося під час криз. Надається вона з метою врегулювання платіжного балансу в разі виникнення суттєвих порушень платоспроможності через структурні недоліки економіки або сповільнення темпів економічного розвитку, зростання негативного сальдо платіжного балансу. Така програма проводилась для України, вона передбачала надання кредиту обсягом 2,6 млрд. дол. США. Загалом Україна отримала 1.193 млрд. СПЗ (1.591 млрд. дол. США.), які були спрямовані на поповнення валютних резервів Національного банку України. Що дозволило стабілізувати валютний курс, да дало поштовх для підйому економіки на початку 2000-х років [84].

Гнучка кредитна лінія (Flexible Credit Line, FCL). З метою запобігання виникненню кризи або пом'якшення її наслідків фінансова допомога фонду надається за гнучкою кредитною лінією. Кредитування надається виключно тим країнам, які мають стабільні макроекономічні умови, ефективну грошово-кредитну та фінансову політику і високу спроможність її реалізувати, позитивну кредитну історію взаємодії з фондом. МВФ розробив критерії для країн-позичальників.

Основні переваги гнучкої кредитної лінії такі:

- гнучкі умови отримання кредиту;

- відсутність додаткових вимог щодо видачі коштів, крім критеріїв ефективності;
- кредитування може бути відновлене у разі виконання критеріїв ефективності;
- немає обмежень на доступ до ресурсів фонду, обсяг кредитування відповідає потребам країни-позичальника.

Видача коштів у рамках гнучкої кредитної лінії може бути здійснена відразу після її затвердження або відкладена на певний час – для протидії викликам у майбутньому.

На сьогоднішній день лише три країни використовували цей фінансовий інструмент: Колумбія, Мексика і Польща. Слід зазначити, що жодна з цих країн не отримала кошти, але відкрита гнучка кредитна лінія є вагомою гарантією платоспроможності зазначених країн в умовах високої ймовірності реалізації загроз фінансовій стабільності.

Превентивна кредитна лінія для підтримання ліквідності (Precautionary and Liquidity Line, PLL) використовується для країн зі стабільними макроекономічними умовами, яким потрібно компенсувати недостатню ліквідність під час тимчасових загроз надається доступ до превентивної кредитної лінії. Щоб мати доступ до ресурсів Фонду, країна-позичальник має задовольнити норми і встановлені критерії. Окрім того експерти Фонду оцінюють зовнішню позицію і можливості доступу на зовнішні ринки, бюджетну політику, монетарну політику, макроекономічні показники.

Ефективність цієї лінії визначається в порівнянні умов початкового кредитування та щопіврічного моніторингу факторів, що усуваються. Лише Македонія та Марокко отримали фінансування у межах цієї лінії. Для обох країн воно дало позитивний результат, але не дивлячись на це співпраця з Фондом потребує подальшого здійснення офіційними органами країни структурних реформ і створення буферів безпеки.

Інструмент прискореного фінансування для надання екстреної допомоги (Rapid Financing Instrument, RFI) запроваджений МВФ у 2011 році на заміну двох

фінансових програм екстреної допомоги – Програми екстреної допомоги для подолання наслідків природних катастроф (Emergency Natural Disaster Assistance, ENDA) та Програми екстреної допомоги для подолання наслідків конфліктів (Emergency Post-Conflict Assistance, EPCA).

Слід зазначити, що така допомога є завжди актуальною. Так у 2007 році фонд надавав її 34 рази, у 2010 році – 13 разів, а з 2001 року екстрена фінансова допомога надавалася не лише країнам з низькими доходами, а й країнам із ринками, що формуються: Іраку (2004 р.), Лівану (2007, 2008 рр.), Пакистану (2010 р.), Шрі-Ланці (2005 р.), Мальдівам (2005 р.) та іншим.

Якщо говорити про фінансові програми з пільговими умовами кредитування для групи країн із низькими рівнем доходу (валовий національний дохід яких становить менше 1 500 доларів США на душу населення). Позитивним є те, що вони надаються, як правило, за нульовою процентною ставкою або процентною ставкою значно нижчою за ринкову, з пільговим періодом виплати позики. Перегляд процентних ставок Фондом здійснює кожні два роки.

МВФ визначив два основні канали впливу на фінансову стабільність країн із низькими доходами: у короткостроковому періоді фінансування фонду сприяє пом'якшенню наслідків шоків ліквідності, у довгостроковому – сприяє макроекономічній стабільності [89]. Для таких цілей використовується набір спеціальних інструментів до яких відносяться:

- Інструмент «стенд-бай» (Standby Credit Facility, SCF) для країн із низьким рівнем доходу. Кредитний інструмент «стенд-бай» розроблено для країн з низькими доходами з метою регулювання платіжного балансу у короткостроковій перспективі. Він направлений на відновлення стабільних макроекономічних умов для забезпечення сталого зростання та зменшення рівня бідності. Його використовують і для усунення ризиків платіжного балансу. Також є каталізатором для отримання зовнішньої допомоги від інших донорів;

- Інструмент розширеного кредитування (Extended Credit Facility, ECF) для країн з низьким рівнем доходу. Такий інструмент кредитування спрямований на забезпечення країн з низькими доходами необхідним фінансуванням для регулювання платіжного балансу. Надається з метою сприяння реалізації економічних програм, що спрямовані на створення стабільних макроекономічних умов для скорочення бідності та забезпечення економічного розвитку. Є каталізатором для отримання зовнішньої допомоги інших донорів;
- Інструмент прискороного кредитування (Rapid Credit Facility, RCF) для країн з низьким рівнем доходу. Цей вид кредитування дає змогу терміново отримати доступ до ресурсів фонду за надзвичайних обставин. Він надається з метою регулювання платіжного балансу і у разі природних катастроф, кризових подій, політичних конфліктів що мають економічні наслідки. Сприяє отриманню кредитування інших донорів.

Не дивлячись на значно пом'якшені умови кредитування інструменти пільгового кредитування не дають тих результатів яких від них очікують, до таких висновків можна прийти проаналізувавши тенденцію валових обсягів непогашених боргів по цих кредитах, яка має тенденцію до постійного зростання (див. рис. 2. 2).

Проаналізувавши вищесказане можна говорити про те, що МВФ досягає певних успіхів у своїй діяльності. Не дивлячись на те, діяльність фонду піддається критиці, зокрема від своїх співробітників-науковців.

Аналітичні доробки співробітників фонду, – Стігліца [92, 91, 11] та Стоуна [86] можна вважати найвагомими. Ці доробки були направлені на трансформаційні перетворення у країнах пострадянського простору наприкінці ХХ століття. Науковцями було зроблено ряд висновків щодо проведених реформ. Наприклад, реформи, які проводились у РФ, в певній мірі можна інтерполювати на економіку України.

Необхідно приймати до уваги думку керівників інших фінансових установ, які тісно пов'язані з діяльністю МВФ. Наприклад, головний економіст Світового банку Лоуренс Саммерс [81] після проведення Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку (1992 р., Ріо-де-Жанейро) у своїх доробках писав: «Як ти вважаєш, чи не варто Світовому банку посилити заохочення вивозу брудних виробництв до найбільш бідних країн? Я вважаю, що економічна логіка, яка заохочує вивозити токсичний бруд до країн з низькими доходами, є беззаперечною».

У своїх доробках С.Г. Кара-Мурза зауважує [61, с.8], що та програма структурної перебудови МВФ, яка орієнтувала їх господарство на експорт, зобов'язувала стабілізувати фінанси, а також виплачувати борги, призведе багато країн до «екологічного демпінгу» у великих масштабах.

Саме через виконання цієї програми відбувались важкі економічні спади у Бразилії, Мексиці, Аргентині, Індонезії, Росії та, власне, у нашій державі.

Багато науковців говорили про те, що ті країни, які отримували так звану допомогу ставали заручниками кризи. Щодо допомоги МВФ економікам Східної Азії М. Фрідман стверджував, що «якби не існувало б МВФ, не було б східноазійської кризи» [27].

Аналізуючи діяльність МВФ та його співробітництво з країнами-реципієнтами слід також врахувати висновки науковців, які були зроблені на основі результатів історико-компаративістського аналізу країн світу, що розвивалися у період з 1970 по 2008 роки, результатом якого є порівняння країн, що користувались кредитами МВФ з тими, що нею не користувались (дод. В) [56].

Основною метою аналізу було порівняння економічного розвитку країн, що використовували кредити МВФ, та країн, які не вдавались до таких позичок, але відносились до того ж географіко-економічного регіону. Ключові показники: борг, що накопичувався перед МВФ, та ВВП як індикатор стану економіки.

Знаючи, що ВВП є важливим показником розвитку національної економіки, з даного графіка видно, що обсяг ВВП у період, вільний від кредитних траншів

МВФ збільшується. Судячи з цього можна зробити висновок, що кредит гальмує самостійний розвиток держави.

Також для об'єктивного аналізу слід враховувати національні особливості розвитку економік пострадянських країн. А саме трансформаційний період переходу від командно-адміністративної до ринкової системи економік.

В зв'язку з цим науковці провели загальний аналіз економік світу щодо використання та відмови від використання кредитів МВФ. Свідченням є те, що успішно розвивалися ті країни, які уникали позики в Міжнародному валютному фонді.

Аналізуючи можна зробити висновок: по-перше виконання умов МВФ гальмує економічний розвиток країни, по-друге усі рекомендації МВФ спрямовані на повернення боргу та отримання Фондом прибутку, по-третє країну примушують переорієнтувати на експорт сировини, щоб вона могла отримувати валютну виручку для погашення боргу.

За окремими оцінками існує проблема неадекватності вимог міжнародних фінансових організацій реаліям економічних відносин у різних країнах. В більшості ця проблема пов'язана з використанням Фондом шаблонів, які застосовуються і до інших країн світу, в тому числі Латинської Америки. Також, не повною мірою враховуються зміни у моделі розвитку країн-реципієнтів допомоги МВФ.

Актуальною проблемою є опосередкований вплив на діяльність поточного уряду держави. Як приклад – очікування коштів від МВФ на макроекономічному рівні знижує відповідальність уряду за свою політику.

Сам факт очікування дешевих позик від МВФ викривляє макроекономічну кон'юнктуру, негативно впливає на ділову активність. В результаті чого виникає зниження активності у банківському секторі, яке тягне за собою уповільнення реального сектору економіки.

Загалом, дослідивши, фінансово-кредитну діяльність МВФ можна сказати, в наявності є гнучка система фінансових інструментів для надання країнам-членам фінансової допомоги відповідно до їх потреб. Кожен із цих фінансових

інструментів має свої переваги і недоліки, тому їх необхідно розглядати в контексті визначених для досягнення пріоритетних цілей. На сьогоднішній день результатами діяльності МВФ є як позитивні зміни в економіках країн що отримують допомогу, так і негативні, як наприклад подальше збільшення боргу країн з низьким рівнем доходу, чи реалізація програм на пострадянському просторі. Отже, однозначно позитивно чи однозначно негативно оцінювати вплив МВФ на світову економіку не можна.

2.2. Нормативне регулювання співробітництва МВФ та України

У зв'язку з виходом України з СРСР перед державою постав ряд важливих проблем економічного та політичного характеру. Саме для негайного вирішення цих проблем потрібні були кредити і це сприяло розширенню співробітництва з МВФ. 03 червня 1992 р. на основі прийнятого Верховною Радою України Закону України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» від 03 червня 1992 р. № 2402-XII [18], Україна стала членом Міжнародного валютного фонду, а 01 квітня 2009 р. Україна ратифікувала Закон України «Про прийняття Поправок до Статей Угоди Міжнародного валютного фонду». За цим Законом України Кабінету Міністрів були надані усі повноваження вирішувати питання вступу України до цих організацій, шляхом приєднання до їх угод та прийняття термінів та умов, а також надано право одержувати кошти на будь-яку суму, що має бути сплачена або переведена в Україну внаслідок здійснення операцій відповідно до Статей угоди МВФ.

Зі вступом України до МВФ відкрились значні можливості отримання ресурсів для структурної перебудови економіки і подальшого розвитку ринкових відносин. Від того як будуть розвиватися відносини залежить і готовність іноземних інвесторів не тільки вкладати кошти в розвиток економіки, а й

купувати на українському ринку державні боргові зобов'язання, а це дає можливість уряду розмістити на зовнішньому ринку українські облигації, що значно поповнить державний бюджет. Ця співпраця відкриває шлях для вступу до інших міжнародних фінансових організацій. Важливим є і те, що Україна може використати позитивний міжнародний досвід регулювання валютно-фінансових відносин всередині країни, так як, вступивши до МВФ, стала партнером держав - членів цієї міжнародної організації.

Що стосується правових питань співпраці України з МВФ необхідно звертати увагу не тільки на теоретичне, а й практичне значення. Зроблені висновки досліджень мають сприяти стабільній і ефективній співпраці України з МВФ з метою покращення валютно-фінансового становища держави, зменшити зовнішню економічну і ресурсну залежність від інших країн, сприяти здійсненню необхідних ринкових і соціальних реформ, зміцненню суверенітету держави і посиленню її економічної безпеки.

Фонд здійснює співробітництво з Україною у фінансових та нефінансових формах [52, с. 323].

До фінансових форм співробітництва, зокрема, належать: сплата Україною своєї квоти у статутний капітал МВФ при прийнятті її до членів цієї організації; сплата Україною своєї квоти у статутний капітал МВФ при винесенні Фондом рішення про збільшення розміру статутного капіталу за ініціативою Ради керуючих Фонду; сплата Україною своєї квоти при винесенні рішення Фондом про збільшення її квоти у статутному капіталі за ініціативою України; надання Фондом кредитів Україні для здійснення стабілізаційних програм та «скорочення строків і масштабів дефіциту платіжного балансу» [40, с. 255]; сплата Україною відсотків за користування кредитами та погашення основної суми кредиту.

До нефінансових форм співробітництва України з МВФ належать: участь України в управлінні МВФ та прийнятті ним рішень; надання Україною Фонду статистичної інформації про економіку, платіжний баланс, грошовий обіг, іноземні інвестиції та інші показники; проведення Фондом макроекономічних і галузевих досліджень в Україні, прийняття представників МВФ для вивчення на

місці стану економіки і макроекономічної політики; надання Фондом технічної допомоги Україні, розробка рекомендацій МВФ, що стосуються макроекономічних і внутрішньогалузевих перетворень в Україні; поширення світового досвіду регулювання валютно-фінансових відносин на відносини всередині України; використання Україною спеціальних центрів навчання, організованих Фондом разом з іншими міжнародними фінансовими організаціями (Інститут економічного розвитку, Об'єднаний Віденський інститут та інші заклади) [25, с. 25].

Щодо захисту національних інтересів, необхідно щоб правовідносини України з МВФ були стабільними, сталими, тривалими і ефективними, будувалися на чіткому і безумовному виконанні норм міжнародного права. Україна, при встановленні правовідносин з МВФ, зацікавлена в отриманні фінансової допомоги на найприйнятніших умовах щодо строків і відсотків по сплаті за її користування; у мінімальному втручанні МВФ у національні політичні і економічні правовідносини в межах держави; в отриманні необхідної інформації та впровадженні корисного досвіду з регулювання валютно-фінансових відносин.

МВФ, в свою чергу, насамперед зацікавлений в наступному: дотриманні Україною положень Статуту МВФ та належному виконанні рішень МВФ; політичній та економічній стабільності України; підтриманні стійких валютних курсів і чітких обмінних операцій; запобіганні невинуватій девальвації національної грошової одиниці – гривні; знятті обмежень на обмін валют; зменшенні тривалості й величини незбалансованості платіжного балансу; отриманні достовірної інформації, необхідної Фонду для нагляду за валютним режимом.

Для того, щоб стати повноправним членом МВФ, вступити з ним у міжнародні правовідносини, Україна пройшла усі необхідні процедурні стадії, передбачені Статтями Угоди МВФ та його внутрішніми правилами. 27 грудня 1991 р. Уряд України звернувся до МВФ із проханням про надання членства у Фонді. Виконавча рада Фонду спочатку розглянула заяву, а потім, відповідно до Розділу 21 Процедурних норм Фонду провела консультацію з представником

України, де були погоджені терміни і умови, що зроблять можливим допуск України до членства у Фонді. За рішенням Виконавчої ради 10 квітня 1992 р., заява України відповідно до Розділу 13 Процедурних норм Фонду має бути розглянута до наступної чергової регулярної сесії Ради керуючих і представлена на її розгляд для схвалення без проведення засідання. І саме 27 квітня 1992 р. Рада керуючих МВФ розглянула рекомендації Виконавчої ради і ухвалила Резолюцію МВФ № 47-5 про членство України, висунувши умови членства. Квота України мала становити 665 млн СПЗ, а підписний внесок України буде дорівнювати її квоті. Було передбачено, що 22,7 % її підписного внеску Україна сплатить в СПЗ або у валютах інших держав-членів, обраних директором-розпорядником з тих валют, які Фонд отримуватиме відповідно до чинного оперативного бюджету під час платежу. Залишок підписного внеску мав бути сплачений у валюті України протягом 6 місяців після набуття членства у Фонді. У зв'язку з дев'ятим загальним переглядом квот у статутному капіталі Фонду (Резолюція Ради керуючих № 45-2) і за згодою України квота України буде збільшена до 997,3 млн СПЗ. За несплату підписного внеску Україна не може здійснювати операції по п. 3 ст. V (використання загальних ресурсів Фонду) та відповідно до п. 9 ст. 5 (винагорода) отримувати від Фонду винагороду по тій сумі, на яку процентна доля квоти перевищує середньоденні залишки валюти держав-членів, що зберігає Фонд на рахунку загальних ресурсів.

До набуття членства у Фонді Україні потрібно було виконати ряд зобов'язань: протягом 30 днів повідомити, яке валютне регулювання вона має застосовувати з метою виконання своїх зобов'язань за п. 1 ст. IV Статей Угоди МВФ; мала повідомити МВФ про вжиття усіх необхідних заходів для підписання та депонування вступних документів і підписання Статей Угоди МВФ, а також надати Фонду інформацію стосовно цих заходів; зобов'язана здати на зберігання Уряду США документ, який підтверджує, що вона приймає відповідно до її законодавства Статті угоди МВФ, усі умови і терміни, встановлені Резолюцією, а також, що вона зробила усі кроки, які дадуть можливість виконувати вимоги Статей угоди МВФ та Резолюції; підписати оригінальний текст Статей, який

знаходиться в Архівах Уряду США. Відповідно до Резолюції Україна може набути членство у Фонді не пізніше, ніж за шість місяців після її ухвалення, дата затвердження якої Радою керуючих буде датою її вступу в силу. Резолюцією передбачено і зміну терміну набуття членства. Рада може збільшити цей період настільки, наскільки визнає за потрібне. Дану резолюцію Рада керуючих ухвалила 27 квітня 1992 р., а Статті Угоди МВФ 03 вересня 1992 р. від імені уряду України були підписані Міністром фінансів Г. П'ятаченком.

У 1 розділі Статті II та 2 розділі Статуту МВФ відмічено первинні держави-члени, які були представлені на Бреттон-Вудській валютно-фінансовій конференції ООН і набули членства в МВФ до 31 грудня 1945 р. та інші держави-члени. Радою керуючих висунуті умови вступу інших країн до Фонду. Вказані умови базуються на принципах, що не суперечать тим, які застосовувалися до держав, що вже є членами. Судячи з цього, правовідносини України з МВФ при її вступі значно відрізнялися від правовідносин первинних держав-членів (засновників, фундаторів).

Україна не могла надавати та відстоювати свої пропозиції щодо положень Статей Угоди МВФ, приймати участь у визначенні матеріальних та процесуальних прав і обов'язків МВФ та держав-членів через те що не була засновником. Вона могла лише вирішувати приєднуватися до цього міжнародного договору чи не приєднуватися, а вирішивши приєднатися, повинна була прийняти вже чинні норми Статуту МВФ про права і обов'язки сторін та інші.

В правовідносинах з Фондом Україна не має ніяких преференцій і виступає як типовий позичальник. У глобальній економічній системі вона буде залишатися на тому місці, яке їй визначать економічно розвинуті країни [54, с. 13]. При вступі країни до МВФ її вираховується за спеціальною формулою, до якої входить питома вага економіки країн у світовій економіці і торгівлі з врахуванням ВВП, обсяг поточних операцій платіжного балансу, офіційні золотовалютні резерви тощо. Ця квота вираховується в розрахунковій одиниці МВФ – СПЗ (спеціальні права запозичення). Квота України становить 0,63 % від статутного капіталу

Фонду, внаслідок чого вона посідає 21 місце за величиною квоти серед 189 країн-членів Фонду. Найбільшу квоту ресурсів Фонду мають США – 17 %, що дає їм право накладати «вето» на важливі рішення Фонду, яке їх не влаштовує, якщо це рішення вимагає більше 85 % голосів. Розмір квоти України має надзвичайно важливий вплив на характер правовідносин, які формуються у взаєминах з МВФ і мають фінансовий та управлінський напрямок.

На час вступу України до Фонду було здійснено вісім переглядів. Згідно з останнім переглядом квота України була визначена у 665 млн СПЗ. А в листопаді 1992 року в результаті дев'ятого загального перегляду квот відбулося загальне збільшення квот Фонду на 50% у результаті чого квота України становила вже 997,3 млн СПЗ. За наслідками одинадцятого загального перегляду квота України зросла до 1372 млн СПЗ [2, с. 77]. 18 вересня 2006 р. відбувся тринадцятий перегляд. Як наслідок цього збільшення квота України зменшилася з 0,64 % до 0,63 % у статутному капіталі Фонду, а після завершення у січні 2016 року 14-го перегляду квот країн-членів Міжнародного валютного фонду (МВФ) Україна отримала підтвердження про збільшення її квоти у Фонді на 639,8 млн. спеціальних прав запозичення (СПЗ) до 2011,8 млн. СПЗ, що орієнтовно становить 2796,4 млн. дол. США.

Ця квота визначає суму підписки на частину статутного капіталу МВФ, 25% якої Україна сплатила у вигляді СПЗ, які співвідносяться з долларом США (фунтом стерлінгів Великої Британії, японською єною, євро). Решту 75 % – у національній валюті. В залежності від суми підписки визначається сума кредитів, який Україна може отримати з ресурсів МВФ і становить 125 % квоти України.

Для визначення квоти, держава, яка бажає стати членом МВФ, подає економічні показники, достовірність яких залежить від сумлінності уряду і представників держави, адже Фонд реально не може, а інколи свідомо не бажає контролювати достовірність цих показників. Як відмічає О. Г. Зайцева, квота США в основному капіталі Фонду (2750 млн доларів США) була встановлена американським урядом без погодження з іншими учасниками Фонду. Вона була

прийнята як орієнтир для визначення їх місця у «загальній шкалі квот внесків Фонду» [15, с. 112].

Україні, як і усім іншим державам, відповідно до її квоти у статутному капіталі Фонду, виділено 250 голосів і плюс один голос на кожні 100 тис. СПЗ квоти. Отже, у цьому органі Фонду Україна представлена своїм представником, але з відповідною кількістю голосів 0,653 % від загальної кількості.

У зв'язку з тим, що членський склад Виконавчої ради Фонду обмежений, представництво у ньому формується на принципі «географічного представництва». Держави-члени Фонду, які не мають відповідної кількості голосів для одноособового представництва, поділені за географічним розташуванням на 16 регіонів. Для участі в Виконавчій раді, кожна із 16 груп держав обирає представника та його заступника від країн, що мають найбільшу кількість голосів у цій групі відповідно до їх квоти. Таке голосування в юридичній літературі називають «зваженим» [15, с. 107].

Група у яку входить Україна налічує 12 держав: Нідерланди, Україна, Румунія, Ізраїль, Болгарія, Хорватія, Боснія і Герцеговина, Грузія, Кіпр, Молдова, Вірменія, Македонія. Найбільшу кількість голосів у даній групі мають Нідерланди, друге місце займає Україна. Отже, виконавчим директором Виконавчої ради Фонду є представник Нідерландів, а представник України є його заступником. Нідерланди вважаються країною – опікуном, через яку Україна здійснює правовідносини з МВФ і саме цій країні Україна делегувала право представляти і захищати її інтереси у Виконавчій Раді МВФ.

Підсумовуючи характер правовідносин України, що пов'язаний з управлінням діяльністю Фонду можна сказати Що він залежить від оцінки економічного стану України, реалізується через іншу державу-члена Фонду, а саме – Нідерланди. О. Г. Зайцева вважає, що в даному випадку «фактична матеріальна нерівність зводиться в ступінь формальної юридичної нерівності» держав-членів МВФ при їх участі в управлінні діяльністю Фондом [15, с. 109]. На думку автора, слід зважати на те, що МВФ свою діяльність здійснює у валютно-фінансовій сфері і сучасні міжнародні економічні правовідносини, частиною яких

є валютно-фінансові, настільки складні, неоднорідні і залежні від стану економічного розвитку держави, що ця особливість не може не вплинути на правовідносини, пов'язані з участю держав-членів МВФ в управлінні його діяльністю. Також слід зауважити, що квоти участі в статутному капіталі Фонду держави не є визначеними раз і назавжди. Відповідно до ст. III розділу 2 Статуту Фонду не рідше ніж через кожні 5 років Рада керуючих здійснює загальний перегляд квот. Збільшення розміру квот відбувається у тому разі, якщо Рада визнає у цьому доцільність.

Наступний блок правовідносин МВФ з Україною нероздільно пов'язаний між собою. До нього входять такі види правовідносин що виникають:

- у процесі надання Україною статистичних даних щодо своєї економіки, платіжного балансу, золотовалютних резервів, іноземних інвестицій, показників грошового обігу тощо;
- у процесі допуску Україною на свою територію і до державних документів представників Фонду для проведення макроекономічних досліджень, вивчення на місці ефективності економічної політики, що проводиться урядом. Метою таких досліджень є: встановлення відповідності національної економічної політики, вимогам і принципам світової валютно-фінансової системи та Статуту Фонду;
- у процесі розробки Фондом рекомендацій для України – надання технічної допомоги.

Результатом досліджень є висновок, зроблений перевіряючими МВФ. Цей висновок може використовуватися МВФ, з одного боку, для контролю повноти виконання Україною положень Статуту Фонду, зобов'язань взятих на себе за попередніми кредитами, і вирішення питання вірогідності надання наступного кредиту. З іншого боку може бути використаний Фондом для розробки та надання Україні рекомендацій, що стосуються макроекономічних і галузевих перетворень, що є технічною допомогою.

Технічну допомогу МВФ надає державам-членам в межах своєї компетенції, а саме: в макроекономічній політиці, управлінні витратами,

податковій політиці, грошово-кредитній політиці, забезпеченні стабільності фінансового сектора тощо. Існують різні шляхи надання такої допомоги Фондом. Найчастіше вона здійснюється шляхом направлення в державу, яка потребує допомоги спеціалістів МВФ для діагностичних і технічних досліджень, курсів з підготовки кадрів і практичних семінарів. Це сприяє розвитку виробничих сил держав-члена, допомагає ефективно вести економічну і валютно-фінансову політику держави.

Щодо правовідносин з Україною то Фонд здійснює контроль за діями українського уряду за дотриманням взятих державою зобов'язань, а на основі висновків, зроблених експертами МВФ, дає рекомендації для покращення економічних показників, що сприятимуть входженню України у світову валютно-фінансову систему. Щодо технічної допомоги то Фонд пропонує Україні заходи та способи вирішення існуючих валютно-фінансових проблем, які вже були перевірені державами-членами Фонду і дали позитивний результат. Слід зауважити, що до запозичення позитивного досвіду інших держав Україні слід підходити виважено, враховуючи національні особливості країни, стан і структуру розвитку економіки, стан правового врегулювання валютно-фінансових відносин, і перш за все – національні інтереси держави.

Враховуючи вищесказане, правовідносини України з МВФ залежать від економічних і політичних факторів країни, не є однорідними і певною мірою витікають від форми співпраці. Ці відносини можуть бути прямими як, наприклад, при участі України в Раді керуючих Фондом і опосередкованими – при участі у Виконавчій раді Фонду.

МВФ протягом всього періоду співробітництва з Україною застосовує властиві йому і прийнятні для обох сторін правові форми та умови надання і повернення кредитів, виходячи з цілей, статусу України, ступеня ризику та інших обставин.

С. Я. Боринець визначає міжнародний кредит як надання у тимчасове користування грошово-матеріальних ресурсів одними суб'єктами міжнародного права іншим на умовах зворотності та виплати процентів, як правило, у вигляді

позик [2, с. 203]. Сьогодні на міжнародній арені МВФ виступає не лише як великий кредитор, а й як важливий координатор великих кредитів, тому що надання Фондом державі кредиту дає можливість Україні залучити кредитні ресурси інших міжнародних кредиторів, в обсягах навіть значно більших ніж отримані від МВФ.

Для України і багатьох інших країн, що мають значну зовнішню заборгованість і проблеми з їх погашенням, з'являється можливість провести реструктуризацію цього боргу. Будучи органом міждержавного регулювання, Фонд став важливою і основною сполучною ланкою між програмами стабілізації і приватним банківським капіталом [29, с. 88].

Джерелом фінансування є власний капітал МВФ. Кошти до Фонду надходять з підписки за квотами або зі членських внесків, що сплачуються країнами-членами МВФ та прибутків, які він отримує від своєї діяльності. Спільні внески держав-членів у капітал Фонду є фондом ресурсів, який МВФ використовує для надання фінансової допомоги державам-членам для фінансування дефіциту платіжного балансу та здійснення програм економічної стабілізації та реформ [29, с. 345].

Щоб отримати від МВФ кредит, Україні необхідно надати Фонду Лист про наміри з проханням про видачу кредиту та Меморандум, в якому викласти стан економіки, проблеми, які потребують фінансового вирішення та урядову програму змін в її економічній політиці з встановленням критеріїв реалізації цієї програми. Їх виконання може здійснюватися поквартально, по-півріччю, а інколи і щомісячно. Встановлення і виконання цих показників є обов'язковою умовою для отримання кредиту.

Незалежно від рівня економіки країнам що розвиваються та країнам з перехідною економікою (як Україна) Фонд встановлює однакові критерії. При цьому макроекономічна політика позичальника повинна бути спрямована на забезпечення активного сальдо платіжного балансу. За рахунок обмеження державних витрат держава-позичальник має здійснювати стабілізацію внутрішнього попиту. З метою виплати основної частини боргу та плати за

користування кредитами за рахунок прибутку у виробничій сфері частину позик використовувати на фінансування виробництва. Для зменшення дефіциту державного бюджету держава-позичальник бере на себе зобов'язання скоротити не виправдані державні видатки, розробити і реалізувати заходи для стримування інфляції. Забезпечити розвиток інвестування і підприємництва, впровадити ефективну податкову політику. Держава-позичальник при необхідності стабілізації грошового обігу може проводити девальвацію, а можливо і грошову реформу, максимально використовувати ринкові інституції і конкуренцію для підвищення конкурентоспроможності своєї економіки, скасувати державний контроль над цінами, заробітною платою, забезпечити вільний доступ на внутрішній ринок і конкуренцію товарів, що імпортуються. Критерії можуть також включати здійснення структурної перебудови економіки, що є основою довгострокового розвитку, та забезпечення стабільності політичної влади [29, с. 353].

Отже, як вказує В. П. Колосова: «Умови надання Фондом фінансової допомоги часто спонукають уряд на прийняття прагматичних але непопулярних заходів. Насправді, реформи можуть мати позитивний результат, лише у випадку, якщо уряд вважає, що вжиття подібних заходів дійсно необхідно» [26, с. 30]. Такі умови надання Фондом фінансової допомоги не завжди давали бажаних результатів і піддавались критиці з боку держав, що розвиваються і потребують структурної перебудови. Однак щоб змінити ці умови для у держав-членів Фонду не вистачає голосів.

Суми кредитів, які надає Фонд Україні перераховуються на спеціальний рахунок Національного банку України, а з цього рахунку за призначенням для цільового використання. Кредити МВФ надаються, як правило, траншами.

Перед одержанням країною-позичальником кожного траншу вона має продемонструвати серйозні зусилля, спрямовані на подолання нею проблем платіжного балансу [2, с. 77]. «Допомога Фонду своїм членам не зменшує сукупного обсягу активів МВФ у СПЗ і різних валютах, а лише змінює їх

структуру» [52, с. 348]. «Якщо національну валюту країни-боржника купує інша держава-член, то цим погашається її заборгованість перед Фондом» [70, с. 193].

Фінансова допомога Україні МВФ за час співробітництва надавалася у трьох правових формах: Програмою системної трансформаційної позики (STF); за Програмою (SBA) для підтримки фінансування дефіциту платіжного балансу; за Програмою розширеного фінансування (EFF).

Спеціальна початкова програма для перехідних економік (STF), програма системних трансформацій була введена МВФ у 1993 році з метою фінансової допомоги державам, котрі здійснювали перехід економіки з адміністративно-командної системи управління до ринкової економіки. Таку фінансову допомогу отримали майже усі держави, які виникли внаслідок розпаду СРСР, у тому числі і Україна. Внаслідок переходу до торгівлі по ринковим цінам і багатосторонньої торгівлі, торгіві і платіжні системи України мали суттєві труднощі у сфері платіжного балансу, і ця правова форма повинна була бути в Україні перехідним механізмом сприяння переходу до звичайних механізмів фінансування (розширених кредитів).

Поряд з виконанням загальних положень Статуту МВФ Україна, щоб отримати фінансову допомогу від МВФ зобов'язана виконувати і вимоги, які містяться в Меморандумах України з МВФ про економічну та фінансову політику, який разом з Листом про наміри надсилається Директору-розпоряднику МВФ для вирішення питання про надання кредиту. Для проведення правового аналізу практики виконання Україною інституційних умов надання їй МВФ фінансової допомоги на протязі восьми етапів їх співробітництва було проаналізовано ряд Меморандумів України з МВФ про економічну та фінансову політику, у тому числі від 23 липня 2009 р. [33], 16 липня 2010 р. [34], 18 серпня 2014 р. [35], 21 липня 2015 р. [36] та Технічний меморандум про взаєморозуміння від 10 грудня 2010 р. [66] як офіційний правовий документ встановлення договірних відносин на певний період України з МВФ повинен підписуватися відповідно до ст. 3 Закону України «Про міжнародні договори України» [22] Президентом та уповноваженими ним особами. Однак питання уповноважених

осіб, що підписують Листи про наміри та Меморандуми України з МВФ в законодавчому порядку не вирішене. Правова практика свідчить, що, як правило, ці важливі для України документи підписують чотири особи, що представляють державні органи, які пов'язані з регулюванням валютно - фінансових відносин: Прем'єр-Міністр України; міністр фінансів України; Голова НБУ та Президент України. Однак мають місце коли ці документи не були підписані Президентом. Тому для уникнення непорозуміння у такому формальному питанні думається слід у законодавстві України визначити уповноважених підписантів цих документів.

Зміст Меморандумів, як правило, складається із VI підрозділів.

I. Загальні відомості та макроекономічна ситуація, в якому висвітлюються макроекономічні показники держави та розвиток економічної ситуації.

Аналізуються причини незадовільного стану економіки, обґрунтовуються потреби у фінансуванні на наступні роки.

II. Програмні цілі.

Державна програма України спрямована на створення та закріплення фінансової стабільності, проведення довгочасних реформ та політики, спрямованої на консолідацію державних органів, відновлення здорової роботи банківського сектору та розробці більш ефективної бази для проведення монетарної політики, спрямованої на забезпечення стабільності внутрішніх цін та утримання більш гнучкого обмінного курсу. У цій сфері Україна бере на себе зобов'язання проводити реформи, здійснювати інституційні перетворення в оподаткуванні та політиці щодо видатків, реформу пенсійної системи, реформу енергетичного сектору.

III. Політика (податково-бюджетна; монетарна і валютно-курсова; політика фінансового сектору), в якому, наприклад, передбачається: вносити поправки до податкового законодавства; підвищити акцизний збір на бензин, сигарети з фільтром та різні види алкогольних напоїв; підвищити збір за користування радіочастотами; обмеження фонду заробітної плати; скасувати пільгові ціни на

газ для споживачів відповідних галузей; для забезпечення передачі збільшення ціни на газ для комунальних підприємств до їх кінцевих споживачів ухвалити закон про передачу повноважень із встановлення тарифів на опалення для комунальних підприємств новому незалежному регулятору – Національній комісії регулювання електроенергетики (НКРЕ); з метою запобігання ризику посилення інфляції – розміщення депозитних сертифікатів РЕПО та безпосередній продаж державних цінних паперів; сприяти гнучкості курсу, встановлювати офіційний на рівні середнього значення курсу на міжбанківському ринку за попередній день з відхиленням, яке не перевищуватиме 2% (постійно); політика фінансового сектора полягає у реформуванні комерційних банків забезпечувати платоспроможність і життєздатність банків в умовах прихованих втрат, провести аудит державних банків.

IV. Реформи, що сприяють зростанню: ввести в дію новий закон про державні закупівлі, що відповідає оптимальній практиці ЄС; дерегуляція інвестицій з метою їх притоку в Україну; захист найбільш вразливих груп населення, спираючись на поради міжнародних фінансових інституцій.

V. Захисні механізми: завершити оновлення захисних механізмів НБУ з метою посилення незалежності НБУ.

VI. Моніторинг програми.

Програма підлягає моніторингу шляхом регулярних її переглядів, здійснення попередніх заходів та виконання структурних маяків. Отже, для виконання умов МВФ необхідні спільні дії як законодавчого органу влади в Україні, так і ряду органів виконавчої влади. Для більшості вимог Фонду, які Україна зобов'язалася виконати чи постійно виконувати необхідне прийняття відповідних законів та нормативних актів інших державних органів валютного регулювання, які б створили правову базу для виконання цих вимог. Тому основним органом, що приймає участь у створенні державного механізму реалізації норм системи права МВФ є Верховна Рада України (ВРУ).

Реалізуючи політику Фонду у валютно-фінансовій сфері на території України і узгоджуючи національне законодавство України з правилами МВФ та ЄС, ВРУ прийняла ряд законів в різних сферах життя суспільства. Наприклад:

Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України [55] щодо зменшення податкового тиску на платників податків» від 17 липня 2015 р. № 655[^]111 [17]; Закон України «Про заходи щодо стабілізації платіжного балансу України відповідно до ст. XII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 р.» від 28 грудня 2014 р. № 73[^]Ш [20]; Закон України «Про заходи, спрямовані на сприяння капіталізації та реструктуризації банків» від 28 грудня 2014 р. № 78-VIII [21]; Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 р. № 1698-УП [23]; Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 рр.» від 14 жовтня 2014 р. № 1699-УП [19]; Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про банки та банківську діяльність" щодо визначення особливостей корпоративного управління в банках» від 04 липня 2014 р. № 1587-УП [16].

Підготовлений проект Податкового кодексу України в якому визначений: перелік податків і зборів, що сплачуються в Україні, порядок їх адміністрування; визначено платників податків і зборів, їх права і обов'язки; компетенція контролюючих органів, відповідальність за порушення податкового законодавства. З прийняттям цього Кодексу міняється система оподаткування в Україні. Кількість податків зменшується майже в два рази. Для фізичних осіб встановлюється прогресивна шкала оподаткування. Змінені правила оподаткування для платників єдиного податку. Вперше здійснено об'єднання в одному нормативному правовому акті норм права, якими врегульовані відносини в сфері оподаткування. До нового Податкового кодексу України вже декілька разів вносили зміни з метою зменшення податкового тиску на платників податків.

Другим важливим органом в Україні, що приймає участь у виконанні вимог Фонду є Кабінет міністрів України (КМУ), який приймає Постанови КМУ. Як

приклад можна навести наступні: Постанова КМУ «Про схвалення проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2010 рік» від 23 квітня 2010 р. № 322 та Постанова КМУ «Про встановлення на 2015 рік фонду оплати працівників і видатків на утримання обласних та районних державних адміністрацій» від 11 березня 2015 р. № 93 [57].

Найважливішим фінансовим органом валютного регулювання, що за час співробітництва з МВФ прийняв чисельну кількість нормативних актів є Національний банк України. Як наприклад: Постанова Правління НБУ «Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України» від 03 червня 2015 р. № 354, Постанова Правління НБУ «Про особливості здійснення деяких валютних операцій» від 23 лютого 2015 р. № 124 [59].

НКРЕ також приймала на вимогу Фонду деякі нормативні акти, як наприклад про підвищення тарифів на електроенергію прийнята Постанова НКРЕ «Про поставку електричної енергії за нерегульованим тарифом» від 11 липня 2013 р. № 900 [58].

Проаналізувавши права і обов'язки НБУ, слід дійти висновку, що в його функціях щодо регулювання валютно-фінансової сфери в Україні містяться повноваження як законодавчої (прийняття постанов, що регулюють валютні відносини), так і виконавчої влади (здійснення контролю за виконанням суб'єктами валютних відносин, встановлених правил проведення валютних операцій). На нашу думку, це не зовсім узгоджується з положенням ст. 6 Конституції України про розподіл влади між трьома її гілками. Окрім того, НБУ наділений і правозастосовною функцією, що надає йому можливість стягувати штраф за деякі правопорушення валютного законодавства. У ході дискусії про необхідність внесення змін в валютне законодавство України деякі автори пропонують внести статтю, в якій буде зосереджено виключний перелік валютних операцій, які суб'єкти валютних відносин можуть здійснювати без відповідних дозволів і ліцензій. Автор вважає, що така пропозиція цих авторів суперечить ст. 19 Конституції України, яка передбачає, що усі суб'єкти права можуть реалізувати усі правовідносини, що не заборонені законом. Тому у

валютному законодавстві слід передбачити перелік валютних операцій, які потребують дозволів чи ліцензій.

Обраний Україною євроінтеграційний економічний напрям розвитку і вирішення задач, обумовлених підписанням Угоди про асоціацію між Україною і Європейським союзом, неможливі без суттєвої модернізації валютної політики і валютного законодавства України. Ці устремління повинні бути направлені на забезпечення відповідності системи валютного регулювання рівню ринкової економіки в державі, гармонізації як законодавства, так і державних механізмів, що існують в країнах ЄС. У валютно-фінансовій сфері має бути встановлений такий правовий порядок, який відповідає національним інтересам України та принципам і нормам міжнародного права. Саме на це мають бути спрямовані зміни, а також на створення ефективної моделі механізму реалізації цієї мети. Від цього залежить ефективність її міжнародного співробітництва з МВФ та ЄС. Однак, Україна ще тільки на початку цього шляху.

Отже, МВФ застосовував в Україні такі правові форми надання кредитів на підтримку програм економічної політики, які найефективніше і найшвидше вирішували проблеми платіжного балансу країни.

Виходячи з вищесказаного можна зробити такі висновки: правові форми та умови надання кредитних ресурсів МВФ в Україні залежать від статусу України (держави з перехідною економікою), ступеня ризику, добросовісності виконання Україною вимог Фонду. Надання Фондом кредитів тісно пов'язане з регулюванням міжнародної валютно-фінансової системи, сприянням Фондом залученню України до світової валютно-фінансової системи. Надання Фондом фінансової допомоги Україні є активним важелем впливу на соціально-економічну політику. Незважаючи на розмаїття правових форм залучення кредитних ресурсів усім цим формам притаманні правові ознаки кредитних договорів: поворотність, строковість, платність, цільове призначення, умовність.

2.3. Аналіз співробітництва та сучасного стану відносин МВФ і України

Співробітництво України з МВФ вже має свою історію, і в залежності від програм кредитування Фондом цільового призначення, що відповідали ступеню реформування економіки України та вирішення нагальних проблем у її валютно-фінансовому секторі можна відмітити в ньому вісім самостійних етапів (табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

Етапи співробітництва України та МВФ [38, с. 3-9; 50]

Етап	Роки	Зміст етапу, програма співробітництва
1	1994-1995	Співпраця за програмою системної трансформаційної позики на суму 498,7 млн. СПЗ (763,1 млн. дол. США.), метою якої була підтримка платіжного балансу України.
2	1995-1998	В рамках трьохрічних програм «Stand by» Україна отримала від МВФ кредити на загальну суму 1318,2 млн СПЗ. (1935 млн. дол. США.). Головною метою цих кредитів була підтримка курсу національної валюти і фінансування дефіциту платіжного балансу України.
3	1998-2002	Україна співпрацює з Фондом в рамках Програми розширеного фінансування (EFF), яка передбачала надання кредиту обсягом 2,6 млрд. дол. США. У рамках цієї Програми Україна отримала 1,193 млрд. СПЗ (1,591 млрд. дол. США.), які були спрямовані на поповнення валютних резервів Національного банку України
4	2002-2005	Співпраця на безкредитній основі в рамках річної програми «попереджувальний Stand by»: кредит у сумі, еквівалентній 411,6 млн СПЗ (30% квоти України)
5	2005-2008	Співробітництво України з МВФ сконцентровано у сфері технічної допомоги. Цей підхід відповідав тезам, висловленим Президентом України: «В майбутнє-без боргів», які стверджували про необхідність поступового перенесення центру ваги у співробітництві з МВФ у площину безкредитних стосунків
6	2008-2013	Співробітництво за програмою «Stand by» загальним обсягом в 802% від квоти України в МВФ, або 11 млрд СПЗ (приблизно 16,4 млрд. дол. США). 3 млрд СПЗ були в терміновому порядку зараховані до золотовалютних резервів Національного банку України
7	2014-2015	Надання Україні нової позики «Stand by» обсягом 16,5 млрд. дол. США (10,976 млрд СПЗ). У рамках цієї програми Україна отримала два транші обсягом 3 млрд. дол. США (2,058 млрд. СПЗ) та 1,3 млрд. дол. США (914,7 млн. СПЗ), але влітку 2014 р. макроекономічні показники, закладені у програму, було значно відкореговано через розгортання в Україні масштабної економічної кризи на фоні воєнних дій на сході країни
8	Триває з 2015 р.	Чотирирічна програма Механізму розширено Фінансування («Extended Fund Facility» – EFF) обсягом 17,5 млрд. дол. США для стабілізації економіки України та закладання підвалин для відновлення її зростання починаючи з 2016 р.

Перший етап співробітництва (1994-1995рр.).

На цьому етапі Україні було надано фінансову допомогу у вигляді системної трансформаційної позики (STF) на суму 498,7 млн. СПЗ (763,1 млрд доларів США) для підтримки платіжного балансу України [12, с. 10]. На цьому етапі як і іншим державам з перехідною економікою, Україні було запропоновано для реформування економіки ряд стандартних заходів без врахування особливостей політичного та економічного стану держави.

Ці заходи включали: повну відкритість економіки; проведення приватизації об'єктів державної власності; рівність іноземних інвесторів з національними при проведенні приватизації; повне усунення держави від управління економікою; вільне ціноутворення; утримання інфляції в мінімальних відсотках та недопущення емісії гривні; зовнішні запозичення є основним джерелом розвитку економіки. Ці заходи отримали назву «Вашингтонського консенсусу». Як вказує український економіст А. С. Гальчинський, що сутність «Вашингтонського консенсусу» полягає в пристосуванні виробничого, фінансового та інтелектуального потенціалів країни периферійної зони до потреб цивілізаційного центру [4, с. 43].

Україна взяла на себе зобов'язання, яких вимагав Фонд, однак не виконала їх в повному обсязі, внаслідок чого МВФ припинив фінансування за цією програмою. Україна недоотримала кредиту 900 млн. доларів США. Невиконання Україною взятих на себе зобов'язань за угодами з МВФ призвело до передчасного завершення програми STF і ненадання Фондом залишків раніше узгодженої суми за цією програмою. Ці обставини погіршили міжнародний імідж України для іноземних інвесторів, зокрема для Європейського союзу, Світового банку та інших міжнародних фінансових організацій.

Другий етап співробітництва (1995-1998 рр.).

Цільовим призначенням кредитування на цьому етапі була підтримка курсу національної валюти і фінансування дефіциту платіжного балансу України. За

трьома річними програмами Stand-by отримала Україна від МВФ 1318,2 млн. СПЗ (1935 млн. доларів США) [12, с.10].

Для того, щоб отримати від Фонду кредити за програмою Stand-by (резервне фінансування), Україна зобов'язана була дотримуватися відповідних принципів при розробці програми підтримання платіжного балансу країни. Слід наголосити на тому, що на другому етапі співробітництва МВФ Україна нераціонально, та не за цільовим призначенням використовувала кредити МВФ. Нецільове та нераціональне використання Україною кредитів МВФ за програмами Stand-by не дало змогу отримати той результат, якого очікували уряд України та МВФ і який був визначений у відповідному Меморандумі.

Третій етап співробітництва (1998-2002 рр.)

На цьому етапі Україна співпрацювала з МВФ за програмою розширеного кредитування (EFF). За цією програмою було передбачено, що МВФ до 2001 року надасть Україні кредит на загальну суму 2,6 млрд. доларів США. У грудні сторони погодилися продовжити термін дії програми EFF до 2002 року. За цією програмою Україна отримала лише 1 193,0 млн. СПЗ (1 591,0 млн. доларів США) [12, с. 10]. Ці кошти були спрямовані на поповнення валютних резервів Національного банку України. Кошти цього кредиту також спрямовувалися на досягнення стабілізації грошово-кредитної системи та створення умов розвитку економіки.

Однак, при наступній перевірці Фондом були складені негативні висновки виконання програми, тому Фондом не було надано більше 1 млрд. доларів США обіцяних кредитів. Фонд звинуватив Україну в наданні недостовірної інформації НБУ про рівень чистих міжнародних резервів, у невиконанні заходів, передбачених у Меморандумі щодо економічної політики, у порушеннях міжнародних принципів при ліквідації банку «Україна», у невиконанні програми приватизації та ін. Керівництво Фонду визнало, що Україна неправомірно отримала три транші кредитів по програмі EFF, надавши неправдиву інформацію про свої золотовалютні резерви. Обман був підтверджений аудитом резервів

НБУ, що провела компанія «Pricewaterhouse Coopers». Окрім того, міжнародні аудитори з'ясували, що НБУ проводив ряд незаконних операцій, про які не був повідомлений Фонд [77, с. 58]. Однак, попри усі ці недоліки Фонд не припинив, а лише призупинив кредитування України. Згодом Україна та Фонд повернулися до обговорення подальших кроків по завершенню програми «розширеного кредитування». У грудні 2000 року Україна прийняла реалістичний бюджет на 2001 рік та розпочала модернізацію банківської системи. Після цього Рада виконавчих директорів Фонду прийняла рішення про відновлення фінансового співробітництва з Україною та надання траншу 260 млн. доларів США, а дію програми було пролонговано до вересня 2002 року. Було передбачено виділення Фондом наступного траншу у сумі 375 млн. доларів США. Однак, через невиконання українською стороною своїх зобов'язань, а саме – непогашення заборгованості з відшкодування ПДВ, запровадження податкової амністії для крупних юридичних осіб, непроведення податкової реформи та інших зобов'язань, Фонд припинив кредитування за цією вигідною для України програмою.

За період реалізації програми розширеного кредитування ця програма розглядалася шість разів. Умови цієї програми були надзвичайно вигідними для України: отримання кредитів на 10 років; на 5 років відстрочка сплати суми основного боргу та невисока процентна ставка за користування кредитами. Зважаючи на те, що на час затвердження цієї програми сальдо торговельного балансу було від'ємним, а валютні резерви НБУ знизилися до 0,8 млрд. доларів США, фінансова допомога Україні була вкрай необхідна. Тимчасове зміцнення правовідносин і довіри до України з боку МВФ дало змогу нашій державі одержати допомогу у вигляді фінансування від Світового банку та Європейського банку реконструкції та розвитку.

Незважаючи на те, що Україна за програмою EFF недоотримала 750 млн. доларів США, ця програма дала можливість отримати від МВФ 1590,4 млн. доларів США, реструктуризувати зовнішній державний борг, побудувати

енергоблоки на Хмельницькій та Рівненській АЕС по раніше заморожених проектах.

Четвертий етап співробітництва (2002-2005 рр.).

Після закінчення строку розширеного фінансування за програмою EFFсторони прийняли рішення щодо співпраці за попереджувальною програмою Stand-by на безкредитній основі. Реалізація програми «Попереджувальний Stand-by» розпочалася після візиту до України у червні 2003 року Першого заступника директора-розпорядника МВФ А. Крюгера. У жовтні 2003 року місія МВФ, яка прибула до Києва, схвалила державний бюджет України на 2004 рік, однак звернула увагу на те, що Україна виконала не всі зобов'язання перед Фондом, оскільки не була погашена прострочена заборгованість з відшкодування ПДВ, не скасовані пільги з ПДВ безпідставно надані.

Наступна перевірка виконання зобов'язань була проведена директором Європейського департаменту МВФ М. Дешплер. Ця місія схвалила заходи України щодо зменшення бюджетної заборгованості з ПДВ. За результатами перевірки Радою директорів МВФ було прийнято позитивне для України рішення про запровадження річної програми «Попереджувальний Stand-by» на суму 605 млн. доларів США. Реалізація цієї програми забезпечувала необхідні умови для продовження структурних реформ в економіці та отримання фінансової допомоги від інших міжнародних фінансових організацій. Це мало позитивне значення для розвитку Української економіки.

Ця програма, погоджена з МВФ, передбачала подальше здійснення в Україні економічних реформ, проведення урядом і парламентом зваженої бюджетної політики, удосконалення податкового законодавства, фінансове оздоровлення й самоокупність паливно-енергетичного комплексу, необхідні структурні зміни в агропромисловому комплексі, реформування житлово-комунального господарства, створення сприятливих інвестиційних умов як для внутрішнього, так і для іноземного інвестора. Україна також стояла напередодні вступу до Світової організації торгівлі. Урядом України 11 березня 2004 р. було

підписано і направлено до МВФ листа про те, яка економічна політика буде проводитися державою у 2004 році, строк виконання заходів передбачався до грудня 2004 року.

Заходи економічної політики були схвалені на засіданні Урядового комітету економічного розвитку та з питань європейської інтеграції і, перш за все, на засіданні Кабінету Міністрів України.

Рада директорів МВФ погодилася з представленою економічною програмою України і 29 березня 2004 р. затвердила для України програму «попереджувальний стенд-бай». Згідно з нею було передбачено, що у разі погіршення у державі платіжного балансу або стану валютних резервів НБУ Україна може розраховувати на кредитування від МВФ на суму 411,6 млн. СПЗ, що є еквівалентом 600 млн. доларів США [12, с.10]. Строк дії цієї угоди між МВФ і Україною встановлено на 1 рік. Цю суму кредиту Україна могла отримати в разі погіршення платіжного балансу або стану валютних резервів.

Однак, під час наступних перевірок Фонд був незадоволений відхиленням уряду України від виваженої бюджетної політики, що створювало значний дефіцит бюджету, а також непогашення простроченої заборгованості з відшкодування з ПДВ. Отже, невиконання Україною домовленостей з Фондом призвело на кінець 2004 року до призупинення цієї програми, а 29 березня 2005 р. її було оголошено завершеною.

П'ятий етап співробітництва (2005-2008рр.).

На цьому етапі правовідносини МВФ з Україною розвивалися і на безкредитній основі, які полягали в наданні технічної допомоги, сприянні заходам, направленим на усунення загроз стабільності та вирішенні проблем, що стосувалися грошової, валютної, податкової та бюджетної політики. Експерти МВФ на постійній основі співпрацювали з Міністерством фінансів та Національним банком України. Останні світові економічні кризи не минули і Україну. Особливо економічна криза 2008-2010 років. Ця криза призвела до спаду економіки України та фінансових збитків.

Шостий етап співробітництва (2008-20013 рр.).

05 листопада 2008 р. на прохання уряду України з метою подолання економічної кризи, забезпечення фінансової та економічної стабільності Рада директорів МВФ затвердила дворічну Програму Stand-By (SBA) на суму 16,5 млрд. доларів США, еквівалентних 802 % квоти України в статутному капіталі Фонду [13, с.11].

За цією програмою Україна отримала 10,6 млрд. доларів США кредитів. Кредит першого траншу на 4,5 млрд. доларів (3 млрд. СПЗ) США був використаний на відновлення платіжного балансу України, підтримання обмінного курсу гривні та ліквідності банківської системи. Кредит другого траншу на 2,8 млрд. доларів США був використаний в сумі 1,3 млрд. доларів США на підтримку платіжного балансу, а 1,5 млрд. доларів США для виконання Україною зовнішніх боргових зобов'язань. Третій транш кредиту на 3,3 млрд. доларів США було спрямовано Україною на покриття дефіциту Державного бюджету 2009 року. Однак за результатами чергової перевірки Фондом було з'ясовано, що український уряд не виконав зобов'язань, які погодився на себе взяти при наданні кредиту.

За умовами Меморандуму, підписаного українським урядом та МВФ у 2008 році, уряд мав скоротити на певні відсотки дефіцит державного бюджету, а також розробити заходи з рекапіталізації банків, які опинилися на межі банкрутства. Однак, жодного з цих зобов'язань український уряд не виконав, що було з'ясовано Фондом за результатами перевірки. Тому у 2009 році МВФ відмовився співпрацювати з Україною без розв'язання проблем вказаних в Меморандумі.

В Меморандумі між Україною та МВФ від 11 серпня 2010 р. українська сторона відмічає як і в інших одні і ті ж проблеми держави: скорочення темпів економіки, значне скорочення експорту, відтік капіталу, значні витрати капіталу, що призвело до суттєвого дефіциту платіжного балансу, знецінення гривні та інше. В якості програмних цілей було задекларовано проведення довгострокових реформ та політики, спрямованої на консолідацію державних фінансів,

відновлення ефективної роботи банків, розробку та реалізацію заходів, що забезпечать стабільність цін в державі та утримання стабільного обмінного курсу валют.

Як свідчить співпраця МВФ з Україною при вирішенні питання про доцільність надання Україні чергового кредиту Фондом оцінює її економічний стан. Критеріями оцінки є наступні показники: збалансованості державного бюджету (забезпечення його реальних і стабільних доходів; оптимальне обмеження витрат); жорстка валютна та грошово-кредитна політика уряду; неухильне дотримання господарюючими суб'єктами фінансової дисципліни; лібералізація цін; здійснення зовнішньоекономічної діяльності на принципах міжнародного права; соціальний захист верств населення з низьким рівнем доходів.

МВФ обіцяв Україні надати кредит в рамках програми Stand-By у сумі 16,4 млрд. доларів США. Перші два транші на 6,8 млрд доларів США Україна отримала. Однак, у 2011 році Фонд припинив фінансування. У 2011-2012 роках Уряд України провалив переговори з представниками місії МВФ, які прибули з візитом. У зв'язку з цими подіями Україна почала втрачати довіру іноземних інвесторів щодо кредитоспроможності. Прем'єр-міністр України М. Азаров навіть не був спроможний зустрітися з представниками місії МВФ.

Причина відмови МВФ виділити у 2011 році ресурси в рамках погодженої програми полягала в порушенні Україною раніше погоджених строків проведення пенсійної реформи, підвищення тарифів на газ і послуги ЖКГ для населення. І перш за все, МВФ був незадоволений нецільовим використанням кредитів у 2009 році. Невиконання Україною взятих на себе зобов'язань призвело до того, що переговори з МВФ зайшли в глухий кут. Фонд вправі не надавати Україні наступний транш без виконання умов укладеного договору.

До останнього моменту уряд України заявляв, що економіка нашої держави цілком здатна обійтися без грошей МВФ. Однак друга хвиля кризи з Європи поширилася і на Україну, тому вона була вимушена шукати фінансування, а також настав час погашення попередніх кредитів.

Не знайшовши джерела фінансування, представники Кабінету Міністрів допустили чергову помилку, запропонувавши Фонду реструктуризацію кредитів МВФ, строк погашення яких наступив у 2012 році, тобто зміну умов погашення заборгованості, перенесення строків повернення кредитів. Кредити МВФ, на відміну від інших джерел зовнішнього фінансування, не можуть бути пролонгованими. Тому, таку заяву МВФ сприйняв як односторонню зміну договору.

Запропонована Україною МВФ пролонгація старих договорів без рефінансування заборгованості, яке прийнятне в міжнародній практиці кредитування, об'єктивно свідчила про фінансові труднощі України, і тому міжнародна рейтингова організація Standart & Poors відреагувала значним зниженням міжнародного кредитного рейтингу України. Такі обставини погіршили й без того низькі можливості України в зовнішньому кредитуванні. Для МВФ важливо не стільки досягнення намічених формальних параметрів національної економіки країни-рецепієнта само по собі, скільки стабільність та надійність результатів хоча б в межах середньострокового прогнозування [65, с. 99].

Сьомий етап співробітництва (2014-2015 рр.).

Цей етап розпочався з подій на Майдані Незалежності в Києві у 2014 році і підписання Україною договору про асоціацію з Європейським Союзом. Цього року МВФ виніс рішення про виділення Україні допомоги у сумі 16 млрд. доларів США.

Відносини МВФ з Україною на попередніх етапах співробітництва були зіпсовані невиконанням своїх зобов'язань попередніми урядами, кредитний рейтинг держави був вкрай низьким.

Однак зі зміною керівництва держави і зовнішньої політики України відносини почали налагоджуватися.

Наприкінці квітня 2014 року Виконавчою Радою (Директоратом) МВФ для України була затверджена програма Stand-by на два роки, згідно з якою

відповідно прийнято рішення про надання Україні 16,5 млрд. доларів США. За цією Програмою українська сторона взяла на себе зобов'язання: провести податкову реформу; вжити заходів щодо ефективної боротьби з корупцією; скоротити дефіцит бюджету «Нафтогаз України». Виконуючи ці зобов'язання У 2014 році Україна отримала транші фінансової допомоги на 4,6 млрд. доларів США.

Восьмий етап співробітництва (з 2015 р.)

У лютому 2015 року Кабінет Міністрів України розробив нову програму співробітництва з МВФ, останній погодився, в результаті чого сторони вирішили відмовитися від програми «Stand-by» і почали співробітничати за програмою Extended Fund Facility (механізм розширеного кредитування). Україна зобов'язалася проводити ефективні реформи управління економікою, боротися з корупцією, оптимізувати державні витрати, скоротити кількість держслужбовців, збільшити до 3 % ВВП витрати на інвестицію в економіку та навести порядок в енергетиці. Метою цієї програми є також стабілізація банківської системи і валютного курсу. У березні 2015 року за цією програмою Україні вже надійшло від МВФ 5 млрд. доларів США з 17,5 млрд. доларів США. Співпраця з МВФ в новому вимірі має сприяти наданню Україні кредитів з інших міжнародних джерел.

Другий транш МВФ повинен був надати Україні 15 червня 2015 р., але він видав 1,7 млрд. дол. тільки наприкінці серпня, третій транш (15 вересня) і четвертий транш (15 грудня 2015 р.) МВФ вирішив Україні не давати. Унаслідок цього Україна отримала від МВФ за 2015 р. 6,7 млрд. дол., при цьому погасила за старими кредитами МВФ 1,4 млрд. дол., і в результаті залишилося 5,3 млрд дол., які перебувають у золотовалютних резервах України.

МВФ поставив перед керівництвом НБУ завдання за 2015 р. збільшити чисті золотовалютні резерви на 2,098 млрд. дол. Проте, станом на 1 грудня 2015 р. чисті золотовалютні резерви України не тільки не зросли, а й зменшились на 0,6 млрд дол. і досягли критичного рівня 1,2 млрд. дол. Для порівняння: у 2013 р.

чисті золотовалютні резерви України були на рівні 15,2 млрд дол., що і призвело до призупинення кредитування.

Проте, вже, 14 вересня 2016 р. МВФ вирішив виділити Україні третій транш за програмою розширеного фінансування EFF, який планувався у розмірі 1,7 млрд. дол., але отримано лише 1 млрд. доларів.

Протягом 2017 року Україна одержала лише один транш від МВФ один транш на суму 1 мільярд доларів, що відбулося 3 квітня 2017 р.. Загалом за весь час співпраці з МВФ Україна отримала близько 21,5 млрд. СПЗ, або 30 млрд. дол. (табл. 2.3) [50].

Таблиця 2.3.

Програми співпраці України з МВФ [49]

№ п/п	Програма	Термін дії програми	Узгоджений обсяг позики, млн. СПЗ	Фактичний обсяг позики, млн. СПЗ	Примітки
1	Системна трансформаційна позика (STF)	26.10.1994р.,- 07.04.1995р.		499	Двома траншами отримано 0,8 млрд. дол.
2	Стенд-бай	07.04.1995р. - 06.04.1996р.	997	539	Загалом за трьома програмами отримано 1,9 млрд. дол.
3	Стенд-бай	10.05.1996р. - 23.02.1997р.	598	598	
4	Стенд-бай	25.08.1997р. - 24.08.1998р.	399	181	
5	Програма розширеного фінансування (EFF)	04.09.1998 р. - 03.09.2002 р.	1920	1193	Отримано 1,6 млрд. дол.
6	Стенд-бай (попереджувальний)	29.03.2004р. - 28.03.2005р.	412	0	Кредитні ресурси не залучались.
7	Стенд-бай	05.11.2008 р. - 28.07.2010 р.	11000	7000	Трьома траншами отримано 10,6 млрд. дол. Дія програми припинена достроково, у зв'язку з укладенням нової угоди.
8	Стенд-бай	28.07.2010 р. - 27.12.2012 р.	10000	2250	Двома траншами отримано 3,4 млрд. дол. Надання подальших траншів не відбулося через невиконання Україною умов програми.
9	Стенд-бай	30.04.2014р. - 10.03.2015р.	10976	2973	Двома траншами отримано 4,6 млрд. дол. Дія програми припинена достроково, у зв'язку з укладенням нової угоди.
10	Програма розширеного фінансування (EFF)	11.03.2015 р. - 10.03.2019 р.	12348	6247	Чотири транші, 8,7 млрд. дол. (станом на кінець грудня 2017 р.).
	Усього		48650	21480	Загалом з 1994 р. Україна отримала від МВФ за усіма програмами близько 30 млрд. дол.

До кінця 2017 року Україна хотіла отримати кредити від міжнародних партнерів в розмірі 8 млрд. дол. А це ще три транші МВФ – в травні на 1,9 млрд дол., серпні і вересні – по 1,3 млрд. дол. Ці дані були опубліковані 4 квітня 2017 року в оновленому меморандумі про співпрацю між Україною і МВФ за програмою розширеного фінансування Extended Fund Facility. Проте через невиконання Україною умов МВФ, зокрема по відношенню до цін на газ для населення, а також проведенню земельної реформи транш 3-го квітня був єдиним за весь 2017 рік [67].

З метою уникнення політичних протистоянь і соціальних вибухів в країні, урядом України велись з МВФ складні переговори щодо підвищення для населення тарифів на енергоносії до реальної їх собівартості і було прийняте компромісне рішення – підвищення буде здійснюватися поступово у декілька етапів, проте через ряд факторів українська влада не спромоглась виконати ці умови. Крім того, до кінця квітня 2017 року Верховна Рада України зобов'язувалась прийняти пенсійну реформу, проте, реформу прийняли лише у жовтні, що також стало однією з причин для призупинення програми EFF. Дана реформа повинна включати в себе новий перелік варіантів виходу на пенсію з більш широким діапазоном пенсійного віку в порівнянні з вже існуючим. Кожному громадянину повинні пропонуватися на вибір термін і умови виходу на пенсію, які, в свою чергу, залежать від загального трудового стажу. Крім того, необхідно ввести додаткові пенсійні виплати для стимулювання більш тривалої зайнятості громадян і більш пізнього їх виходу на пенсію. Згідно з Меморандумом, реформа повинна сприяти економії не менше 3% ВВП в довгостроковому плані, в тому числі за рахунок збільшення фактичних років служби (трудоного стажу) при виході на пенсію. Оприлюднені матеріали також містять не вимоги, а рекомендації щодо поступового підвищення пенсійного віку до 63-65 років: для чоловіків – до 2026 року, для жінок – до 2031 року.

Загалом для відновлення прийнятої у 2015 році програми EFF Україні потрібно надалі виконувати затвержені МВФ, у Меморандумі про економічну і

фінансову політику і Технічному меморандумі про взаєморозуміння [30, с. 42-47], умови. На порядку денному найважливішими умовами для України є:

- подальше вдосконалення антикорупційного законодавства, призначення аудиторів для спеціальних антикорупційних установ (НАБУ, САП);
- проведення земельної реформи;
- проведення комплексної приватизації державних підприємств, включно з остаточною ліквідацією непрацюючих підприємств що знаходяться на балансі ФДМ;
- монетизація житлових субсидій та пільг для того, щоб приватні газові трейдери могли конкурувати з Національною акціонерною компанією «Нафтогаз України» в поставках газу населенню, та інші.

Проаналізувавши основні етапи та результати співпраці МВФ з Україною, слід дійти висновку, що у їх правовідносинах виникали негаразди здебільшого через безвідповідальні дії українського уряду, а інколи і через помилкову позицію МВФ. Недоліком у діяльності Фонду є те, що його вимоги при наданні кредитів щодо реформування економіки і проведення урядом України валютно – фінансової політики не завжди давали позитивні результати. Ці вимоги не в повній мірі враховували національні особливості української економіки і її стан. Відповідно, кредитні програми МВФ для України неодноразово призупинялися, що значною мірою заважало проводити комплексне планування економічного розвитку.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

1. МВФ є масштабною організацією із значним впливом на світові валютно-кредитні відношення. Масштабність МВФ виражається через співпрацю 189 країн-членів, практично всіх цивілізованих країн світу з метою регулювання валютно-кредитних відносин між державами-членами і надання їм фінансової допомоги при валютних ускладненнях, що можуть бути спричинені дефіцитом платіжного балансу, шляхом надання коротко- і середньострокового кредитування в іноземній валюті.

2. У наш час МВФ відіграє значну роль у забезпеченні глобальної фінансової стабільності. У цьому контексті фонд визначив три основні цілі фінансування:

- мінімізацію цінових шоків та сприяння належному обслуговуванню заборгованості;
- створення сприятливих умов для залучення фінансування від інвесторів та донорів;
- раннє запобігання виникненню криз.

3. Перевага кредитів МВФ – низька процентна ставка. Реальна процентна ставка за кредитом МВФ завжди є нижчою від середньої ринкової і оцінюється Офісом незалежної оцінки МВФ. Фінансово-кредитна діяльність МВФ проводиться на основі розробленої системи спеціальних програм. Які загалом діляться на 2 групи: з пільговими умовами кредитування, та непільгові програми.

4. Дослідивши, фінансово-кредитну діяльність МВФ можна сказати, в наявності є гнучка система фінансових інструментів для надання країнам-членам фінансової допомоги відповідно до їх потреб. Кожен із цих фінансових інструментів має свої переваги і недоліки, тому їх необхідно розглядати в контексті визначених для досягнення пріоритетних цілей. На сьогоднішній день результатами діяльності МВФ є як позитивні зміни в економіках країн що отримують допомогу, так і негативні, як наприклад подальше збільшення боргу країн з низьким рівнем доходу, чи реалізація програм на пострадянському

просторі. Отже, однозначно позитивно чи однозначно негативно оцінювати вплив МВФ на світову економіку не можна.

5. Співпраця України та МВФ здійснюється на основі Статуту та Угоди МВФ, а також на основі Меморандумів про співпрацю. Україна виступає «класичним» членом МВФ, вона не могла брати участі у розробці нормативних документів МВФ тому її співпраця з Фондом базується на прийнятті цих документів. До фінансових форм співробітництва, зокрема, належать: сплата Україною своєї квоти у статутний капітал МВФ; надання Фондом кредитів Україні для здійснення стабілізаційних програм та «скорочення строків і масштабів дефіциту платіжного балансу»; сплата Україною відсотків за користування кредитами та погашення основної суми кредиту. До нефінансових форм співробітництва України з МВФ належать: участь України в управлінні МВФ та прийнятті ним рішень; надання Україною Фонду статистичної інформації про економіку, платіжний баланс, грошовий обіг, іноземні інвестиції та інші показники; проведення Фондом макроекономічних і галузевих досліджень в Україні, прийняття представників МВФ для вивчення на місці стану економіки і макроекономічної політики; надання Фондом технічної допомоги Україні, розробка рекомендацій МВФ, що стосуються макроекономічних і внутрішньогалузевих перетворень в Україні; поширення світового досвіду регулювання валютно-фінансових відносин на відносини всередині України; використання Україною спеціальних центрів навчання, організованих Фондом разом з іншими міжнародними фінансовими організаціями.

6. Співробітництво України з МВФ, в залежності від програм кредитування Фондом цільового призначення, що відповідали ступеню реформування економіки України та вирішення нагальних проблем у її валютно – фінансовому секторі можна відмітити в ньому вісім самостійних етапів. За весь час співпраці з МВФ Україна, загалом, отримала близько 30 млрд. дол. допомоги.

7. Проаналізувавши основні етапи та результати співпраці МВФ з Україною, слід дійти висновку, що у їх відносинах виникали негаразди

здебільшого через безвідповідальні дії українського уряду, а інколи і через помилкову позицію МВФ.

8. Кредитні програми МВФ для України неодноразово призупинялися, що значною мірою заважало проводити комплексне планування економічного розвитку. Недоліком у діяльності Фонду є те, що його вимоги при наданні кредитів щодо реформування економіки і проведення урядом України валютно – фінансової політики не завжди давали позитивні результати.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ МВФ З УКРАЇНОЮ

3.1. Проблеми та шляхи поліпшення співробітництва МВФ та України

Відносини МВФ з Україною на попередніх етапах співробітництва були зіпсовані невиконанням своїх зобов'язань попередніми урядами, кредитний рейтинг держави був вкрай низьким.

Однак зі зміною керівництва держави і зовнішньої політики України відносини дещо змінились, проте все одно залишаються проблемними.

Наприкінці квітня 2014 року Виконавчою Радою (Директоратом) МВФ для України була затверджена програма «Stand-by» на два роки, згідно з якою відповідно прийнято рішення про надання Україні 17 млрд. доларів США. За цією Програмою українська сторона взяла на себе зобов'язання: провести податкову реформу; вжити заходів щодо ефективної боротьби з корупцією; скоротити дефіцит бюджету «Нафтогаз України». Виконуючи ці зобов'язання У 2014 році Україна отримала транші фінансової допомоги на 4,6 млрд доларів США.

У лютому 2015 року Кабінет Міністрів України розробив нову програму співробітництва з МВФ, останній погодився, в результаті чого сторони вирішили відмовитися від програми «Stand-by» і почали співробітничати за програмою EFF (механізм розширеного кредитування). Україна зобов'язалася проводити ефективні реформи управління економікою, боротися з корупцією, оптимізувати державні витрати, скоротити кількість держслужбовців, збільшити до 3 % ВВП витрати на інвестицію в економіку та навести порядок в енергетиці. Метою цієї програми є також стабілізація банківської системи і валютного курсу. У березні 2015 року за цією програмою Україні вже надійшло від МВФ 5 млрд. доларів США з 17,5 млрд. доларів США. Співпраця з МВФ в новому вимірі має сприяти наданню Україні кредитів з інших міжнародних джерел [1, с. 5-9].

На думку розпорядника Фонду Крістіан Лагард, загальна допомога Україні може скласти до 40 млрд. доларів США [31].

З метою уникнення політичних протистоянь і соціальних вибухів в країні, урядом України велись з МВФ складні переговори щодо підвищення для населення тарифів на енергоносії до реальної їх собівартості і було прийняте компромісне рішення – підвищення буде здійснюватися поступово у декілька етапів, програма, яку буде підписувати Україна і яка схвалена Радою Директорів МВФ буде реалістична і ефективна для України.

Проаналізувавши основні етапи та результати співпраці МВФ з Україною, слід дійти висновку, що у їх відносинах виникали негаразди здебільшого через безвідповідальні дії з української сторони, а інколи і через помилкову позицію МВФ. Недоліком у діяльності Фонду є те, що його вимоги при наданні кредитів щодо реформування економіки і проведення урядом України валютно – фінансової політики не завжди давали позитивні результати. Ці вимоги не в повній мірі враховували національні особливості української економіки і її стан.

Заходи з реформування економіки, які пропонувалися Фондом були єдині як для усіх країн де вже сформувалися ринкові відносини, так і для країн з постсоціалістичною перехідною економікою, де ринкові відносини тільки зароджувалися. Система заходів, яка була розроблена Фондом для виходу із кризи країн латиноамериканського регіону і називалася «Вашингтонським консенсусом». І згодом ці заходи були запропоновані і Україні, яка перебувала в перехідному періоді від постсоціалістичної економіки до ринкової. Для України з перехідною економікою заходи «Вашингтонського консенсусу» виявилися неефективними навіть при позитивній дії інших основоположних чинників, оскільки не враховували необхідності створення нових ринкових інституцій. Без підтримки ринкових структур, лібералізація і приватизація призвели до тривалого спаду в економіці.

І це не була проблема успадкована з минулого, а результат помилкової політики як українського уряду, так і Фонду [26, с. 84-85]. Це стосується також і реалізації програм, яких вимагає Фонд при наданні кредитів державі, у тому числі

Україні, вони мають репутацію жорстких програм через обмеження життєвого рівня населення країн, що мають дефіцит платіжного балансу.

У зв'язку з цим помилковою вимогою Фонду до України є підвищення для населення та підприємств ТКЕ тарифів на газ та опалення, тоді як заборгованість населення за ці комунальні послуги вже становить більше 14 млрд грн. Такі вимоги Фонду не зможуть вирішити економічні проблеми держави, а лише можуть призвести до соціальних протестів народу. При таких обставинах є і провина українського уряду. Відповідальність за реалізацію будь-яких ідей Фонду несе український уряд, а не радники і консультанти МВФ [7, с. 20]. До таких вимог слід підходити більш реалістично і справедливо, тому що серед боржників за несплату спожитого газу є багато осіб, які при достатній матеріальній забезпеченості і безвідповідальності не бажають платити. До таких осіб слід застосовувати суворі економічні та інші санкції.

Тому необхідно економічно обґрунтовано визначити дійсну вартість газу, а також визначити коло осіб, які дійсно неспроможні платити високу ціну за ці комунальні послуги, для визначення цих осіб законодавчо встановити критерії і при їх наявності надавати адресну цільову допомогу для відшкодування певної суми.

Для цього необхідно прийняти новий закон, в якому визначити алгоритм розрахунку вартості газу для населення, визначити коло осіб, які будуть мати право на часткове відшкодування вартості спожитого газу та суму цього відшкодування. Це дасть змогу значно зменшити навантаження на державний бюджет і ефективно захистити найбільш вразливі верстви населення.

Аналіз результатів співробітництва України з МВФ протягом усього періоду свідчить про те, що Фонд призупиняв фінансування на кожному з шести етапів цього співробітництва з причини невиконання урядом України взятих на себе зобов'язань, передбачених Меморандумом, а іноді навіть як на третьому етапі (1998-2002 рр.), окрім невиконання заходів, передбачених в Меморандумі з питань економічної політики, порушення міжнародних принципів при ліквідації

банку «Україна», невиконання програми приватизації, НБУ надав Фонду недостовірну інформацію про рівень міжнародних резервів.

Зважаючи на це слід зазначити, що Меморандум України з МВФ повинен бути не тільки міжнародним договором, а й його положення повинні втілюватися у національні закони, укази, постанови із встановленням конкретних посадових осіб, відповідальних за виконання взятих зобов'язань, він повинен бути обов'язковим до виконання для усіх гілок влади.

За усі роки український уряд жодного разу навіть не повідомляв суспільству як будуть виконуватися зобов'язання країни перед МВФ і не звітував як вони виконані та причини їх невиконання, тоді як на кожному з шести етапів співпраці МВФ за результатами перевірки відмічав невиконання українським урядом своїх зобов'язань. До невиконання зобов'язань ми в Україні звикли, але не звик до таких відносин МВФ. І тому справедливою його реакцією на непослідовність дій українського уряду на кожному етапі співпраці було припинення кредитування.

Виконання вимог Фонду, що являють собою програму заходів, направлених на стабілізацію макроекономічної ситуації в державі дає передбачуваність результатів економічної політики, довіру до поставленої мети і її досягнення спільними зусиллями. Виконання програми, погодженої з МВФ є запорукою успіху співпраці з Фондом, а невиконання призведе до втрати іміджу країни не тільки перед Фондом, а й іншими іноземними кредиторами.

Меморандуми України та МВФ, а також лист на адресу Фонду з проханням надати кредит підписується Президентом України, Прем'єр-Міністром України, міністром фінансів України та Головою Національного банку України. При цьому ці вкрай важливі документи не публікуються в офіційних виданнях.

На нашу думку, ці важливі документи (Меморандуми, листи українського уряду, рішення МВФ та його запропоновані програми, хід їх виконання та ін.) необхідно публікувати у офіційних виданнях Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України.

Усі стадії співробітництва з МВФ від прийняття рішення про необхідність отримання кредиту МВФ, розробки Меморандуму, цільове використання цих коштів, джерела їх повернення повинні бути прозорими, ця інформація повинна бути доступною для суспільства. Це зробить більш прозорими правовідносини МВФ та України перед українським суспільством та посилить відповідальність уряду.

Підходити до кредитів МВФ необхідно прагматично, зважуючи усі фактори: можливість використати інші джерела фінансування, доцільність використання кредиту МВФ на ці цілі, джерело повернення кредиту і плати за його користування тощо. Ситуація, що склалася у 1997-1998 рр., коли невважена політика українського уряду призвела до фактичної втрати валютних резервів НБУ, засвідчує про серйозні прорахунки уряду у валютно-фінансовій політиці.

Стан заборгованості України перед МВФ контрастує зі становищем західних держав-членів МВФ, які не тільки не мають заборгованості перед МВФ, а й є його донорами [68, с. 431]. Сьогодні більшість індустріально розвинутих держав не мають потреби позичати кошти у Фонду, завдячуючи рівню розвитку своєї економіки, стабільній та ефективній зовнішньоекономічній політиці.

Одним із факторів досягнення такої стабільності у внутрішній і зовнішній економічній діяльності західноєвропейських країн у 60-70-х роках ХХ ст. були кредити та послуги Фонду з діагностики стану валютно-фінансового сектору.

На перевагу знаходження і вкладення інвестиційних коштів у розвиток і реформування економіки в Україні перед отриманням кредитів від МВФ вказує і ряд українських авторів. Наприклад С. Я. Боринець вважає, що використання іноземних кредитів на такі невиробничі цілі та ще й не за цільовим призначенням тільки збільшують державний борг [2, с. 454]. Цей автор вказує і на такі джерела поповнення фінансів України як легалізація та повернення в Україну вивезених коштів, удосконалення зовнішньоекономічної діяльності, її геостратегічна диверсифікація та поліпшення умов міжнародної торгівлі [2, с. 481]. Тому

найважливішим і першим питанням, яке необхідно вирішувати нашому уряду, є питання можливості використання іншого, не кредитного джерела ресурсів.

Тому, перш за все необхідно чітко обґрунтувати та визначити скільки та для чого необхідно позичати у МВФ, а також джерело, за рахунок якого будуть повернуті кредити і сплачені відсотки. Українські економісти, дослідивши структуру заборгованості нашої держави як внутрішньої так і зовнішньої, порядок її утворення, дійшли висновку, що політика держави у цій сфері суперечить завданням реформування та розвитку української економіки на ринкових засадах. Неefективне використання кредитів веде до консервації неринкових засад в економіці, так як відбувається лише зростання внутрішнього і зовнішнього державного боргу, а економічні реформи залишаються нереалізованими. Зовнішні запозичення в Україні «проїдаються», а заборгованість збільшується [48, с. 267-268].

Кредити МВФ повинні використовуватись не тільки за цільовим призначенням, а й максимально ефективно і прозоро. Отримані Україною від МВФ кредити, як свідчить практика, використовувались на покриття дефіциту державного бюджету та підтримку курсу гривні, а не для реформування та реструктуризації виробництва, що стало б надійним джерелом забезпечення повернення кредитів. І тому із року в рік заборгованість України перед МВФ тільки зростає. Дефіцит державного бюджету останнім часом зростає із року в рік і досягнув вже рекордної суми у 50 млрд. грн. Без отримання чергових траншів кредитів від МВФ неможливо вже повернути попередні борги.

Стандартні реформи, які пропонує МВФ Україні не завжди вирішують проблеми, які існують в економіці нашої держави, так як вони мають глибинний і системний характер. Вирішення цих проблем потребує створення ключових ринкових інститутів. І у вирішенні цих складних питань чи не найголовнішу роль має відіграти ефективне законодавство, на підставі якого будуть створені і діяти ринкові інститути. Особливу увагу слід зосередити на вдосконаленні державного управління; створенню сприятливих умов розвитку підприємницької, у тому

числі валютно-фінансовій діяльності, добросовісної конкуренції та недопущенні рейдерства; врегулювання діяльності природних монополій, питань права власності; банкрутства та зменшення соціальних ризиків.

Для того, щоб побудувати стабільну і спільну національну економіку, створюючи умови для розвитку ринкових відносин, плідно співпрацювати в економічній сфері з організаціями, в першу чергу з МВФ і ЄС Україні необхідно здійснити реформу валютно-фінансового законодавства, так як на сьогодні воно є гальмом для створення ліберальних, прозорих, демократичних ринкових відносин. А економічні критерії, до яких прагне Україна, стійкість економічного зростання, постійна підтримка рівноваги платіжного балансу, сприяння стабілізації курсу національної валюти на зниження рівня інфляції є вимогами МВФ і ЄС і вони співпадають з її національними інтересами.

Для цього першим кроком вирішення цієї проблеми необхідно розробити Концепцію державної програми України реформування валютно-фінансового законодавства з метою подальшого розвитку ринкових відносин та його гармонізації з правилами МВФ та законодавства ЄС.

Найважливішим питанням при її розробці є визначення ступеню державного втручання у національні валютно-фінансові відносини. Так, як з одного боку, коли регулюються ринкові відносини особливо надмірне їх державне регулювання може увійти в дисонанс з диспозитивною природою цих відносин, об'єктивними економічними законами, що призведе до негативних наслідків.

З другого боку, саморегуляція цих важливих відносин без будь-якого державного втручання пов'язана з розвитком ринкової стихії, що може призвести до влади олігархічних, а то й кримінальних структур.

Тому сутність державного регулювання національних валютно-фінансових відносин повинен визначатися декількома критеріями і специфічними умовами і особливостями розвитку економіки України, національними традиціями та

звичаями народу, відповідати правовим основам, закріпленим в Конституції України.

При розробці законодавства про співпрацю України з Фондом слід виходити із стратегічного підходу до зовнішньоекономічного стану України, необхідного ступеня і форм відкритості її національної політики. Скориставшись досвідом інших держав, слід у законодавчому порядку встановити контроль за об'ємом і структурою зовнішніх запозичень, де найбільшою часткою є запозичення від Фонду. Борговий тягар держави, що перевищує 60 % ВВП за методикою розрахунку МВФ, загрожує національній безпеці держави. Отже слід прийняти закон про граничні обсяги зовнішніх запозичень на певний період у МВФ у співвідношенні до ВВП та урахуванням сум неповернутих попередніх кредитів. Слід перейняти приклад США, де законодавчо визначено, що перевищити установлені граничні запозичення можна лише за згодою Конгресу США. Україні перевищувати граничний розмір запозичень можливо лише у виключних випадках і за згодою Верховної Ради України, яка приймає відповідний закон або постанову. Уряд повинен передбачити повернення кредитів МВФ не за рахунок нових позик, а за рахунок ефективного і цільового використання коштів МВФ, яке не тільки дасть змогу повернути борг, сплатити відсотки, а й сприятиме розвитку економіки України. Уряд України не повинен приймати на себе зобов'язання, яке завідомо неможливо виконати і про це аргументовано доводить Фонд під час переговорів.

З метою відстоювання національних інтересів при співпраці з МВФ, на нашу думку, слід у законодавчому порядку розробити Стратегію України на певний період про співробітництво з МВФ, яка повинна відповідати принципам і нормам міжнародного права та визначати загальні принципи та пріоритетні завдання фінансового, правового, технічного і консультаційного співробітництва з МВФ з урахуванням особливостей економіки та відповідності національним інтересам України.

Відповідно до цієї Стратегії необхідно при Верховній Раді України створити Координаційно-контролюючий центр фінансової стабільності, до складу якого повинні входити: Голова комітету Верховної Ради з питань економічної політики України, Голова НБУ, Міністр фінансів України, Голова Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Голова Державного комітету фінансового моніторингу. Необхідно також визначити правовий статус цього Центру, його компетенцію, а також правовий механізм взаємодії державних органів, представники яких входять до складу Координаційно- контролюючого центру фінансової стабільності України. Діяльність цього Центру повинна бути направлена як на макроекономічну стабілізацію, так і на сприяння створення нової законодавчої бази у валютно-фінансовій сфері, проведення структурних реформ, необхідних для України і, в першу чергу, проведення модернізації економіки країни, приведення її до світових стандартів. Спеціалістами повинна бути розроблена система пріоритетних напрямків позичання на певний період, виходити з того, які валютно-фінансові проблеми в економіці є на цей час найважливішими, впливають на економіку і потребують вирішення.

Необхідність кожного кредиту від МВФ повинна бути економічно обґрунтована. Отримання, використання і повернення кредитів МВФ повинно бути повністю прозорим, уся інформація щодо цих обставин повинна публікуватися Центром в офіційному виданні Верховної Ради України або Кабінету Міністрів України.

При отриманні кредиту обов'язково повинно вказуватися за рахунок якого джерела ці кошти будуть повернуті та відповідальні посадові особи виконавчого органу держави. Грошові кошти кредитів МВФ відповідно до ст. V розділу 1 його Статуту перераховуються на спеціальний рахунок НБУ, а потім на загальний рахунок Держказначейства для покриття дефіциту державного бюджету, внаслідок чого знеособлюється і унеможлиблюється визначення їх цільового використання. Повернення кредитів МВФ повинно здійснюватися не за рахунок нових запозичень, а за рахунок ефективного використання отриманих коштів від

МВФ. Кредити МВФ не можна використовувати для тимчасового латання дірок у держбюджеті і проїдати їх. Без отримання чергового траншу кредиту неможливо повернути борги час сплати яких настав.

Значну увагу Центру слід приділяти і керованості зовнішнім боргом, що полягає у вчасному погашенні платежів і в повному обсязі. Діяльність Координаційно-контролюючого центру фінансової стабільності повинна бути направлена на стабілізацію виробництва та економічне зростання нашої держави.

Члени цього Центру повинні регулярно збиратися як аналітичний центр з відповідним денним порядком і при наявності загрози виникнення проблем у валютно-фінансовому секторі і фінансовій стабільності держави розробляти і реалізувати заходи протидії цим негативним явищам. Цей Центр повинен протистояти і запобігати поширенню на Україну світових економічних криз, які завдають національній економіці значних збитків.

Члени цього Центру зобов'язані систематично проводити моніторинг, розробляти заходи та координувати їх реалізацію між собою по попередженню зовнішніх і внутрішніх ризиків, що можуть негативно вплинути на валютно – фінансову сферу, а згодом викликати економічну кризу.

Досліджуючи досвід співробітництва держав світу з Міжнародним валютним фондом, помічаємо те, що за належної реалізації політики держави, співпраця з Фондом може сприяти оновленню механізмів державного управління, забезпеченню макроекономічної та фінансової стабільності, створення умов для економічного зростання за обмежених ресурсів [8].

На нашу думку основною задачею під час випрацювання методики покращення стану співробітництва України з Міжнародним валютним фондом, є відпрацювання стратегічної мети такого співробітництва, формування чіткого уявлення щодо напрямів та способів використання коштів, що залучаються.

З вищесказаного можна сформулювати наступні стратегічні задачі, на вирішенні яких необхідно зосередитись під час розвитку партнерства з МВФ:

1. активна робота зі створення законодавчої бази для контролю за зовнішніми позиками;
2. організація спеціальних інститутів, завданнями яких мають бути:
 - аналіз кредитних програм;
 - контроль за ефективністю використання кредитних коштів;
 - розробка стратегії використання зовнішніх запозичень;
3. підвищення ефективності реформ, що плануються до проведення в Україні, шляхом ґрунтовного вивчення досвіду їх реалізації у державах зі схожими економічними та геополітичними параметрами;
4. підвищення міжнародного кредитного рейтингу України з метою створення інвестиційно-привабливого клімату для подальшого забезпечення розвитку стратегічних галузей економіки.

З метою реалізації поставлених задач, також необхідно виконати комплекс загальнодержавних тактичних заходів. Зокрема, на рівні вищого керівництва держави нормативним шляхом необхідно обмежити використання коштів Фонду в якості коштів «проїдання», виключити проведення соціальних виплат (заробітна платня співробітникам бюджетної сфери, пенсії, адресна соціальна допомога, тощо) за рахунок позикових коштів.

Необхідно продовжувати вдосконалювати управлінський та виконавчий апарати держави, які відповідають за отримання та використання ресурсів Фонду, та забезпечити суворий контроль за цими процесами.

Не одноразово на рівні державних програм та концепцій визнавалась необхідність переходу економіки України від сировинно-орієнтованої до науково-місткої економіки.

При цьому, в Україні в основному вичерпані можливості інерційного зростання, що підтверджено звуженням зовнішнього попиту та надмірним насиченням внутрішнього ринку імпортованими товарами. На межі виживання опинилися високотехнологічні галузі, втрачено значну частину науково-технічного потенціалу. Такий стан справ викликаний глибокими структурними

диспропорціями. Як результат значна частка виробництва є технічно та технологічно відсталим, зі значним ступенем зношеності основних фондів, низьким рівнем використання виробничих потужностей, високою енерго- та ресурсоемністю, відсутністю або низьким рівнем впровадження інновацій.

Слід відмітити, що не дивлячись на кризовий стан викладених галузей, основним ресурсом України, який необхідно в першу чергу використовувати з метою підвищення конкурентоспроможності нашої держави залишається науково-промисловий потенціал. З урахуванням викладеного, позичкові ресурси Фонду необхідно спрямовувати на довго- та середньострокові проекти у вказаній сфері.

Доцільним буде залучення кредитних коштів на реалізацію довгострокових проектів у галузі вищої освіти та науки, оскільки належний стан вказаних сфер є визначальним для подальшого розвитку науковомістких галузей виробництва.

При цьому, не можна залишати поза увагою можливості диверсифікації фінансування вказаних проектів, з метою уникнення економічної та політичної залежності від МВФ.

Фінансову незалежність України можливо досягнути за рахунок участі в інтеграційних об'єднаннях Європи та Азії, розвитку спільних проектів з державами БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай, ПАР), економіки яких, за даними аналітиків Goldman Sachs [88, с. 1] до 2050 р. перевищать економіки країн великої шістки (Франція, Німеччина, Італія, Японія, Великобританія, США).

З урахуванням поставлених задач, можна виділити наступні принципи розвитку співробітництва з МВФ:

- альтернативність джерел фінансування;
- максимальне розширення використання можливостей Фонду для сприяння розвитку держави шляхом проведення консультацій, вивчення результатів моніторингових досліджень Фонду та інших заходів, які не передбачають надання державних гарантій або фінансових зобов'язань;

- концентрація ресурсів Фонду на стратегічних напрямках реалізації державної політики;
- якісний аналіз проектної документації, що подається для фінансування через можливості Фонду, з метою визначення доцільності залучення вказаних ресурсів.

При цьому, особливу увагу слід приділити пошуку альтернативних джерел фінансування, тобто диверсифікації джерел фінансування з метою досягнення сприятливих умов отримання фінансових ресурсів від Фонду.

Підсумовуючи вищесказане слід зазначити, що лише цілеспрямоване, програмне та ефективне використання кредитів МВФ, а також диверсифікація джерел зовнішніх запозичень дозволить отримати конкретний позитивний результат, – сталий економічний розвиток України. Нажаль, як на протязі попередніх етапів співробітництва, так і на сьогоднішній день Україна не використовує усіх можливостей співпраці з МВФ, оскільки немає чіткого планування і єдиного погляду на системну реструктуризацію економіки, що в свою чергу дозволяє використовувати кредитні ресурси Фонду для покриття поточних потреб, або потреб попередніх періодів.

3.2. Перспективи та ризики співпраці МВФ та України

Економічний розвиток України на сьогоднішній день постійно гальмується дефіцитом фінансових ресурсів. Зовнішні позики є одним із реальних інструментів пом'якшення фінансових проблем та поживлення фінансової кон'юнктури в країні. Як зазначалось раніше 11 березня 2015 року рада директорів Міжнародного валютного фонду схвалила чотирирічну програму розширеного фінансування (EFF) для України на 17,5 мільярда доларів.

Переважна більшість аналітиків позитивно віднеслась до цього рішення, зазначивши, що воно допоможе Україні уникнути негайного фінансового краху. Проте були і ті, які не схвалювали цього рішення, зауваживши, що умови МВФ

можуть виявитися надто жорсткими й призвести до зворотних результатів. Загалом в нинішній ситуації глибокої економічної кризи можна виділити як позитивні так і негативні моменти нової програми EFF для України, так і співпраці з МВФ в найближчому майбутньому загалом, зокрема аргументами що підтверджують її користь є [93]:

1. Україні дуже потрібні гроші. Потрібно відновити резерви Національного банку та стабілізувати фінансовий сектор. Отже, частину коштів для цих цілей забезпечує участь у програмі МВФ. Також це сигналізує іншим донорам, що Україна на правильному шляху. Це надасть можливість країні отримати іншу фінансову підтримку;
2. В Україні немає іншого вибору, окрім як все ж таки провести структурні реформи, без зовнішнього тиску уряд та парламент навряд чи почав би їх проводити. Виникає парадокс, коли в безвихідній ситуації при відсутності набору варіантів українська влада нарешті починає проводити реальні реформи, хоч вони не є найоптимальнішими, оскільки засновуються не на потребах та особливостях української економіки а на вимогах Фонду, постає логічне питання відповідальності всіх попередніх урядів за такий стан речей.
3. Умови які закладені в новому договорі EFF для України є досить жорсткими. Адже вони вимагають монетарної дисципліни й фіскальної стриманості. Що загалом відповідає інтересам української громадськості та української економіки, оскільки зменшує, які можуть ризики бути спричинені рішеннями української влади на основі популізму, який постійно спостерігається серед українських еліт. Тобто ці умови спонукають робити реально потрібні речі, а не ті які потрібні для підняття виборчих рейтингів.

З іншої сторони можна навести ряд аргументів які, в умовах українських реалій можуть спричинити негативні наслідки співпраці України з МВФ, зокрема:

1. Позику обов'язково потрібно буде повертати та ще й з відсотками, на думку населення, Україна бідна і не може дозволити собі брати в борг. Позичені кошти розкрадуть корумповані політики і все доведеться повертати платникам податків. Як показує практика аргумент не безпідставний.
2. Ще одним аргументом є те, що Україна – це суверенна країна і приймати умови фонду – це приниження. Жодна іноземна організація не має права диктувати Україні, які закони приймати чи не приймати, яку політику провадити чи ні. Проте, слід задатись запитанням чи є в Україні інший вихід, і знову постане логічне питання про відповідальність осіб які займали керуючі посади в уряді та були депутатами Верховної Ради.

Проте на нашу думку, в тій ситуації, в якій сьогодні знаходиться економіка України, переваг від участі у програмі МВФ більше, ніж недоліків [93]. Безумовно, виконання вимог МВФ буде болісним, але це життєво необхідно, крім того в новій програмі EFF передбачено пункти які можуть пом'якшити складнощі з якими доведеться стикнутись, в першу чергу, населенню:

По-перше, програма містить деякі положення щодо соціальних гарантій та компенсацій, котрі допоможуть тим, кого найбільше зачеплять вимоги фонду.

По-друге, зараз економічні умови в Україні є несприятливими вцілому і вже на даний момент сприяють фіскальній стриманості на якій наполягає МВФ, що може пом'якшити деякі болючі ефекти, тобто етап різкого погіршення від політики «затягування поясів» вже пройдено.

Однак, самої лише участі у програмі МВФ недостатньо, щоб змінити ситуацію на краще. Програма підштовхує керівництво країни у правильному напрямку та на якийсь час вказує шлях до реформ. Але успіх програми буде залежати від довготривалого зобов'язання українського уряду проводити реформи і його здатності переконати громадськість та інвесторів у своїй рішучості.

Наприклад, якщо звільнити найбільших прихильників реформ в уряді, або відмінити законодавство прийняте за вимогами МВФ, то економічні труднощі викликані реформами залишаться, а зиску та стабілізації в майбутньому не буде.

Ризик того, що гроші будуть розкрадені, а справжні реформи не будуть зроблені, дійсно на сьогоднішній день існує та існував в реаліях України завжди, проте слід зазначити, програмою МВФ передбачено виділення відразу лише першої частини у 5 млрд. дол., решта коштів надійде пізніше, лише за умови успішного виконання реформ передбачених програмою. Виділення наступних траншів від МВФ не гарантоване, якщо фонд виявить, що український уряд не виконує умов програми. Звісно, МВФ завжди працює за такою схемою, але різниця в тому, що на цей раз іншого виходу в Україні нема, і затримки в плані програми через невиконання вимог, які нажаль на сьогоднішній день спостерігаються, можуть привести до непередбачуваного результату.

Отже, є шанс, що зберігаючи за собою право припинити подальшу підтримку, МВФ змусить український уряд продовжувати, покращувати структуру економіки. При цьому слід наголосити, що без кредитів Україні в теперішньому становищі просто не обійтись, а більш дешевих грошей, ніж від МВФ немає. А якщо вони і знайдуться, то будуть інші політичні та економічні вимоги, які можуть обійтись ще дорожче.

Основними обов'язковими вимогами зазначеними у меморандумі про співпрацю України з МВФ є:

1. Невідкладні заходи з коригування економічної політики: стабілізація гривні; дисципліна державних фінансів; відновлення банківської системи; реформування енергетичного сектора.

2. Структурні заходи коригування: антикорупційна та судова реформи; дерегуляція та податкова реформа; реформування державних компаній.

Слід зазначити, що невідкладні заходи з коригування економічної політики будуть болісними для населення. Проте, ці заходи потрібні Україні, щоб запобігти ще глибшій економічній кризі.

Оскільки, такі труднощі для населення були основним стримуючим фактором, в плані проведення економічних та структурних реформ для української влади в попередні роки, оскільки це призвело би до непопулярності та падіння виборчих рейтингів. Проте саме цей фактор призвів до системного накопичення проблем і, як наслідок, привів Україну в стан сьогоденної глибокої кризи. Відповідно, іншого виходу окрім проведення непопулярних реформ немає, а будь-які затягування можуть призвести до найгірших наслідків.

МВФ ставить конкретні вимоги стосовно монетарної політики з метою стабілізації обмінного курсу та стримування інфляції. У разі, якщо вимоги будуть виконані вчасно та належним чином, то швидше за все дадуть бажаний результат, зокрема:

- завдяки запровадженню дуже жорсткої монетарної політики, включно з зменшенням реальної грошової маси, стабілізується курс гривні;
- на відновлення валютних резервів НБУ піде більша частина виділених коштів МВФ, слід зазначити, що без резервів НБУ не здатний до ефективних інтервенцій та підтримки обмінного курсу, крім того, брак резервів заохочує до спекулятивних атак тих, хто виграє від девальвації гривні;
- у поєднанні з вимогою до НБУ встановлювати основну відсоткову ставку з горизонтом 12–18 місяців, ці заходи збільшать прозорість і допоможуть приборкати інфляційні очікування, а з часом вони знизять показник інфляції до однозначних чисел;
- МВФ також вимагає більшої незалежності НБУ та переходу до інфляційного таргетування, яке довело свою ефективність для малих відкритих економік;
- що стосується фіскальної політики, то програма МВФ приписує їй фіскальну стриманість, її заходи коригування переважно стосуються зменшення витрат та лише при збільшенні податків.

Скорочення витрат разом зі значним збільшенням комунальних тарифів будуть болісними, особливо для бідніших домогосподарств та пенсіонерів. З метою захисту їх, програма передбачає підвищення енергетичних субсидій домогосподарствам, що дорівнюватимуть 0,3% ВВП. Витрати на соціальні програми сягатимуть 4% ВВП в наступні роки [30, с. 42-59].

За програмою також збільшуються урядові витрати на капіталовкладення у 1,2% ВВП, які будуть переважно використанні на негайні потреби відбудови. Це незначні витрати, але вони можуть трохи зменшити навантаження від запропонованої суворої економії.

У тому, що фіскальна стриманість є болючою для населення, особливо в умовах кризи економіки, сумнівів нема. Але також є консенсус стосовно того, що зменшення боргового навантаження дає важливі довготермінові переваги.

Звісно, зменшення урядових витрат або збільшення податків призведуть найближчим часом до спаду економіки. Більш оптимістичний погляд – що фіскальна стриманість може підтримати економічну активність навіть у короткій перспективі. Оскільки імовірно декілька варіантів розвитку подій:

- зменшення урядових витрат може означати, що в майбутньому буде менше податків, і це призведе до більшого споживання і стимулювання економіки.
- оздоровлення бюджету сьогодні означає, що меншою буде потреба в обмеженій податково-бюджетній консолідації в майбутньому, населення стане оптимістичнішим тоді, коли уряд переконає громадськість, що реформи дійсно пішли, і Україна стає на шлях економічного відновлення.
- оздоровлення бюджету зменшує ризик дефолту уряду й знижує відсоткові ставки в економіці як для уряду, так і для приватного сектора, що також може збільшити економічну активність.

Як приклад, дослідження 21 країни – члена ОЕСР за період 1970–2007 років виявило, що чверть періодів податково-бюджетної консолідації сприяли розширенню економіки. Дослідження МВФ довело, що така консолідація має тенденцію призводити до спаду. Проте її негативні ефекти пом'якшуються, коли

супроводжуються низькою відсотковою ставкою, зниженням реальної ціни національної валюти та коли консолідація спирається на скорочення витрат, а не на збільшення податків [93].

Найменше до спаду економіки призводить скорочення урядових трансферних платежів, услід за якими йде скорочення урядових витрат та урядових інвестицій. Слід зазначити, що при цьому ефект спаду економіки найменший у тих країнах, які перед тим мали великий ризик дефолту.

Графік (рис. 3.1) демонструє дані на підтримку цього твердження. Данія (1983) та Ірландія (1987) пережили різке погіршення рейтингів своїх суверенних боргів через великі фіскальні дефіцити й швидке нагромадження боргів.

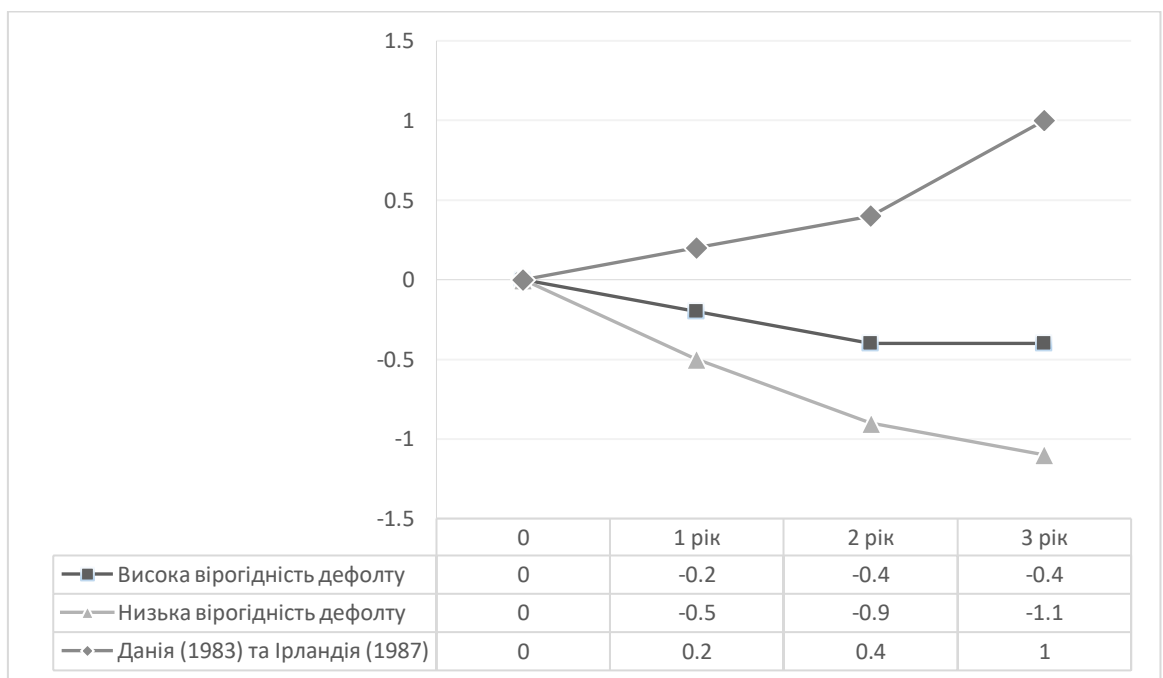

Рис. 3.1. Очікуваний вплив на ріст ВВП фіскальної консолідації в 1% ВВП [94, с. 107]

Щоб виправити ситуацію, ці країни провели різку податково-бюджетну консолідацію на рівні 3% ВВП. Графік показує що випадок цих країн є унікальним, оскільки, вдалося добитися «експансивних» наслідків таких заходів. Він також демонструє, що країни з великим ризиком суверенного дефолту в підсумку пережили менше падіння ВВП, ніж країни, чий ризик дефолту вважали

низьким. Те, чи зможе Україна повторити досвід Данії та Ірландії залежатиме від рішучості уряду проводити реформи й довіри інвесторів до цього зобов'язання.

На жаль, однієї участі у програмі МВФ недостатньо для стимулювання зростання.

Участь у програмах МВФ часто асоціюється з негативним зростанням, як у короткотерміновій, так і в довготерміновій перспективі. Але це може відбуватися через декілька причин:

а) країни з поганими економічними результатами ймовірно звернуться по допомогу до МВФ, тому складно виявити причинно-наслідковий ефект участі у програмах МВФ;

б) уряди по-різному підходять до реформ. Країни, котрі рішучіше ставляться до реформ, менш імовірно подадуть заявку на участь у програмах МВФ. Як результат, країни, що беруть участь у цих програмах, переважно мають менш налаштовані на реформи уряди, тож імовірність запровадження реформ та стимулювання економічного зростання є меншою;

в) ступінь відповідності умовам отримання кредиту від МВФ важко виміряти.

Як приклад того, як участь у програмах фонду в поєднанні із зобов'язанням уряду проводити реформу може сприяти економічному відродженню, є досвід Індії у 1990-х. 1991 року Індія пережила кризу платіжного балансу, коли валютні резерви країни скоротилися до рівня, який може покрити два тижні імпорту, національна валюта знецінилася, а уряд був на межі дефолту. Влада звернулася по допомогу до МВФ та отримала позику, погодившись на участь у його програмі. Після проведення структурних реформ ВВП Індії зростав щороку в середньому на 6% [84].

Зрештою, успіх програми МВФ в Україні залежить від самої України. Участь у програмі забезпечує поштовх у правильному напрямку і тимчасовий інструмент – зобов'язання перед Фондом.

Ключ до успіху – це зобов'язання уряду впроваджувати дуже потрібні, хоч і непопулярні заходи саме зараз, а також глибокі структурні реформи економіки в найближчому майбутньому.

Звісно у співпраці України та МВФ безумовно є значний потенціал, проте як зазначалось раніше він не реалізовується у повній мірі. Розглядаючи не лише останню програму EFF для України, а проаналізувавши співпрацю України з Фондом загалом, можна прослідкувати чіткі позитивні аспекти взаємодії:

- довгострокові і дешеві кредити МВФ (передбачають виплату відсотків у розмірі близько 2 % річних від загальної суми боргу) значно полегшують проблеми платіжного балансу;
- НБУ може продовжувати рекапіталізацію проблемних банків за рахунок ресурсів МВФ;
- завдяки ресурсам від МВФ була послаблена проблема фіскального дефіциту, частина коштів МВФ перекрила видатки на погашення зовнішніх зобов'язань уряду та проведення розрахунків за енергоносії;
- створення достатніх валютних резервів;
- можливість реструктуризації зовнішнього боргу;
- проведення реформ, що є обов'язковою умовою для отримання кредитів від МВФ [9, 51].

Проте, крім позитивних аспектів співпраці України та МВФ є ризики подальшого наростання та появи нових появи негативних тенденцій, серед яких можна виділити такі:

- МВФ значно обмежує свободу дій в плані проведення економічної політики держав-позичальниць, оскільки кредитування проходить на умовах які він затверджує, а отже, може напряду впливати на економічний курс будь-якої країни [53];
- недостатній контроль за наданими кредитами як з боку МВФ, так і з боку української влади, а також неефективне їх використання підриває економічну стабільність української економіки. В той час, коли

розвинуті країни інвестують високотехнологічні галузі, Україна спрямовує отримані у кредит фінансові ресурси на виплати зарплат, погашення заборгованостей тощо. Державні витрати перевищують бюджетні надходження і велика частина державного боргу йде саме на покриття державного дефіциту який часто виникає через необдумані дії, як наприклад: різке збільшення заробітних плат, пенсій, збільшення витрат на обслуговування апарату чиновників в умовах економічної кризи та застою промислового виробництва;

- подальше збільшення державного боргу внаслідок систематичного використання кредитів МВФ для покриття дефіциту платіжного балансу, цей ризик є одним з ключових, оскільки без системного проведення економічних реформ урівноважити платіжний баланс в довгостроковій перспективі не вдасться, а оцінюючи сучасні результати діяльності уряду України загроза потрапити в боргову пастку, коли для погашення отриманих позик та процентів по них будуть братись нові, причому в більшому обсязі [31];
- через надмірне залучення зовнішніх позик виникають ризики для макроекономічної стабільності, зокрема, нові запозичення підвищують вразливість національної фінансової системи до зовнішніх шоків, таких як різкі коливання цін на сировину, сталь чи продукцію АПК (основні статті експорту України), котрі можуть привести до термінової додаткової потреби у валютних ресурсах, в той час як основна їх частина повинна спрямовуватись на виплати по кредитах взятих раніше.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

1. Відносини МВФ з Україною на попередніх етапах співробітництва були зіпсовані невиконанням своїх зобов'язань попередніми урядами, кредитний рейтинг держави був вкрай низьким. Усі уряди, які керували нашою країною від 1994 року по сьогодні, вважали зобов'язання держави перед МВФ лише декларативними і існуючими на папері, про що свідчить відсутність дій уряду по досягненню цілей, передбачених в Меморандумі, розробки заходів по виконанню цих зобов'язань та їх законодавчого оформлення.

2. У лютому 2015 року Кабінет Міністрів України розробив нову програму співробітництва з МВФ, внаслідок чого сторони почали працювати за програмою EFF (механізм розширеного кредитування). Для покращення відносин з МВФ, та ефективного використання фінансових ресурсів отриманих від Фонду слід провести Україні значну роботу, в першу чергу, в секторі законодавчого регулювання.

3. Пропонується створення при Верховній Раді України Координаційно-контролюючого центру фінансової стабільності, до складу якого повинні входити: Голова комітету Верховної Ради з питань економічної політики України, Голова НБУ, Міністр фінансів України, Голова Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Голова Державного комітету фінансового моніторингу. Необхідно також визначити правовий статус цього Центру, його компетенцію, а також правовий механізм взаємодії державних органів, представники яких входять до складу Координаційно-контролюючого центру фінансової стабільності України.

4. Нові запозичення в МВФ, чи іншій міжнародній фінансово-кредитній установі слід чітко та прозоро обґрунтовувати, визначати за рахунок чого вони будуть повертатися і призначати відповідальних за використання цих коштів осіб. Слід відмітити, що не дивлячись на кризовий стан економіки, основним ресурсом України, який необхідно в першу чергу використовувати з метою підвищення конкурентоспроможності нашої держави залишається науково-промисловий

потенціал. З урахуванням викладеного, позичкові ресурси Фонду необхідно спрямовувати на довго- та середньострокові проекти у вказаній сфері.

5. Крім того слід надалі диверсифікувати джерела зовнішніх запозичень, що дозволить проводити більш гнучку та незалежну від МВФ політику. На нинішньому етапі розвитку української економіки, в тій ситуації, в якій вона сьогодні знаходиться, переваг від участі у програмі МВФ більше, ніж недоліків. Безумовно, виконання вимог МВФ буде болісним, але це життєво необхідно, крім того в новій програмі EFF передбачено пункти які можуть пом'якшити складнощі з якими доведеться стикнутись, в першу чергу, населенню.

6. Страх української управляючої еліти по відношенню до своїх передвиборчих рейтингів, в плані проведення економічних та структурних реформ для української влади в попередні роки призвів до системного накопичення проблем і, як наслідок, привів Україну в стан сьогоднішньої глибокої кризи. Відповідно, іншого виходу окрім проведення непопулярних реформ немає, а будь-які затягування можуть призвести до найгірших наслідків.

7. Безумовно, у співпраці України та МВФ можна виділити як позитивні, так і негативні сторони, проте на сьогоднішній день альтернатив немає. Для того щоб вийти з такої ситуації і не потрапити до неї знову слід надалі проводити аналіз помилок допущених протягом попередніх років.

ВИСНОВКИ

У висновках сформульовано найбільш суттєві результати і положення проведеного дослідження, наведені теоретичні узагальнення щодо правового статусу МВФ і його ролі в міжнародних економічних відносинах, а також, його співробітництва з Україною.

1. Сучасна світова економіка є економікою відкритого типу з відповідним правовим порядком. Міждержавні економічні відносини в цьому порядку залежать, з одного боку, від економічних національних порядків держав, сконцентрованих у традиційному понятті «народне господарство» та, з іншого боку, від міжнародної економічної інтеграції у формі світового господарства. Складником цього інтеграційного процесу є лібералізація торговельних відносин і створення відповідних міжнародних організацій, які сприяють подоланню торгових бар'єрів і всебічному розвитку економічного співробітництва держав, включаючи сферу валютно-фінансових відносин.

2. На основі проведеного дослідження історичних передумов створення МВФ слід зазначити, що затвердження на Бреттон-Вудській конференції 1944 року міжнародної валютної системи стало результатом інституціоналізації міжнародних валютних відносин уперше на багатосторонньому, універсальному рівні. МВФ є одним із структурних елементів цієї системи, яка будується на концепції свободи економічного обігу. Правовий режим міжнародної валютної системи з його обов'язковими нормами та правилами, створений на Бреттон-Вудській конференції, неодноразово змінювався, визначаючи ту або іншу роль золота та долара США у валютно-обмінному та стабілізаційному забезпеченні міжнародної торгівлі. Відповідно пристосовувалися й правові форми співпраці МВФ з державами – членами в процесі отримання фінансової допомоги. Але в будь-які періоди діяльності Фонду його основні практичні цілі були незмінними, полягаючи у підтриманні стабільності валют та упорядкування валютних відносин між державами-членами.

3. Провівши оцінку правового статусу МВФ, слід зазначити, що Фонд є спеціалізованою установою ООН, міжнародна правосуб'єктність якої відрізняється значною специфікою, яка виражається в наданні їй особливих прав, що реалізується в певній сфері міжнародного життя. Фонд будується за зразком акціонерного товариства, де право голосу кожної держави-члена пропорційно його квоті. Це посилює його контроль за валютною політикою держав-членів, що здійснюється як на багатосторонньому, так і на односторонньому рівні. Щоб отримати кредит від Фонду, останній ставить перед державою-позичальницею жорсткі умови, які можна розцінювати як економічний тиск.

4. За результатами аналізу структури управління Фонду варто наголосити, що управління МВФ часто виходить за межі статутного регулювання, що негативно впливає на рівень ефективності цієї установи, зокрема, це стосується так званої домислюваної компетенції її органів, зростання якої може призвести до завдання серйозної шкоди співпраці Фонду з державами-членами. Існує також небезпечна тенденція передачі нормотворчої компетенції, яка належить Раді керуючих, виконавчим органам.

5. Співробітництво держав-членів у рамках МВФ засновується на обов'язковості дотримання ними своїх статутних зобов'язань. Держава-член не має права вільно поводитися з валютними курсами на шкоду міжнародній валютній системі, змінювати валютний курс у цілях невиправданого збагачення, вводити без згоди Фонду обмеження з поточних міжнародних операцій тощо. Тому режим валютної системи МВФ відповідно до цих вимог розглядається як свого роду Кодекс добросовісності валютної поведінки держав. Відповідно норми-санкції за порушення державами-членами своїх зобов'язань перед Фондом можуть застосовуватися як у разі порушення його статутних положень, так і за порушення рішень, правил та інструкцій, що приймаються Фондом у процесі його практичної діяльності.

6. У наш час МВФ відіграє значну роль у забезпеченні глобальної фінансової стабільності. У цьому контексті фонд визначив три основні цілі фінансування:

- мінімізацію цінових шоків та сприяння належному обслуговуванню заборгованості;
- створення сприятливих умов для залучення фінансування від інвесторів та донорів;
- раннє запобігання виникненню криз.

7. Проведене дослідження фінансово-кредитної діяльності дає змогу зрозуміти, що така діяльність МВФ проводиться на основі розробленої системи спеціальних програм. Перевага кредитів МВФ – низька процентна ставка. Реальна процентна ставка за кредитом МВФ завжди є нижчою від середньої ринкової і оцінюється Офісом незалежної оцінки МВФ. Дослідивши, фінансово-кредитну діяльність МВФ можна сказати, в наявності є гнучка система фінансових інструментів для надання країнам-членам фінансової допомоги відповідно до їх потреб. Кожен із цих фінансових інструментів має свої переваги і недоліки, тому їх необхідно розглядати в контексті визначених для досягнення пріоритетних цілей. На сьогоднішній день результатами діяльності МВФ є як позитивні зміни в економіках країн що отримують допомогу, так і негативні, як наприклад подальше збільшення боргу країн з низьким рівнем доходу, чи реалізація програм на пострадянському просторі. Отже, однозначно позитивно чи однозначно негативно оцінювати вплив МВФ на світову економіку не можна.

8. Співпраця України та МВФ здійснюється на основі Статуту та Угоди МВФ, а також на основі Меморандумів про співпрацю. Україна виступає «класичним» членом МВФ, вона не могла брати участі у розробці нормативних документів МВФ тому її співпраця з Фондом базується на прийнятті цих документів. Відповідно, через незначну квоту вплив Україна може впливати на рішення МВФ лише з узгодженням з іншими державами, виокремленої групи держав до яких вона відноситься. Група у яку входить Україна налічує 12 держав: Нідерланди, Україна, Румунія, Ізраїль, Болгарія, Хорватія, Боснія і Герцеговина, Грузія, Кіпр, Молдова, Вірменія, Македонія. Найбільшу кількість голосів у даній групі мають Нідерланди, друге місце займає Україна. Відповідно, Україна призначає заступника Директора групи.

9. Співробітництво України з МВФ, в залежності від програм кредитування Фондом цільового призначення, що відповідали ступеню реформування економіки України та вирішення нагальних проблем у її валютно – фінансовому секторі можна відмітити в ньому вісім самостійних етапів. За весь час співпраці з МВФ Україна, загалом, отримала близько 30 млрд. дол. допомоги. Проаналізувавши основні етапи та результати співпраці МВФ з Україною, слід дійти висновку, що у їх відносинах виникали негаразди здебільшого через безвідповідальні дії українського уряду, а інколи і через помилкову позицію МВФ. Кредитні програми МВФ для України неодноразово призупинялися, що значною мірою заважало проводити комплексне планування економічного розвитку. Недоліком у діяльності Фонду є те, що його вимоги при наданні кредитів щодо реформування економіки і проведення урядом України валютно – фінансової політики не завжди давали позитивні результати.

10. Для покращення відносин з МВФ, та ефективного використання фінансових ресурсів отриманих від Фонду слід провести Україні значну роботу, в першу чергу, в секторі законодавчого регулювання. Пропонується створення при Верховній Раді України Координаційно-контролюючого центру фінансової стабільності, до складу якого повинні входити: Голова комітету Верховної Ради з питань економічної політики України, Голова НБУ, Міністр фінансів України, Голова Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Голова Державного комітету фінансового моніторингу. Необхідно також визначити правовий статус цього Центру, його компетенцію, а також правовий механізм взаємодії державних органів, представники яких входять до складу Координаційно- контролюючого центру фінансової стабільності України. Нові запозичення в МВФ, чи іншій міжнародній фінансово-кредитній установі слід чітко та прозоро обґрунтовувати, визначати за рахунок чого вони будуть повертатися і призначати відповідальних за використання цих коштів осіб.

11. Слід відмітити, що не дивлячись на кризовий стан економіки, основним ресурсом України, який необхідно в першу чергу використовувати з метою

підвищення конкурентоспроможності нашої держави залишається науково-промисловий потенціал. З урахуванням викладеного, позичкові ресурси Фонду необхідно спрямовувати на довго- та середньострокові проекти у вказаній сфері. Крім того слід надалі диверсифікувати джерела зовнішніх запозичень, що дозволить проводити більш гнучку та незалежну від МВФ політику.

12. Проаналізувавши історію та сучасний стан співпраці України та МВФ слід зазначити, що нинішньому етапі розвитку української економіки, в тій ситуації, в якій вона сьогодні знаходиться, переваг від участі у програмі МВФ більше, ніж недоліків. Безумовно, виконання вимог МВФ буде болісним, але це життєво необхідно, крім того в новій програмі EFF передбачено пункти які можуть пом'якшити складнощі з якими доведеться стикнутись, в першу чергу, населенню.

13. Страх української управляючої еліти по відношенню до своїх передвиборчих рейтингів, в плані проведення економічних та структурних реформ для української влади в попередні роки призвів до системного накопичення проблем і, як наслідок, привів Україну в стан сьогоднішньої глибокої кризи. Відповідно, іншого виходу окрім проведення непопулярних реформ немає, а будь-які затягування можуть призвести до найгірших наслідків. Безумовно, у співпраці України та МВФ можна виділити як позитивні, так і негативні сторони, проте на сьогоднішній день альтернатив немає. Для того щоб вийти з такої ситуації і не потрапити до неї знову слід надалі проводити аналіз помилок допущених протягом попередніх років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз методології фінансового планування МВФ і монетарних умов програми співпраці України та МВФ, підписаної 01.09.2016 р. [Електронний ресурс] / С.М. Аржевітін // Аналітична доповідь, КНЕУ ім. Вадима Гетьмана. – Режим доступу: https://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/kafedra+B/AnalE29482tichna_dopovE29482d_cshodo_monetarnih_umov_programi_MVF.pdf
2. Банківська система України : становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів : монографія / О. В. Дзюблюк, Б. П. Адамик, Г. Р. Балянт [та ін.] ; за ред. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль : Астон, 2012. – 358 с.
3. Василенко В. А. Международно-правовые санкции : монографія / В. А. Василенко – К. : Выща школа, 1982. – 230 с.
4. Гальчинский А. С. Кризис и циклы мирового развития : монографія / А. С. Гальчинский – [2-е изд., доп.]. – К. : АДЕФ-Украина, 2010. – 480 с.
5. Герчикова І. М. Міжнародні економічні організації: регулювання світогосподарських зв'язків та підприємницької діяльності: навч. посібник /. І. М. Герчикова – К.: АТ "Консалтбанкiр", 2001. – 624 с.
6. Годовой отчет МВФ 2017 Содействие всеобъемлющему росту [Електронний ресурс] / IMF. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2017/eng/pdfs/AR17-RUS.pdf>
7. Гончаренко А. Заветам МВФ не верны / А. Гончаренко // Эксперт, 2009. – № 11. – С. 20-21.
8. Грицаєнко Л. Л. Інституційний механізм Європейського Союзу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Міжнародне право» / Л. Л. Грицаєнко. – К., 2010. – 113 с.
9. Гришина Л. О. Україна та Міжнародний валютний фонд: перспективи співпраці / Л. О. Гришина , П. М. Карась , В. М. Черешня // Всеукраїнський науково-виробничий журнал, 2012. – № 13. – С. 28-31.

10. Грошово-кредитне регулювання у механізмі забезпечення макроекономічної стабілізації і ефективності функціонування банківської системи України: монографія / За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 530 с.
11. Джон Стиглиц. Уроки североатлантического кризиса для экономической теории и политики [Електронний ресурс] / Дж. Е. Стиглиц // Официальный блог МВФ. – Режим доступа: <http://instituteofeurope.ru/images/stories/diss>.
12. Довідка про Міжнародний валютний фонд (МВФ) та співробітництво України з МВФ : станом на грудень 2011 р. – К. : Міністерство економіки та торгівлі України, 2011. – 11 с.
13. Дзюблюк, О.В. Банківська криза в Україні та перспективи відновлення ефективного функціонування вітчизняної банківської системи / О.В. Дзюблюк, В.Я. Рудан // Криза банківської системи: причини і шлях виходу // Матеріали науково-практичної конференції, м. Київ, 10 червня 2015 року / Асоціація українських банків ; Університет банківської справи НБУ (м. Київ) ; відп. ред. С. М. Аржевітін. – К. : УБС НБУ, 2015. – с.55-59.
14. Дзюблюк, О. В. Управління ліквідністю банківської системи України : монографія / О. В. Дзюблюк, В. Я. Рудан. - Тернопіль : Вектор, 2016. - 290 с.
15. Дзюблюк, О. Розвиток банківської системи в умовах інтеграції економіки України у світове господарство і лібералізації міжнародного руху капіталу / Олександр Дзюблюк, Любов Прийдун // Світ фінансів. – 2008. – № 2. – С. 8-20.
16. Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про банки та банківську діяльність" щодо визначення особливостей корпоративного управління в банках» від 04 липня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://petition.president.gov.ua/petition/32175>.
17. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо зменшення податкового тиску на платників податків» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/655-19>.
18. Закон України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної

- фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» від 03 червня 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2402-12>.
19. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 рр.» від 14 жовтня 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>
20. Закон України «Про заходи щодо стабілізації платіжного балансу України відповідно до ст. XII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 р.» від 28 грудня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/73-19>.
21. Закон України «Про заходи, спрямовані на сприяння капіталізації та реструктуризації банків» від 28 грудня 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/78-19>.
22. Закон України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1906-15>
23. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1698-18>.
24. Колеснік І. А. Валютні операції : навч. посібник / І. А. Колеснік, М. О. Александрова. – К. : Київський міжнар. ун-т, 2010. – 264 с.
25. Колосова В. П. Кредитування економіки України міжнародними фінансовими інститутами / В. П. Колосова // Фінанси України, 2000. – № 2. – С. 22-26.
26. Колосова В. П. Розвиток відносин України з міжнародними фінансовими організаціями / В. П. Колосова – К. : НДФІ, 2008. – 232 с.
27. Котликов Я. Проблемы МВФ [Електронний ресурс] / Я. Котликов. – Режим доступу: <http://www.vestnik.com/issues/1999/0302/win/kotlikov.htm> – заголовок з екрану.

28. Кузнецов А. И. Актуальные проблемы международных валютно-финансовых отношений / А. И. Кузнецов // Сборник научных трудов. – М. : Изд-во ИМО, 1983. – С. 16-17.
29. Кузнецов В.С. МВФ и мирохозяйственные связи : монография / В. Кузнецов. – М. : РОССПЭН, 2001. – 432 с.
30. Лист про наміри, Меморандум про економічну і фінансову політику і Технічний меморандум про взаєморозуміння [Електронний ресурс] / Україна і МВФ, 1 вересня 2016 р. – Режим доступу: <http://vidrodzhennya.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/Memorandum-pro-ekonomichnu-i-finansovu-polityku-i-Tehnichnyj-memorandum-pro-vzayemorozuminnya-Ukrayiny-ta-MVF.pdf>.
31. МВФ-Україна: умови, зобов'язання, "маяки" [Електронний ресурс] / Наталія Непряхіна спеціальний кореспондент РБК-Україна: – Режим доступу: <https://daily.rbc.ua/ukr/show/mvf-ukraina-usloviya-obyazatelstva-mayaki--1475613665.html> - заголовок з екрану.
32. Международные экономические отношения : учебник / [под общ. ред. В. Е. Рыбалкина]. – М. : Дипломатическая академия при МИД РФ, 1997. – 384 с.
33. Меморандум України з МВФ про економічну та фінансову політику від 23 липня 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/Laws/show/890_004^ard6?mfo=1 [інтернет ресурс]
34. Меморандум України з МВФ про економічну та фінансову політику від 16 липня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/890_005.
35. Меморандум України з МВФ про економічну та фінансову політику від 18 серпня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0360500-14>.
36. Меморандум України з МВФ про економічну та фінансову політику від 21 липня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/890_009.

- 37.Мирошниченко Ю. В. Кредитна залежність української економіки від МВФ / Ю. В. Мирошниченко // Академічний огляд: Економіка та підприємництво. — 2013. — Вип. 1. — С. 153-169.
- 38.Михайлик О.М. Особливості міжнародного кредитування : МВФ та МБРР [Електронний ресурс] / О.М. Михайлик // Ефективна економіка. — 2015. — № 4. — Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3962>.
- 39.Міжнародне право: Основи теорії : підручник / за ред. В. Г. Буткевича. — К.: Либідь, 2002. — 608 с.
- 40.Міжнародні організації : навч. посібник / за ред.: Ю. Козака, В. Ковалевського. — К. : ЦУЛ, 2003. — 288 с.
- 41.Міжнародні фінанси : навч. посібник / за ред.: Ю. Г. Козака, Н. С. Логвінової, М. І. Барановської. — К. : ЦНЛ, 2011. — 288 с.
- 42.Моджорян Л. А. Основные права и обязанности государств : учебн. пос. / Л. А. Моджорян — М. : Юрид. лит., 1999. — 226 с.
- 43.Моисеев А. А. Международные финансовые организации (правовые аспекты деятельности) : учебн. пос. / А. А. Моисеев — [2-е изд., доп. и перераб.]. — М.: Омега — Л, 2006. — 294 с.
- 44.Муравьев В. И. Международные организации — специфические субъекты международного права / В. И. Муравьев — К. : КГУ, 1990. — 72 с.
- 45.Нешатаева Т. Н. Международные организации и право. Новые тенденции в международно-правовом регулировании / Т. Н. Нешатаева. — М. : Дело, 1988. — 272 с.
- 46.Нешатаева Т. Н. Мировой банк и международный валютный фонд: правовая идея и реальность / Т. Н. Нешатаева // Московский журнал международного права. — 1993. — № 2. — С. 82-98.
- 47.Основы международных валютно-финансовых и кредитных отношений / под ред. В. В. Круглова. — М. : ИНФРА, 1998. — 432 с.
- 48.Оспіщев В. І. Міжнародні фінанси : навч. посібник / В. І. Оспіщев, О. П. Близнюк, В. В. Кривошей. — К. : Знання, 2006. — 335 с.

- 49.Офіційний веб-сайт Міжнародного валютного фонду. – [Електронний ресурс].
– Режим доступу: <http://www.imf.org>.
- 50.Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. – [Електронний ресурс]. –
Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
- 51.Офіційний сайт Національного Банку України [Електронний ресурс]. — Режим
доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
- 52.Патика Н. І. Міжнародні валютно-кредитні відносини : навч. посібник /
Н. І. Патика. – К. : Знання, 2012. – 566 с.
- 53.Пікалов В. Л. Світова економіка в умовах прискорення глобалізації крізь
призму геополітики / В. Л. Пікалов // Академічний огляд: Економіка та
підприємництво. – 2012. – Вип. 2(37). – С. 182—189.
- 54.Поважна Н. Я. Міжнародні фінансові організації в глобалізаційному розвитку
світової економіки 2003 року : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.
економ. наук : спец. 08.05.01 «Світове господарство і міжнародні економічні
відносини» / Н. Я. Поважна. – К., 2003. – С. 20-26.
- 55.Податковий кодекс України від 02 грудня 2012 р. [Електронний ресурс]. –
Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
- 56.Политическое измерение мировых финансовых кризисов. Феноменология,
теория, устранение : монография / под общ. ред. С.С.Сулакшина. – М.:
Научный эксперт, 2012. – 632 с.
- 57.Постанова Кабінету Міністрів України «Про встановлення на 2015 рік фонду
оплати працівників і видатків на утримання обласних та районних державних
адміністрацій» від 11 березня 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon.rada.gov.ua/go/93-2015-%D0%BF>.
- 58.Постанова Національної комісії з регулювання електроенергетики «Про
поставку електричної енергії за нерегульованим тарифом» від 11 липня 2013 р.
[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www4.nerc.gov.ua/index.php?id=13837>.

- 59.Постанова Правління НБУ «Про особливості здійснення деяких валютних операцій» від 23 лютого 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0124500-15>.
- 60.Рудан, В. Я. Досвід та стратегічні орієнтири співпраці України з Міжнародним валютним фондом [Текст] / Віталій Ярославович Рудан // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярощук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. – Том 27. – № 2. – С. 36-49.
- 61.Сара-Мурза. С. Г. Научная картина мира, экономика и экология / С. Г. Сара-Мурза. – М.: Аналитический центр по научной и промышленной политике, 1997. – 88 с.
- 62.Самодурова Н. В. Всемирный банк: кредитование экономики / Н. В. Самодурова. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 144 с.
- 63.Світовий економічний прогноз World Economic Outlook. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/ns/cs.aspx?id=29>.
- 64.Сидоров А. А. Тяжелый путь в Бреттон-Вудс/ А. А. Сидоров // США и внешний мир. Материалы IV научной конференции ассоциации изучения США. М., 1997. – С. 67-73.
- 65.Теорія і практика грошового обігу та банківської справи в умовах глобальної фінансової нестабільності : монографія / О. В. Дзюблюк, М. Д. Алексеєнко, В. В. Корнеєв [та ін.] ; за ред. О. В. Дзюблюка. - Тернопіль : Осадца Ю. В., 2017. - 298 с.
- 66.Технічний меморандум про взаєморозуміння від 10 грудня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_015.
- 67.У 2017 році Україна виплатила МВФ більше, ніж отримала [Електронний ресурс]: Економічна Правда: – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/12/2/631785/> – заголовок з екрану.

68. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть : навч. посібник / А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, А. С. Гальчинський та ін.. – К.: Либідь, 2002. – 126 с.
69. Фомишин С. В. Международные экономические отношения на рубеже тысячелетий : учеб. пособие / С. В. Фомишин – Херсон : Олди-плюс, 2002. – 560 с.
70. Циганкова Т. М. Міжнародні організації : навч. посібник / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Гордєєва. – [2-е вид., перероб. і доп.]. – К.: КНЕУ, 2001. – 340 с.
71. Циганкова Т. М. Міжнародні організації: навч. посібник / Т. М. Циганкова . – Київ. нац. екон. ун-т. – К.: КНЕУ, 1998. – 224 с.
72. Чижов К. Я. Международные валютно-финансовые организации капитализма / К. Я. Чижов – М. : Финансы, 1968. – 223 с.
73. Шибаева Е. А. Право международных организаций: вопросы теории / Е. А. Шибаева – М. : Междунар. отношения, 1986. – 160 с.
74. Шибаева Е. А. Правовые вопросы структуры и деятельности международных организаций / Е. А. Шибаева, М. Поточный. – [2-е изд.]. – М.: МГУ, 1988. – 192 с.
75. Шперун Х. В. До питання про наднаціональність Міжнародного валютного фонду / Х. В. Шперун // Часопис Київського університету права, 2012. – №12. – С. 371-373.
76. Эбке В. Ф. Международное валютное право / В. Ф. Эбке – М. : Междунар. отношения, 1997. – 335 с.
77. Як Україна обманювала МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.compromat.ru/page 10140. htm> – заголовок з екрану.
78. Annuaire De La Commission Du Droit International 1997 [Електронний ресурс] / Vol. II, Premiere Partie (documents De La Quarante Neuvieme Session) (French Edition). – <http://www.gold.ак/our-thinking/archive/archive-pdfs/brics-dream.pdf>.
79. Convenio Constitutivo del Fondo Monetario Internacional [Електронний ресурс]. – Washington, 1968. – Режим доступу: <https://www.theverge.com/2018/1/28/16932738/alex-waze-ford-sync-ecosport-suv-hands-on>

80. Dreaming with BRICs: the Path to 2050. [Электронный ресурс] GS Global Economics Web-site: – [Режим доступа]: <http://www.goldmansachs.com/our-thinking/archive/archive-pdfs/brics-dream.pdf>.
81. Easlea B. La liberacion social y los objetivos de la ciencia [Электронный ресурс] / B. Easlea – Madrid: Siglo XXI Eds, 1977. [Режим доступа]: <https://theoutline.com/post/3124/hey-alexa-shut-up>.
82. Gold J. Development in the International monetary System, the International Monetary Fund and Internationally Monetary Law 1971 / J. Gold // Collected courses of the Hague Academy of International Law. Hague, 1982. – 78 p.
83. Horie Shigeo. The International Monetary Fund / Horie Shigeo. - London : Macmillan & Co. LTD 1964. - P. 44-47.
84. International Monetary Fund [Электронный ресурс]: From Wikipedia, the free encyclopedia: – Режим доступа: https://en.wikipedia.org/wiki/International_Monetary_Fund – заголовок з екрану.
85. Ipsen H. P. Europäisches Gemeinschaftsrecht / Ipsen H. P. - Tübingen : Mohr, 1972. – 89 p.
86. John Williamson. A Short Story of the Washington Consensus [Электронный ресурс] / John Williamson // paper for a conference “From the Washington Consensus towards a New Global Governance”, Barcelona, September 24-25, 2004: Режим доступа: <http://www.iie.com/publications/papers/williamson0904-2.pdf>
87. Kelsen H. The Communist Theory of Law. No. 12 of Praeger Publications in Russian History and World Communism / H. Kelsen. - New York : Frederick Praeger Inc., 1955. – 203 p.
88. Northedge F. S. The League of Nations: its life and times / Northedge F. S. – Leicester : Leicester University Press, 1986. – 90 p.
89. Review of Facilities for Low-Income Countries // International Monetary Fund, 2012.
90. Shelton S. Time for a New Bretton Woods / S. Shelton // The Wall Street Journal Europe. – 16-17.10.1998. – P. 5-6.
91. Stiglitz J.E., Globalization and Its Discontents, New-York / J. E. Stiglitz, – W.W. Norton, 261 p..

92. The Barcelona Development Agenda / The Washington Consensus Reconsidered: Towards a New Global Governance. Ed. By N. Serra and J.E. Stiglitz. – Oxford, 2008. – 55 p.
93. Ukraine is not Greece. Pros and Cons of the IMF Bailout of Ukraine [Электронный ресурс]: Authors: Viktoria Hnatkovska, Tymofiy VoxUkraine co-founder: Режим доступа: <https://voxukraine.org/en/ukraine-is-not-greece-pros-and-cons-of-the-imf-bailout-of-ukraine/>.
94. Will It Hurt? Macroeconomic Effects of Fiscal Consolidation [Электронный ресурс]: Chapter 3, International Monetary Fund October 2010. – Режим доступа: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/pdf/c3.pdf>.